

Kralupy nad Vltavou

Situační analýza v oblasti sociálního vyloučení

M'am'aloca, o.s.

Praha, únor 2015 (finální verze)



Autor: Petr Osoba

Spolupráce při realizaci výzkumu: Jan Prokeš, Jiří Stuchl, Tereza Stuchlová, Jan Vaněk

M'am'aloca, o.s., 2015

Obsah

1	Úvod	5
1.1	Stručný teoretický nástin a základní pojmy	5
1.2	Metodologie výzkumu v Kralupech nad Vltavou	6
2	Kralupy nad Vltavou – vstupní informace	12
3	Identifikace sociálně vyloučených lokalit	13
3.1	Žižkova ulice	13
3.2	Přemyslova ulice.....	15
3.3	Šafaříkova ulice.....	17
3.4	Ubytovna Viktor	19
3.5	Ubytovna V Olších	19
3.6	Ostatní lokality	20
4	Socio-demografické charakteristiky vyloučené populace.....	22
4.1	Počty osob a základní charakteristiky populace	22
4.2	Vnitřní struktura sociálně vyloučené populace	24
4.3	Migrace.....	24
5	Bydlení.....	27
5.1	Charakteristika domovního a bytového fondu v obci	27
5.2	Bytový fond v majetku města.....	29
5.3	Privatizace městského bytového fondu	31
5.4	Realitní trh v Kralupech nad Vltavou, ceny pronájmů	32
5.5	Bydlení v SVL	33
5.6	Ubytovny	36
5.7	Krizové ubytování.....	38
5.8	Bezdomovství	40
6	Zadlužení	43
7	Ekonomická aktivita a zaměstnanost	46
8	Dávky státní sociální podpory a hmotné nouze	50
9	Sociální služby a jiné podpůrné aktivity v obci.....	52
9.1	Terénní sociální služby	52
9.2	Ambulantní sociální služby.....	53
9.3	Pobytové sociální služby.....	54
10	Vzdělávání a školství.....	56
10.1	Vzdělání	56
10.2	Školství.....	57
11	Rodina.....	63
12	Zdraví.....	66
12.1	Zdraví obyvatel SVL	66
12.2	Kouření a alkoholismus	66
12.3	Zneužívání nelegálních návykových látek	67
13	Bezpečnost	69
13.1	Zajištění bezpečnosti	69

13.2	Bezpečností situace	70
13.3	Pravicový extremismus	71
13.4	Narušování veřejného pořádku.....	72
13.5	Prevence.....	73
14	Porovnání situace v rámci lokalit a mimo ně	75
14.1	Identifikace potíží v obci.....	75
14.2	Vztahy a možnosti participace	77
15	Závěr.....	78
15.1	Celkové shrnutí.....	78
15.2	Identifikace klíčových problémů	83
16	Literatura a prameny.....	85
16.1	Literatura.....	85
16.2	Internetové stránky.....	86
16.3	Ostatní dokumenty.....	86
16.4	Oslovení aktéři.....	87

1 Úvod

Předkládaný text shrnuje výsledky situační analýzy, která byla zpracována v Kralupech nad Vltavou v měsících září až prosinec 2014. Zadavatelem výzkumu byla ČR – Úřad vlády České republiky, zastoupený Bc. Martinem Šimáčkem, ředitelem Odboru pro sociální začleňování (Agentury, též Agentura pro sociální začleňování – ASZ). Dodavatelem výzkumu bylo občanské sdružení M'am'aloca.

Cílem situační analýzy bylo zmapování výchozí situace sociálně vyloučených nebo sociálním vyloučením ohrožených obyvatel žijících v Kralupech nad Vltavou. Analýza by měla být podkladem pro efektivní činnost Agentury ve městě v následujících letech. Struktura analýzy vychází z požadavků Agentury specifikovaných v zadávací dokumentaci.

Údaje v textu odrážejí stav v době šetření, pokud není uvedeno jinak. Je nutné počítat s tím, že některé děje (např. migrace ve vymezených lokalitách) jsou dynamické a mohou podléhat rychlým zvratům, které nebylo možné zaznamenat, jelikož se mohly odehrát po návratu výzkumníků z terénu.

1.1 Stručný teoretický nástin a základní pojmy

Předkládaná zpráva teoreticky vychází z konceptu sociálního vyloučení (též sociální exkluze, sociální vyčleňování). Použití tohoto konceptu implikovalo samotné zadání ASZ ve Výzvě k podání nabídky a prokázání kvalifikace (dále jen Výzva). Cílem práce nebylo tento teoretický koncept nijak verifikovat ani vyvracet, přestože autorskému týmu i zadavateli jsou známy některé jeho nedostatky či omezení. Předkládaná zpráva je zaměřena čistě prakticky. I přesto považujeme za důležité seznámit čtenáře zprávy alespoň se základním nástinem použitého teoretického konceptu.

Koncept sociální exkluze má francouzské kořeny.¹ Od 70. let minulého století začali být obyvatelé Francie zasažení chudobou označováni jako *les exclus*. Během následujících let se posunula významová náplň termínu od politické roviny na rovinu analytickou a od 90. let minulého století dominuje termín sociální exkluze diskurzu v sociální oblasti v celé EU. Koncept sociálního vyloučení vytlačil koncept chudoby, se kterým se pracovalo do této doby a který byl obvyklý zejména v anglosaském prostředí. Autoři Oxford Dictionaries definují sociální vyloučení takto:² „Vyloučení z panujícího sociálního systému, odepření jeho práv a výhod, obvykle jako výsledek chudoby nebo vzhledem k příslušnosti k minoritní sociální skupině.“

Uvedenou definici nelze považovat za normativní, v odborné literatuře bychom našli nespočet dalších. Jako vhodné se jeví upřesnění publikované v materiálu ASZ³:

¹ Bližší seznámení s konceptem viz např. TOUŠEK, Ladislav. Sociální vyloučení a prostorová segregace. AntropoWEBZIN 2-3, 2007. Dostupné online z: <http://antropologie.zcu.cz/socialni-vyloucení-a-prostorova-segregace>

² Viz Oxford Dictionaries, Oxford University Press. Dostupné online z: <http://oxforddictionaries.com>. Vlastní překlad.

³ ŠVEC, Jakub (ed.). Příručka pro sociální integraci. Praha: Úřad vlády ČR, odbor pro sociální začleňování v romských lokalitách, 2007. 24 s.

„Zjednodušeně řečeno, sociálně vyloučení jsou ti občané, kteří mají ztížený přístup k institucím a službám (tedy k institucionální pomoci), jsou vyloučení ze společenských sítí a nemají dostatek vertikálních kontaktů mimo sociálně vyloučenou lokalitu. Základní charakteristikou propadu na sociální dno je nahromadění důvodů, které vedou k životní krizi (ztráta zaměstnání, platební neschopnost, problémy s bydlením, problémy dětí ve škole, nemoc atd.).“

Koncept sociálního vyloučení má zejména v akademické sféře také odpůrce. Přes různé výhrady se ale etabloval jako komunikační platforma subjektů veřejné správy, neziskového sektoru a dalších zainteresovaných subjektů. Také zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách pracuje s tímto termínem.

Sociální vyloučení je multidimenzionální problém, který se může projevovat na různých úrovních. Předkládaný popis celkové situace v Kralupech nad Vltavou proto vychází z analýzy různých složek zkoumaného fenoménu.

Prostorovým vyloučením je myšlena zejména rezidenční segregace a koncentrace určité skupiny osob v určitém místě. Často je to nedobrovolný či přímo vynucený proces. Takové místo (ať už to je čtvrť města, ulice, blok domů či pouze samostatný dům) může trpět zhoršenou kvalitou fyzického prostředí, jeho excentrická poloha může znesnadňovat dostupnost různých služeb, v některých případech může být odděleno i bariérou (např. vodní tok, dopravní koridor, továrna, skládka apod.).

Ekonomické vyloučení se projevuje zejména ztíženým přístupem na trh práce. Primárně se může jednat o nemožnost dosáhnout na lépe placené zaměstnání poskytující vyšší míru zajištění (např. z důvodu nedostatečné kvalifikace), sekundárně může jít o nemožnost získat jakékoliv legální zaměstnání. Tyto osoby se poté přesouvají do zóny šedé ekonomiky (tzv. práce na černo), případně vůbec nevykonávají placenou práci. Od toho se potom odvíjí problémy s dluhy či chudobou obecně.

Kulturní vyloučení je výsledkem ztížené možnosti dotčených osob využívat kulturní kapitál společnosti. Projevuje se zejména horším přístupem k institucionalizovanému vzdělávání. Důsledkem může být to, že vzdělání se nestává součástí kulturních vzorců dotčených osob a situace se reprodukuje v dalších generacích. Politické vyloučení znemožňuje dotčeným osobám participaci na veřejném a občanském životě a ubírá jim možnost aktivně ovlivňovat život společenství, případně též svůj vlastní osud.

Všechny výše jmenované složky sociálního vyloučení se poté odrážejí ve vyloučení symbolickém. Většinová společnost osoby sociálně vyloučené či sociálním vyloučením ohrožené stigmatizuje. Toto přisuzování negativním vlastností může nabývat podoby od v podstatě neuvědomělého myšlení pod vlivem převažujících stereotypů až po otevřenou diskriminaci a nenávist.

1.2 Metodologie výzkumu v Kralupech nad Vltavou

Situační analýza v Kralupech nad Vltavou byla realizována kombinací kvantitativních a kvalitativních výzkumných metod. Zvolené techniky sběru dat odpovídaly specifikacím uvedeným ve Výzvě. Využité techniky sběru dat jsou stručně popsány v následujících odstavcích.

Desk research (analýza sekundárních dat) představoval nezbytný přípravný krok, jehož účelem bylo sumarizovat dosavadní poznatky relevantní k cílům výzkumu a na tomto základě připravit podklady pro sběr dat primárních. V rámci této fáze bylo využito parciálních poznatků a závěrů z již realizovaných a podobně zaměřených výzkumných šetření v lokalitě. Lokality v Kralupech nad Vltavou byly uvedeny již v tzv. „Gabalově mapě“ sociálně vyloučených lokalit⁴. V roce 2014 prováděla stejná firma v Kralupech nad Vltavou další šetření v rámci aktualizace tohoto materiálu. Autoři této zprávy měli k dispozici pracovní výstupy z tohoto šetření.

Dále byla provedena analýza dostupných podkladů města a státních úřadů (pravidla přidělování bytů, materiály vzniklé v rámci komunitního plánování sociálních služeb, reporty Úřadu práce Středočeského kraje a mnohé další). Součástí tvorby analýzy byl také pohled do regionálních a celostátních médií. Všechna získaná data byla interpretována a tyto výsledky navázaly další techniky sběru dat.

V úzké návaznosti na desk research byly prováděny tzv. expertní rozhovory (ve Výzvě nazvány jako rozhovory s kompetentními činiteli a dalšími aktéry). Cílem expertních rozhovorů bylo uvedení výzkumného týmu do konkrétních problémů daných lokalit. Osloveni byli lidé, kteří jsou problematikou sociálního vyloučení profesně dotčeni – zaměstnanci MěÚ Kralupy nad Vltavou, neziskových organizací, Policie ČR, Městské policie, Úřadu práce a mnozí další. Výzkumníci se setkali vesměs se vstřícným přístupem a podařilo se jim získat naprostou většinu potřebných informací. Lehkou komplikací byl souběh prováděného výzkumu s dalšími podobnými aktivitami (výzkum GAC, působení lokálního konzultanta), což některé respondenty mátl.

Expertní rozhovory byly polostrukturované, s akcentem na získání odborných poznatků. Všechny rozhovory byly provedeny osobně na pracovištích dotazovaných, pouze jeden rozhovor byl proveden telefonicky. Seznam oslovených aktérů je uveden na konci tohoto textu v kapitole Literatura a prameny. Byl respektován požadavek, aby tyto rozhovory netvořily hlavní část analýzy – získané informace byly konfrontovány s dalšími fakty, zejména s informacemi zjištěnými přímo mezi obyvateli města.

Podstatnou součástí analýzy bylo dotazníkové šetření mezi obyvateli sociálně vyloučených lokalit. Vzhledem k zjištěnému počtu obyvatel těchto lokalit bylo snahou tazatelů oslovit každou domácnost ve všech vybraných lokalitách. Sběr dotazníků proběhl nárazově. Byl proveden skupinou výzkumníků v rozpětí třech po sobě následujících dnů. Výzkumníci navštívili každý byt ve vytipovaných domech a požádali zástupce domácnosti o vyplnění dotazníku. Po necelém týdnu se ještě výzkumníci pokusili oslovit ty obyvatele lokalit, kteří v původním čase šetření nebyli zastiženi doma. Za každou domácnost se vyplňoval pouze jeden dotazník.

V lokalitách Žižkova, Přemyslova a Šafaříkova bylo nakonec osloveno celkem 49 domácností. Dvanáct domácností se odmítlo dotazníkového šetření zúčastnit, v těchto lokalitách se tedy podařilo získat 37 validních dotazníků. Přibližně dvacítku dalších bytů byla neobsazená (např. pouze v objektu Šafaříkova 918 bylo šest prázdných bytů), nájemníci se

⁴ GAC. Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti. Praha: GAC, 2006. Dostupné online z: <http://www.esfcr.cz/mapa/index-2.html>

zapírali nebo se je nepodařilo opakovaně zastihnout doma. Dotazování v lokalitě Přemyslova bylo rozšířeno z původně uvažovaného domu č.p. 890 ještě na domy č.p. 654 a 656.

Mimo lokality uvedené v přihlášce byli osloveni ještě obyvatelé ubytovny V Olších a obyvatelé azylového domu a domu na půl cesty v Kralupech nad Vltavou spravovaného Arcidiecézní charitou. V ubytovně V Olších získal tazatel tři dotazníky za tři domácnosti s celkem pěti osobami, což představuje polovinu tamních obyvatel. Jeden oslovený respondent odmítl, ostatní obyvatelé ubytovny nebyli přítomni. V azylovém domě a v domě na půli cesty vyplnili dotazníky tři respondenti za pomoci sociální pracovnice. Na tomto místě nepovažovali výzkumníci za nutné pokusit se získat dotazník od každé domácnosti, navíc bylo nutné brát ohledy na aktuální situaci a psychické rozpoložení klientů. Celkově bylo tedy osloveno 57 domácností a bylo získáno 43 validních dotazníků.

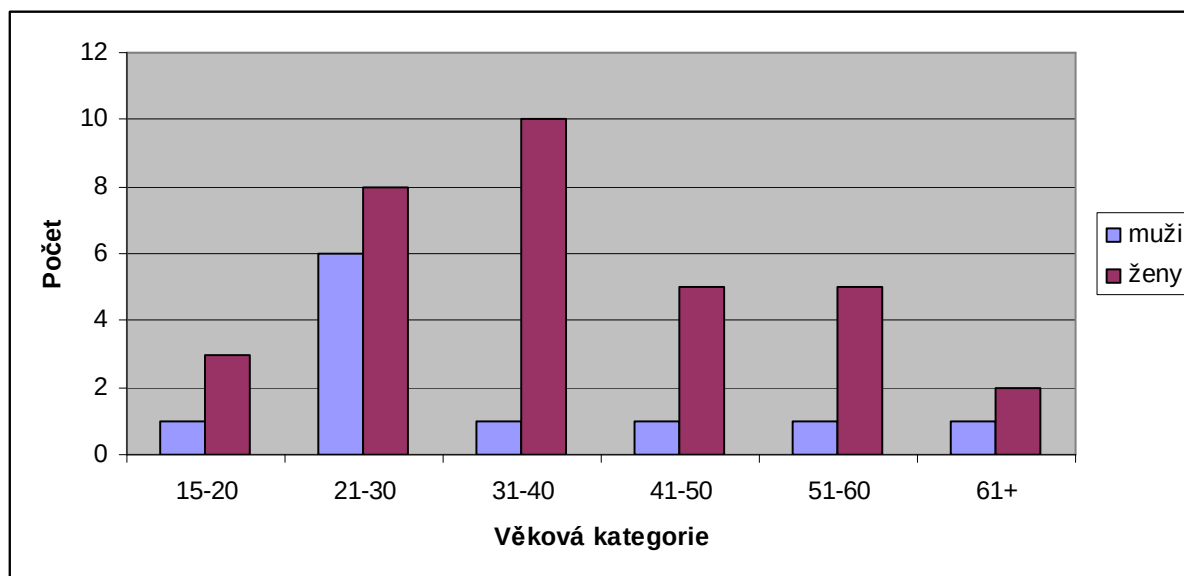
Tazatelům se bohužel nepodařilo oslovit obyvatele ubytovny Viktor, kam je nevpustila recepční. Jeden z tazatelů alespoň získal zprostředkované informace o situaci na ubytovně přímo od recepční. Z ubytovny hotelu Sport vykázal tazatele majitel (či jeho zástupce) a odmítl podat jakoukoliv podrobnější informaci. Údaje o osobách žijících v tomto ubytovacím zařízení byly získány z jiných zdrojů. Vzhledem k výše uvedenému jsou data získaná v dotazníkovém šetření často v dalším textu interpretována odděleně – nejčastěji jsou brána v potaz data za lokality Žižkova, Přemyslova a Šafaříkova.

Dotazníky získané v lokalitách Žižkova, Přemyslova a Šafaříkova nám umožňují s jistým omezením získat přehled o celé populaci žijící v těchto lokalitách. Na základě rozložení charakteristik vzorku a jeho šíři (139 osob, což je 67,8 % zde žijící populace) a porovnání se vzorkem, který odmítl vypovídat⁵, můžeme prohlásit, že závěry věrně postihují situaci v těchto sociálně vyloučených lokalitách města Kralupy nad Vltavou. Vzhledem k tomu, že počet respondentů byl menší než sto, uchylujeme se v textu ke znázornění výsledků v absolutních číslech. Znázorňování výsledků v procentech by mohlo v důsledku na čtenáře působit zavádějícím dojmem.

Mezi respondenty převládaly ženy, kterých bylo 33. Mužů odpovídalo deset. Vzhledem k tomu, že dotazník byl cílený na celou domácnost, nepředstavuje tento fakt žádné omezení pro interpretaci dat. Často navíc byli muži u dotazování přítomni a aktivně se do něho zapojovali. V osmi domácnostech, kde odpovídaly ženy, nežil mužský protějšek. Byly to čtyři domácnosti žen v důchodovém či předdůchodovém věku (od 54 let výše) bez dětí a čtyři domácnosti matek samoživitelek (ve věku 28–45 let) s nezaopatřenými dětmi (jedna z těchto žen byla obyvatelkou azylového domu pro matky s dětmi). Mezi deseti muži byli čtyři muži bez partnerek. Všichni byli ve věku 19–25 let, jeden z nich byl otcem samoživitelem, dva z těchto mužů byli obyvateli domu na půl cesty. Věková struktura respondentů je znázorněna v následujícím grafu.

⁵ U každého kontaktovaného respondenta se výzkumníci pokusili získat alespoň základní informace i v případě, že se dotazníkového šetření odmítl zúčastnit. Pokud nebylo možné ani toto, zaznamenali si tazatelé základní údaje odhadnutelné vizuálně (etnicita, věk, počet členů domácnosti) a pokusili se je ověřit např. u sousedů. Doptávání bylo použito i pro domácnosti, které se nepodařilo zastihnout doma.

Graf 1: Věkové složení respondentů dotazníkového šetření (n=43)



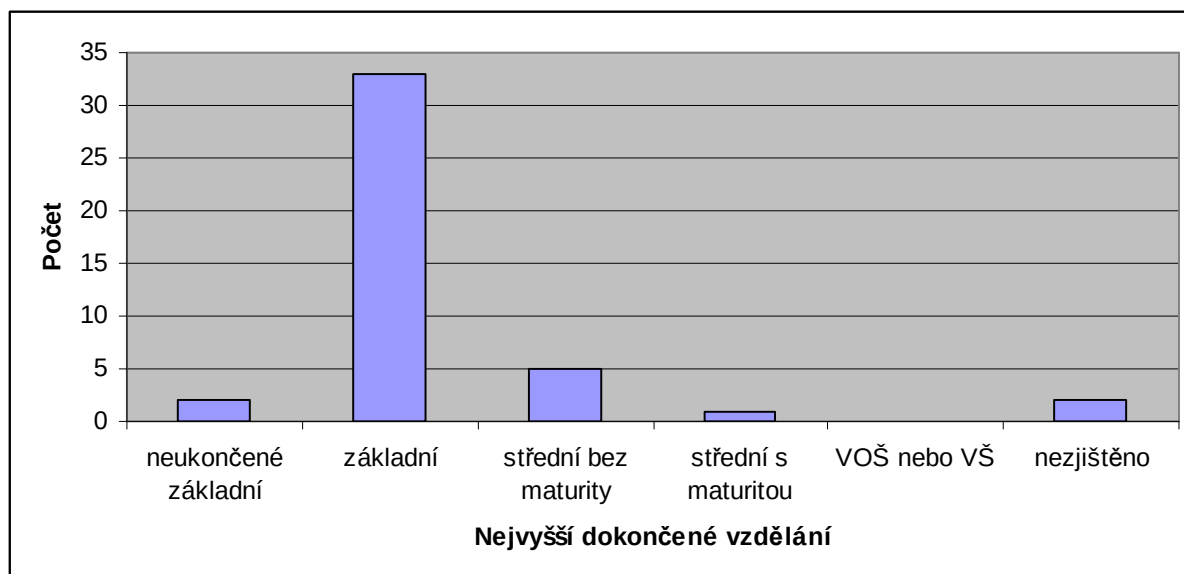
Zdroj: dotazníkové šetření

Výrazně převažovali respondenti se základním vzděláním, kterých bylo 33, tzn. více než tři čtvrtiny. Při zpracování dat jsme byli nuceni sloučit kategorie běžné základní školy a zvláštní (praktické, speciální, „pomocné“) základní školy, neboť dva tazatelé mezi těmito kategoriemi nerozlišovali a výsledky by byly zavádějící. Mezi 33 respondenty bylo zaznamenáno pouze pět absolventů zvláštní (praktické, speciální, „pomocné“) školy, což jsme zpětně vyhodnotili jako nízké číslo způsobené výše zmíněnou chybou evidence odpovědí (mezi respondenty bylo více absolventů jiné než běžné základní školy). Proto jsme byli nuceni tyto dvě kategorie sloučit do jedné. Dvě starší respondentky (54 a 60 let) neměly základní vzdělání dokončené.

Druhou nejpočetnější skupinu tvořili lidé se středním vzděláním bez maturity, nejčastěji s výučním listem. Jeden respondent měl středoškolské vzdělání s maturitou, na vyšší vzdělání nedosáhl žádný z respondentů. U jednoho respondenta se vzdělání nepodařilo zjistit. Žádný z respondentů nebyl v čase výzkumu studentem, všichni považovali svoje vzdělání za definitivně ukončené. Blíže viz graf na následující stránce.

Etnicita respondentů byla dle požadavků zadavatele určována subjektivním odhadem tazatelů. Mezi respondenty výrazně převažovali Romové (33 osob), sedm respondentů byli zástupci majority. U třech respondentů zůstala etnicita neurčena. Ve skupině oslovených osob, které se odmítly dotazování zúčastnit také převládali Romové (celkově jedenáct osob oproti dvěma neromům). V domácnostech romských respondentů žilo celkem 124 osob, v domácnostech neromských respondentů celkem 22 osob, průměrná velikost domácnosti tedy byla v případě romských respondentů větší (3,8 členů u romských domácností, 3,1 členů u neromských domácností). Několik domácností bylo smíšených.

Graf 2: *Vzdělanostní složení respondentů dotazníkového šetření (n=43)*



Zdroj: *dotazníkové šetření*

Výzkumníci použili dotazník předložený zadavatelem, který byl doplněn o dvě otázky týkající se délky pobytu respondentů v lokalitě⁶. Samotné vyplňování dotazníků s respondenty mělo dvě kritická místa. U otázky č. 19 někteří respondenti sporně dělili náklady na domácnost, což vycházelo i ze struktury nabízených položek. Zde bylo zvlášť uvedeno např. čisté nájemné a výdaje za elektřinu, ale někteří respondenti mají údajně úhradu za elektřinu zahrnutou v platbě za samotné nájemné. Podobně tomu bylo u otázky č. 21, kde se respondenti často k otázce příjmů stavěli vyhýbavě nebo neuměli rozdělit příjmy domácnosti dle nabídnutých kategorií.

Během dotazníkového šetření rekrutovali tazatelé respondenty hloubkových rozhovorů. Ve dvou případech byl hloubkový rozhovor proveden přímo v návaznosti na proběhlé dotazníkové šetření. Prvotní deklarovaná ochota poskytnout hloubkový rozhovor byla relativně vysoká, při opakované návštěvě terénu ale často opadla. Přesto se podařilo vést desítku hloubkových rozhovorů. Hloubkový rozhovor byl veden také se dvěma respondenty, kteří se neúčastnili dotazníkového šetření (žena z azylového domu, muž bez domova). Rozhovory byly polostrukturované, v rozsahu požadovaných cca 60–90 minut. Ve dvou případech byly rozhovory kratší (cca 30–40 minut), dva rozhovory naopak trvaly výrazně déle.

Rozhovory se odehrávaly v domácnostech respondentů (se dvěma výjimkami), čímž se z části naplnil jeden z dalších požadavků výzkumu – realizace zúčastněného pozorování. V průběhu pozorování či po něm si tazatelé vedli poznámkový aparát, který byl využit při analýze dat. Pozorování bylo součástí i dalšího pobytu v terénu. Výzkumníci strávili při pobytu v Kralupech nad Vltavou celkem 28 člověkodní.

⁶ Konkrétně zda zde bydleli již v čase před privatizací. A pokud ano, jak hodnotí změnu v kvalitě bydlení. Otázka se netýkala obyvatel ubytoven a uživatelů krizového ubytování.

Během celého procesu zpracování analýzy komunikoval zástupce zpracovatelů s pracovníky ASZ, včetně účasti na kontrolních dnech v sídle Agentury. Pracovník občanského sdružení M'am'aloca se také účastnil vybraných setkání v rámci lokálního partnerství v Kralupech nad Vltavou.

Všem respondentům dotazníkového šetření a hloubkových rozhovorů bylo vysvětleno, o jaký typ výzkumu se jedná a pro koho je určený. Respondenti byli poučeni, že výzkum je anonymní, jejich jméno ani žádné jiné nebude nikde explicitně zmíněno, a jejich osoba nebude moci být spojena se získanými daty uvedenými v závěrečné zprávě. Z tohoto důvodu není seznam respondentů hloubkových rozhovorů součástí veřejně publikované části zprávy. Stejně tak nejsou součástí zprávy výroky aktérů, které byly výzkumníkům sděleny na žádost aktérů mimo záznam.

SHRNUTÍ KAPITOLY: Analýza byla vypracována pro Odbor pro sociální začleňování (též Agentura pro sociální začleňování – ASZ) Úřadu vlády ČR pracovníky občanského sdružení M'am'aloca. Analýza se opírá o teoretický koncept sociálního vyloučení a byla vytvořena kombinací několika různých metod (desk research, pozorování, expertní rozhovory atd.). Podstatné bylo zejména dotazníkové šetření a hloubkové rozhovory s obyvateli sociálně vyloučených lokalit v Kralupech nad Vltavou. Dotazníkovým šetřením bylo osloveno 49 domácností v lokalitách Žižkova, Přemyslova a Šafaříkova, které byly na základě přihlášky města Kralupy nad Vltavou chápány jako problematické. Bylo zde získáno 37 validních dotazníků, které pokryly 139 osob, což je téměř 68 % zde žijících obyvatel. Další dotazníky byly získány na ubytovně V Olších a v ubytovacím zařízení Arcidiecézní charity. Struktura dotazovaných odpovídala struktuře obyvatel žijících v těchto lokalitách. Převažovali romští respondenti. Získané dotazníky v kombinaci s dalšími fakty umožnily zpracovatelům analýzy získat přehled o celé zde žijící populaci.

2 Kralupy nad Vltavou – vstupní informace

Město Kralupy nad Vltavou leží v jihovýchodní části okresu Mělník, nedaleko od hranic s okresy Kladno a Praha-západ. Všechny tyto okresy spadají do Středočeského kraje. Sídlem krajského úřadu je nedaleká Praha, se kterou pojí Kralupy silné socioekonomické vazby. Výrazným jevem je např. silná pracovní dojíždka z Kralup do metropole. Kralupy jsou posledním větším městem na dolním toku Vltavy. Mají dobré dopravní spojení nejen s Prahou (silnice II/240, dálnice D8, železniční trať 091), ale i s dalšími městy ve Středočeském a Ústeckém kraji.

Kralupy jsou průmyslovým městem s výraznou orientací na chemický průmysl. Nachází se zde jedna ze třech českých rafinérií ropy (společnost Česká rafinérská) a chemický závod orientovaný na výrobu plastů (firma Synthos Kralupy). Ač je historie zdejšího chemického průmyslu starší, byly tyto dva hlavní podniky vystavěny až v 2. polovině 20. století, což výrazně ovlivnilo současný charakter města. Kromě výstavby samotného areálu chemických závodů na pravém břehu Vltavy bylo vystavěno také několik sídlišť a došlo k výraznému nárůstu počtu obyvatel města (mezi lety 1950 a 1980 narostl počet obyvatel města o 69,8 % z původních 10 558 na 17 928⁷).

Intravilán obce se rozkládá na obou březích Vltavy. Na levém břehu v údolích Zákolanského a Knovízského potoka se zástavba městského typu od řeky vzdaluje západním a jižním směrem. Na pravém břehu je obytná zástavba soustředěna zejména v záhybu řeky. Součástí Kralup jsou čtyři místní části rozdílného charakteru. V Lobečku na pravém břehu Vltavy najdeme již zmiňované chemické závody, zároveň se zde nachází i sídliště a rezidenční zóna tvořená rodinnými domy. Mikovice a Minice, západním, resp. jižním směrem od centra města, jsou původně venkovskými sídly, která nyní již plynule navazují na městskou zástavbu. Zeměchy na západě jsou sídlem venkovského typu. Vesnice je od intravilánu samotných Kralup oddělená.

Obě části města spojuje jeden silniční a jeden železniční most. Chodci mohou využít kromě mostu také lávku pro pěší. Vlakové i autobusové nádraží se nachází na levém břehu řeky, nedaleko odtud najdeme také budovu městského úřadu či nemocnici s poliklinikou. Ostatní služby a objekty občanské vybavenosti jsou dostupné na obou stranách řeky.

Starostou města je ve třetím volebním období v řadě Petr Holeček. V roce 2006 byl zvolen jako bezpartijní na kandidátní listině Volby pro město, v roce 2010 obhájil svůj post po kandidatuře na kandidátní listině "STAROSTOVÉ A NEZÁVISLÍ"). Po komunálních volbách v roce 2014, které proběhly během zpracovávání tohoto výzkumu a ve kterých Petr Holeček kandidoval jako leader kandidátky Starostů a nezávislých, svůj post opět obhájil a zahájil třetí období ve funkci.

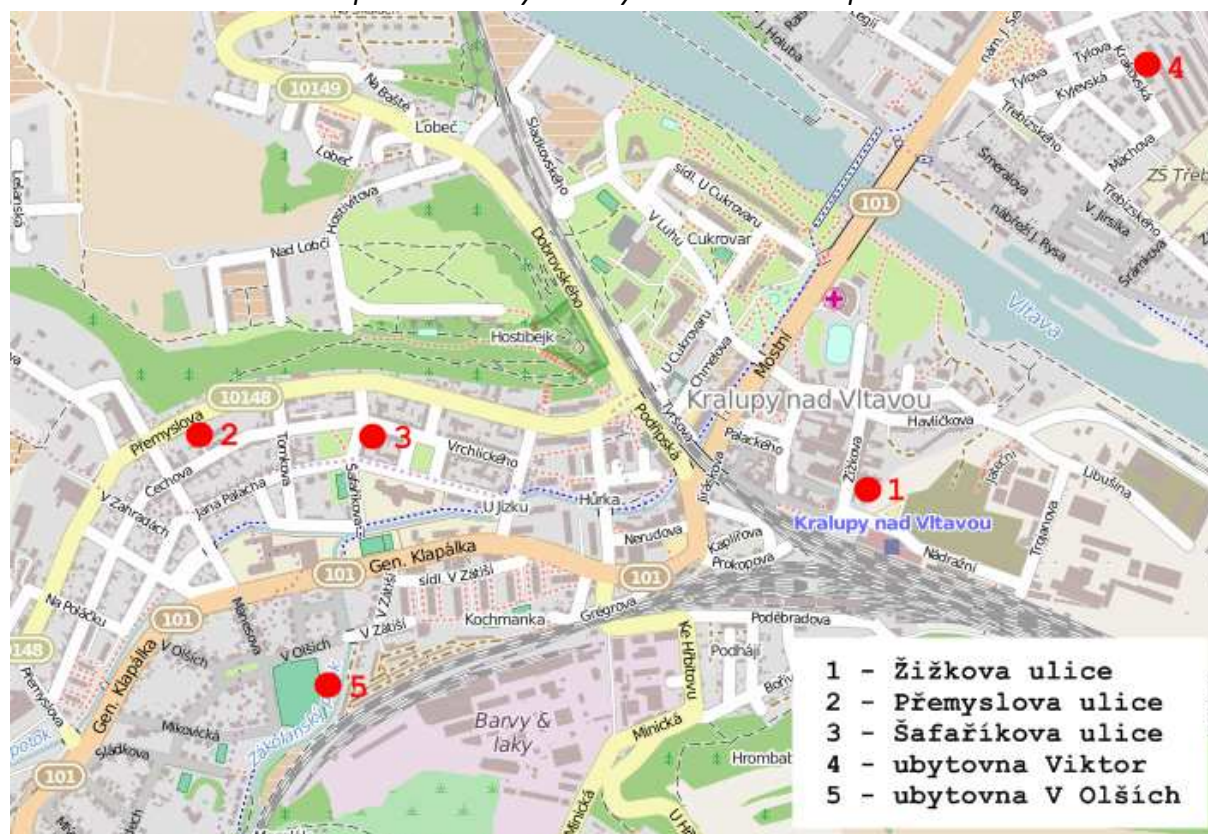
SHRNUTÍ KAPITOLY: Socioekonomickou situaci v Kralupech nad Vltavou ovlivňují dva hlavní faktory. Prvním z nich je výhodná poloha vůči Praze jako dominantnímu ekonomickému centru, druhým historická orientace města na chemický průmysl.

⁷ Viz RŮŽKOVÁ, Jiřina, ŠKRABAL, Josef. Historický lexikon obcí České republiky 1869–2005. I. díl. Praha: Český statistický úřad, 2006. 760 s.

3 Identifikace sociálně vyloučených lokalit

Město Kralupy nad Vltavou v přihlášce ke spolupráci s ASZ uvedlo dvě sociálně vyloučené lokality. Na prvním místě to byla „ubytovna v Žižkově ulici“, na druhém poté „ulice Přemyslova, Šafaříkova a okolí“. Toto vágní a částečně nepřesné⁸ vymezení bylo ihned po počátečních konzultacích s pracovníky ASZ a místními autoritami dále upřesňováno. V následujících podkapitolách jsou jednotlivé lokality, které můžeme považovat za sociálně vyloučené, rozděleny dle jednotlivých ulic, závěrečné podkapitoly jsou věnovány ubytovnám a situaci ve zbytku města. Jde o základní popis těchto lokalit. Možné příčiny vzniku lokalit jsou popsány v kapitole Bydlení, populace obývající tyto lokality je přibližena v kapitole Socio-demografické charakteristiky vyloučené populace.

Obrázek 1: Přehledová mapa sociálně vyloučených lokalit v Kralupech nad Vltavou



Zdroj: vlastní zpracování na mapovém podkladu OpenStreetMap (© Příspěvatelé OpenStreetMap, <http://www.openstreetmap.org/copyright>)

3.1 Žižkova ulice

Žižkova ulice je krátká ulice ve středu Kralup nad Vltavou. Tvoří v severojižním směru spojnici mezi Komenského náměstím a východním koncem Nádražní ulice, na kterém je situováno autobusové nádraží a odjezdová hala železničního nádraží. Západní stranu ulice tvoří zejména průmyslové budovy bývalého pivovaru a mlýna, kde se dnes nachází převážně

⁸ V Žižkově ulici se nenachází ubytovna. Nájemníkům jsou zde pronajímány byty v bytovém domě.

skladovací prostory. Východní stranu ulice tvoří souvislá řada max. jednopatrových domů, z nichž většina má v přízemí historicky zbudované obchodní prostory. Právě v této části ulice, blíže jejímu jižnímu konci, nalezneme **dům č.p. 57**, který město označilo ve své přihlášce jako sociálně vyloučenou lokalitu.

Výše popsaná poloha domu a dosažitelnost dalších služeb přímo v Žižkově ulici (např. obchody s potravinami, lékárna, jídelna, restaurace) či v jejím nejbližším okolí (např. městský úřad, banky, základní školy) nedovolují tuto lokalitu označit z prostorového ani funkčního hlediska jako vyloučenou. Míra symbolického vyloučení je ale vysoká. Obyvatelstvo lokality tvoří téměř v absolutní většině Romové a v hodnocení některých zainteresovaných aktérů je tato lokalita hodnocena jako nejproblematictější ve městě (nízká kvalita bydlení, sociální a zdravotní problémy).

Samotný dům z uliční strany nepůsobí výrazně zanedbaně. V jeho přízemí se nachází obchod se smíšeným zbožím. Do všech bytů se vstupuje ze dvora, který je z ulice přístupný průjezdem zabezpečeným plechovými vraty. Stav domu pohledem ze dvora již není tak uspokojivý. Dům má soukromého majitele, který pronajímá všechny bytové jednotky a jehož jménem jedná s nájemníky pověřený správce, který do lokality dojíždí i několikrát týdně.

V katastru nemovitostí⁹ je budova evidována jako rodinný dům se dvěma byty. Realita je ovšem jiná – v celém domě je bytů výrazně více. Určit jejich přesný počet může být částečně problematické, neboť dochází k stavebním úpravám, v rámci kterých se byty spojují či rozpojují (budování příček, předsíní), dále vznikají půdní vestavby a k bydlení se rekonstruují nepoužívané pokoje. Společné sociální zařízení v některých částech domu je přiřazeno k několika pokojům, které mohou tvořit jeden či více bytů. Situaci komplikuje také stěhování nájemníků po různých částech domu a jejich částečná příbuzenská (rodinná, partnerská) provázanost. Proto mohlo být v Mikroanalýze¹⁰ uvedeno, že se v domě nachází celkem 15 bytů. V čase našeho terénního šetření jsme v obou částech budovy napočítali celkem 11 bytů, resp. 11 odděleně žijících (hospodařících) domácností. Dle nově vytvořené pasportizace se v lokalitě nachází 7 bytů. Tato změna byla také zkolaudována a měla by se objevit v katastru nemovitostí.¹¹

Dům je napojený na vodovod i kanalizaci, vytápění je vyřešeno tepelnými zářiči, které jsou umístěny v podhledech všech pokojů. Do jednotlivých domácností není rozvedený plyn. Na různých místech budovy probíhá rekonstrukce, zejména se montují plastová okna a do jednotlivých bytů se vestavují toalety. Většina domácností má již toaletu vlastní, ale minimálně tři domácnosti toaletu sdílejí. Stejná situace je i v přístupu ke sprchovému koutu, minimálně tři domácnosti zatím nemají svůj vlastní, dvě z těchto domácností nemají přímo ve svém bytě ani tekoucí teplou vodu. Naopak kuchyňský kout je v každém bytě, pokud v jednom případě započítáme pouhý dřez s tekoucí vodou a malou pracovní desku.

Dispozičně jsou byty v domě řešeny zejména jako garsoniéry (1+0), nachází se zde ovšem i byt 1+1 a byty 2+0. Tyto dispozice jsou ovšem pouze orientační, jak již bylo řečeno výše. Např. jeden z bytů 2+0 má obě místnosti oddělené a dostupné pouze přes chodbu,

⁹ Informace jsou získány z registru územní identifikace, adres a nemovitostí (RÚIAN) dostupného online z adresy <http://vdp.cuzk.cz>, ČÚZK, 2013.

¹⁰ Viz GREINER, Milan. Mikroanalýza – Kralupy nad Vltavou. Praha: ASZ, 2014.

¹¹ Informace: P. Moudrý, zástupce majitele nemovitostí.

kterou sdílejí i ostatní nájemníci. Velikosti bytů jsou spíše menší, převažují byty do 40 m², minimálně dva byty jsou velmi malé (do 20 m²). Byty s více pokoji velikost 40 m² překračují.

V době terénního šetření žilo v lokalitě dle našeho šetření celkem 38 osob, sám zástupce majitele nemovitosti uvedl ale větší počet (až 50 osob). Jednalo se o jednočlenné domácnosti, bezdětné páry a rodiny s jedním až pěti dětmi. Celkový počet osob se může rychle měnit, neboť fluktuace nájemníků je značná. Z osmi domácností, ve kterých proběhlo dotazníkové šetření, zde celkem pět domácností žije teprve od letošního roku (jedna domácnost dva měsíce, jedna domácnost tři měsíce), dvě domácnosti od roku 2013 a jedna domácnost od roku 2011. Blíže viz následující tabulka.

Tabulka 1: Skladba obyvatel v lokalitě Žižkova 57 (listopad 2014)

Počet lidí	Počet předškolních dětí	Počet dětí ve školním věku	Odhad počtu Romů
38	9	10	37 (97,4 %)

Zdroj: terénní šetření

3.2 Přemyslova ulice

Přemyslova ulice je 1,5 km dlouhou ulicí, která probíhá obloukem přibližně ve východo-západním směru levobřežní částí Kralup nad Vltavou. Její charakter výrazně ovlivňuje fakt, že je součástí silnice II. třídy č. 101 (tzv. aglomerační okruh Prahy). Z tohoto důvodu je vystavena značné dopravní zátěži. Ulice je na počátku v centru města obklopena panelovými domy, ve své převažující části je ale lemována obytnými domy. Na její jižní straně to jsou spíše obytné domy městského typu s jedním až dvěma patry. Severní část ulice je tvořena spíše přízemními domky venkovského typu bez patra. Neplatí to ale absolutně, typy domů se vzájemně prolínají. Všechny domy jsou od vozovky, která je tvořena dvěma jízdními a jedním parkovacím pruhem, odděleny pouze chodníkem. Dále od centra města se charakter ulice promění, domy jsou od vozovky odděleny místy i pruhem zeleně.

Domy, které můžeme považovat za součást SVL, se nachází v části ulice více vzdálené od centra města. Z prostorového hlediska přesto nelze lokalitu považovat za vyloučenou, neboť domy jsou součástí souvislé zástavby. Kromě původně uvažovaného **domu č.p. 890** je vhodné zařadit do této lokality také sousední domy **č.p. 654** a **č.p. 656**. Z funkčního hlediska je to s polohou této lokality již trochu horší, neboť v této části města se nacházejí pouze vybrané služby a zařízení občanské vybavenosti. Nedaleko se nachází občerstvení a malý obchod s potravinami či benzínová pumpa. V docházkové vzdálenosti do 500 m stojí ZŠ Generála Klapálka, ještě blíže je kralupská policejní stanice. Ostatní služby mají obyvatelé dostupné v centru města, které je vzdálené max. 15 minut pěšky. K dopravě mohou také využít místní či městské autobusy, jejichž zastávka se nachází téměř přímo před domy. Symbolické vyloučení registrujeme, ale jeho míra se snížila spolu s tím, jak se v posledních letech změnila situace v lokalitě. Lokalita je v rámci města považována za vyloučenou, ale již nikoliv za nebezpečnou, jak tomu údajně bylo ještě před několika lety.

Největším domem v lokalitě je dům **č.p. 890**. Je to dvoupatrový obytný dům, který má k bydlení adaptované také jednotky v suterénu, které se nacházejí v zadní části budovy pod úrovní ulice. Dům je dostupný hlavním vchodem z ulice, případně suterénním vchodem ze dvora. Na dvůr se prochází průjezdem v levém křídle budovy. Jedna suterénní bytová

jednotka není přístupná přes chodbu, ale má svůj vlastní vchod přímo ze dvora. Majiteli domu jsou soukromí vlastníci, kteří jednotlivé byty v lokalitě pronajímají. Přímo v domě bydlí domovnice, která v určitých záležitostech (výběr nájemného, řešení drobných problémů) majitele zastupuje.

V katastru nemovitostí¹² je budova evidována jako dům se čtrnácti bytovými jednotkami. Zřejmě díky adaptaci suterénních prostor se počet bytových jednotek navýšil na šestnáct. Tři bytové jednotky jsou v suterénu, šest bytových jednotek v přízemí a po čtyřech v prvním i druhém patře. Všechny byty jsou v dispozici 1+1 nebo 1+0. Výjimku tvoří pouze jeden byt, který vznikl v podstatě spojením třech běžných bytových jednotek a jeho dispozice je 5+1. Kuchyně některých bytů jsou větší či stejně velké jako hlavní pokoj a jsou zařízené jako obytné místnosti. Proto čtyři respondenti z lokality uvedli, že mají dvoupokojový byt. Velikost všech bytů je do 40 m², s výjimkou bytu 5+1 (nad 100 m²). Majitelé provedli rekonstrukci, proto je každý byt vybaven kuchyňskou linkou i vlastní toaletou se sprchovým koutem a teplou vodou. Do každé bytové jednotky je zaveden plyn, dům je připojen na veřejný vodovod a kanalizaci. Při pohledu z ulice dům nevypadá výrazně zanedbaně. Na domě jsou instalována nová okna v bytových jednotkách a pokračuje rekonstrukce společných prostor.

V době realizace dotazníkového šetření žilo v domě dle našeho zjištění téměř 50 nájemníků v šestnácti domácnostech, od vícečetných rodin s dětmi až po jednočlenné domácnosti seniorů. Nájemníci v domě migrují, ale tento pohyb spíše slábne. Důvodem je výběr nájemníků. V domě zůstávají nájemníci, u kterých se předpokládá vyšší spolehlivost při platbě nájmu, čímž se odbourává jeden z hlavních důvodů ke stěhování. Z dvanácti domácností, které se účastnily dotazníkového šetření, se pouze jedna nastěhovala v letošním roce. Od roku 2013 bydlí v domě čtyři z těchto domácností, od roku 2011 dvě. Zbylé dotazované domácnosti zde bydlí delší dobu, jedna např. od roku 2000 a jedna dokonce od roku 1990.

Sousední dům **č.p. 654** přiléhá k výše uvedenému domu při pohledu z ulice z levé strany. Dům je menší a v současné době prochází výraznější rekonstrukcí, k datu šetření v něm byly obydleny pouze dvě bytové jednotky, jedna v přízemí a druhá v prvním patře. V druhém patře provádí stavební úpravy budoucí nájemníci bytu, kteří by se chtěli nastěhovat do konce roku 2014. Dům nemá vchod od ulice, ale pouze ze dvora na úrovni suterénu, na který se vchází průjezdem sousedního domu č.p. 890. Tento dům má s výše zmiňovaným sousedním domem i totožné majitele.

V katastru nemovitostí¹³ je budova evidována jako rodinný dům s pěti bytovými jednotkami. Dům je připojen na plyn, kanalizaci i veřejný vodovod. Jeden z obydlených bytů má dle informací dispozici 3+kk. Dle zástupce majitele¹⁴ budou po rekonstrukci v domě dva byty 2+1, pět bytů 1+1 a jedna garsoniéra. Jedna z domácností bydlí v domě od roku 2011, jedna domácnost se do domu stěhuje. Vzhledem k postupně prováděným rekonstrukčním

¹² Informace jsou získány z registru územní identifikace, adres a nemovitostí (RÚIAN) dostupného online z adresy <http://vdp.cuzk.cz>, ČÚZK, 2013.

¹³ Informace jsou získány z registru územní identifikace, adres a nemovitostí (RÚIAN) dostupného online z adresy <http://vdp.cuzk.cz>, ČÚZK, 2013.

¹⁴ Informace: P. Hergesell, správce bytů, zaměstnanec majitelů.

pracím lze očekávat stěhování dalších domácností do domu během roku 2015. Nyní bydlí v domě méně než deset osob.

Posledním domem v lokalitě je dům č.p. 656, opět těsně sousedící s předchozím domem. Tento dům má směrem od ulice velice podobné architektonické řešení a stejnou barvu fasády jako dům č.p. 654, proto se tyto dva domy mohou zběžnému pozorovateli jevit jako jedna budova. Narozdíl od dvou předchozích domů má ale tento dům jiného soukromého majitele. Ač má majitel domu na této adrese trvalé bydliště, v místě nebydlí a dojíždí zpravidla pouze za účelem výběru nájemného. Všechny pět bytových jednotek v domě je přístupných přes chodbu, do které se vchází hlavním vchodem od ulice. Dvě bytové jednotky jsou v přízemí a tři v prvním patře. Uvedený počet bytů odpovídá i údajům uvedeným v katastru nemovitostí, kde je dům veden jako rodinný.¹⁵

Dům je připojen na plyn, který je rozveden do všech bytových jednotek. Jednotlivé pokoje se vytápějí lokálními plynovými topidly (tzv. vafky). Dům má kanalizaci i připojení na veřejný vodovod. Na rozdíl od předešlých dvou domů nemá tento dům nová okna a ani jednotlivé bytové jednotky neprošly v nedávné době rekonstrukcí (neplatí pro jednu z bytových jednotek v přízemí). Standard bydlení tak lze hodnotit oproti zbylým domům v lokalitě jako horší. Byty v domě jsou větší (v rozmezí 80–100 m²), většina jich je třípokojových. Výjimkou je jeden menší byt v patře (obsazený jednočlennou domácností).

Všechny bytové jednotky byly k datu šetření obsazené. V celkem pěti domácnostech žilo sedmnáct osob. Kromě jedné jednočlenné domácnosti to byly ve všech případech rodiny s dětmi, jedna rodina byla vícegenerační. Tři domácnosti, které byly respondenty našeho šetření, žijí v domě od let 2011, 2013 a 2014.

Celkově žije v těchto třech domech v lokalitě Přemyslova necelých osmdesát osob, jejichž skladba je přibližena v následující tabulce.

Tabulka 2: Skladba obyvatel v lokalitě Přemyslova 890, 654 a 656 (listopad 2014)

Dům	Počet lidí	Počet předškolních dětí	Počet dětí ve školním věku	Odhad počtu Romů
890	49	8	8	41 (85,4 %)
654	9	4	1	4 (44,4 %)
656	17	1	7	16 (94,1 %)
celkem	75	13	16	61 (81,3 %)

Zdroj: terénní šetření

3.3 Šafaříkova ulice

Šafaříkova ulice, krátká a relativně klidná ulice lemovaná obytnými domy, tvoří v severojižním směru jednu ze spojnic mezi Přemyslovou ulicí a ulicí Gen. Klapálka (napojení na tuto ulici je ale pouze pro pěší či cyklisty). Ve své jižní části ulice končí mezi areálem gymnázia a veřejným sportovním hřištěm. Domy č.p. 918 a č.p. 919, které město označilo jako SVL, se nacházejí v prostoru mezi křižovatkami s ulicemi Čechova a Jana Palacha. Domy

¹⁵ Informace jsou získány z registru územní identifikace, adres a nemovitostí (RÚIAN) dostupného online z adresy <http://vdp.cuzk.cz>, ČÚZK, 2013.

jsou součástí jednoho bloku a přímo spolu sousedí. Na protilehlé straně ulice není žádná zástavba, ale nachází se zde zatravněné prostranství se vzrostlými stromy.

Poloha domů v rámci zástavby a jejich vzdálenost od centra města (max. 10 minut pěšky) nevytvářejí předpoklady pro vznik funkčního či prostorového vyloučení. Symbolické vyloučení je přítomné, lokalita je v rámci města považována za problémovou. Obyvatelé okolních domů vnímají negativně zejména nepořádek před domem (neustále přeplněné kontejnery na komunální odpad). Stav domů se v posledních letech zlepšuje, majitel instaloval nová okna. Byty, do kterých mají přijít noví nájemníci, se rekonstruují. Domy jsou napojené na vodovod, kanalizaci a plyn. Každý byt má vlastní plynové topidlo (vačky).

Dům **č.p. 918** má soukromého majitele, který pronajímá jednotlivé bytové jednotky. Ač se nejedná o stejného majitele jako v případě dvou domů v Přemyslově ulici, je tento dům spravován právě majiteli domů Přemyslova 890 a 654. Bytové jednotky v domě jsou dostupné z centrální chodby. V přízemí a třech nadzemních patrech se nachází celkem 10 bytů. Na každém patře včetně přízemí najdeme jeden byt 2+1 (ve velikostní kategorii 40–60 m²), zbylé byty jsou garsoniéry (do 40 m²), které mají zřízenou malou kuchyň v chodbičce bytu. V půdních prostorách se připravují dva nové byty. Další byty se rekonstruují a připravují k nastěhování. Celkem šest bytů bylo k datu šetření neobydlených.

Kvůli malé obydlenosti domu a častějšímu odmítání jsme blíže mluvili pouze se dvěma respondenty. Jedna domácnost bydlí v domě od roku 2011, druhá od roku 2004. U ostatních čtyř domácností spíše předpokládáme, že se nastěhovaly v období po roce 2010. Dvě domácnosti respondentů mají celkem devět členů. Také většinu ostatních domácností tvoří k datu šetření rodiny s dětmi, celkový počet osob v domě můžeme stanovit na 22 osob. Téměř všechny současné domácnosti jsou romské. Vzhledem k volným bytům můžeme v nejbližší době čekat nárůst počtu obyvatel v domě.

Většinovým majitelem přibližně 80 % domu **č.p. 919** je stejná osoba jako v případě sousedního domu v této lokalitě. Tento majitel své bytové jednotky pronajímá opět pod správou majitelů domů Přemyslova 890 a 654. Zbývajících tři menšिनové majitelé vlastní jednotlivé byty, které v některých případech i sami obývají. Nárožní dům má přízemí a tři patra celkem s 23 byty. Na každém patře, kromě patra nejvyššího, se nachází šest bytů. Ve všech případech to jsou malé byty s maximální dispozicí 1+1 a velikostí mezi 30–40 m². K datu šetření byly tři byty neobydlené, jeden se rekonstruoval.

V bytech deseti respondentů dotazníkového šetření žilo k datu šetření celkem 39 osob, v ostatních bytech bydlelo naším odhadem nejméně 20 lidí. Celkově v domě k datu šetření bydlelo více než 60 obyvatel. Problémem je v některých případech počet nájemníků v takto malých bytech (nejméně 2krát šest osob, 2krát pět osob atd.). Až na jednoho respondenta se všechny domácnosti do domu nastěhovaly v roce 2011 nebo později. Velice podobná struktura bude i u zbývajících domácností. Více než 90 % obyvatel domu tvoří Romové.

V lokalitě Šafaříkova žilo v době šetření celkem přibližně 90 osob. Bližší pohled na složení této skupiny osob viz následující tabulka.

Tabulka 3: Skladba obyvatel v lokalitě Šafaříkova 918 a 919 (listopad 2014)

Dům	Počet lidí	Počet předškolních dětí	Počet dětí ve školním věku	Odhad počtu Romů
918	22	5	8	18 (81,8 %)
919	66	15	20	57 (86,4 %)
celkem	88	20	28	74 (84,1 %)

Zdroj: terénní šetření

3.4 Ubytovna Viktor

Ze všech blíže popisovaných lokalit se pouze ubytovna Viktor nachází v pravobřežní části Kralup nad Vltavou, konkrétně na adrese **Krakovská 697**. Čtyřpatrovou panelovou ubytovnu najdeme v místech, kde se prolíná zástavba rodinných a bytových panelových domů. V této části města jsou dostupné všechny běžné služby, budovu proto nelze označit jako prostorově či funkčně vyloučenou. Centrum města je dosažitelné přes lávku pro pěší do 10 minut. Symbolické vyloučení je minimální, neboť ubytovna slouží nejen k ubytování osob ve zhoršené sociální situaci, ale i dalších hostů. V přízemí budovy se nachází restaurace.

Vlastníkem budovy je firma VIKTOR, s.r.o., která ubytovnu také provozuje. Pro ubytování sociálně slabších je vyhrazeno jedno patro ubytovny, což oznamuje cedule umístěná na vrátnici budovy: „4. patro vyhrazeno pro osoby, které využívají hrazení ubytování přes Úřad práce.“ V době šetření v 1. polovině listopadu 2014 bylo touto formou ubytováno celkem 17 osob, což je o sedm méně než o rok dříve. Někteří obyvatelé zde žijí dlouhodobě, např. 4–6 let. Větší část těchto obyvatel tvoří Romové.¹⁶ Kromě těchto osob jsou zde ubytováni i další lidé (zahraniční agenturní zaměstnanci, řemeslníci, zaměstnanci firem), kteří si hradí ubytování sami. Část z nich zde pobývá také dlouhodobě, ale jejich sociální situace není hodnocena jako problematická.

Pokoje na ubytovně jsou 2–3 lůžkové, ubytovna údajně disponuje 345 lůžky. K vybavení každého pokoje patří základní nábytek (lůžka, skříň, stůl, židle), lednice a umyvadlo. Toalety, umývárny a kuchyně jsou společné vždy pro celé patro. Na všech pokojích se uklízí, což je v případě pokojů, kde žijí ženy, spíše formální („uklízí si samy, uklízečka jim mění pouze pytlíky v koši“). Z těchto a dalších zprostředkovaných informací můžeme hodnotit standard ubytování jako dostatečný.

3.5 Ubytovna V Olších

Ubytovna V Olších se nachází v areálu fotbalového stadionu v levobřežní části Kralup nad Vltavou. Katastr nemovitostí uvádí pro budovu adresu Na Turské louce 498, běžněji se ale užívá adresa **V Olších 498**. Je to klidná rezidenční ulice, jejíž jižní část přiléhá k areálu zmíněného stadionu. Ubytovna se nachází uvnitř areálu v budově, která tvoří zázemí stadionu. Budovu obtéká Zákolanský potok. Jižně od budovy prochází železniční trať ve směru na Kladno a Slaný, za potokem sousedí s ubytovnou garáže. Ze všech popisovaných objektů v Kralupech nad Vltavou je tento objekt jako jediný částečně (ač minimálně)

¹⁶ Informace: recepční ubytovny Viktor.

prostorově a funkčně segregován. Nejbližší obchody se nacházejí v areálu sídliště V Zátíší, centrum města je pěší chůzí dosažitelné do 10 minut. Míra symbolického vyloučení je vyšší, neboť ubytovna je v Kralupech obecně považována za nejhorší ubytovnu vůbec.

Majitelem objektu je soukromá osoba, která je rovněž spolumajitelem hotelu Sport v centru Kralup, pod který ubytovna také organizačně spadá. Objekt je v katastru nemovitostí veden jako stavba občanského vybavení s jedním bytem. Byt se nachází v levé části přízemní budovy a je obydlen (v dalším textu ho nepovažujeme za součást ubytovny). Centrální část budovy tvoří sezónní bufet a společenský sál (v sezóně je zde restaurace). V pravém křídle budovy se nachází ubytovna.

Ubytovací jednotky jsou přístupné z centrální chodby, která prochází celým pravým křídlem budovy. Uprostřed chodby je společné sociální zázemí a kuchyňka. Velikost jednotlivých místností odpovídá jejich původnímu účelu, kdy sloužily jako fotbalové šatny a další zázemí pro sportovní činnost. Některé z pokojů obývané někdy i dvěma osobami tak pouze lehce překračují výměru 10 m². Součástí ubytovny je ještě jeden pokoj se samostatným vchodem v zadním traktu budovy. Budova je vytápěna centrálně plynovým kotlem. Technický stav pokojů není uspokojivý a standard ubytování lze hodnotit jako velmi nízký, včetně problematických hygienických podmínek. Mezi pokoji pro ubytované jsou zachovány také převlékárny pro fotbalisty. V době šetření žila v ubytovně desítka osob. Někteří zde dle vlastního vyjádření žijí i několik let, jsou tu ale i nově příchozí. Jsou to Romové i neromové.

3.6 Ostatní lokality

Kromě těchto vyjmenovaných lokalit můžeme sociálně slabší obyvatele najít i v jiných částech města. V případě ubytoven to je ještě ubytovna hotelu Sport (U Cukrovaru 1087), která nabízí relativně dobrý standard ubytování, ale i zde najdeme osoby, pro které je běžné bydlení nedostupné. Z tohoto důvodu jsme se také této ubytovně věnovali trochu blíže v kapitole Bydlení. Ostatní ubytovny sociálně vyloučené nebo sociálním vyloučením ohrožené osoby neubytovávají vůbec nebo je ubytovávají pouze ve velice omezených počtech. Tito lidé se zde nekumulují a nedochází zde tak ke koncentraci problémových jevů.

Sociálním vyloučením ohrožení lidé bydlí jednotlivě také na dalších adresách v celém městě, zpravidla v nájemních bytech nižších kategorií a soukromých vlastníků. Dříve měla pověst „problémové“ ulice např. ul. Havlíčkova v centru města, kde v městských bytech bydlelo větší množství hůře situovaných nájemníků, nebo ulice V Růžovém údolí. Tyto lokality ale zanikly a lidé se odstěhovali na jiné adresy v rámci města (zejména Šafaříkova ulice). Ubytování lidem v nouzi poskytuje Azylový dům pro matky s dětmi a Dům na půl cesty při kralupském středisku Arcidiecézní charity Praha (ul. Pražská). Dva azylové byty pro matky s dětmi se nacházejí také v objektu Farní charity (ul. Sokolská). Lidé bez domova již nemohou využít služeb noclehárny v Chelčického ulici, která byla otevřena pouze v zimě v letech 2009 a 2010, a přespávají na různých místech v rámci města.

SHRNUTÍ KAPITOLY: Sociálně vyloučené lokality se nacházejí v různých částech města, kromě jedné ubytovny ale pouze v jeho levobřežní části. Ani jedna z těchto lokalit není prostorově či funkčně oddělena od zbylé městské zástavby. V různé míře se projevuje pouze symbolické

vytvoření, které je nestojně vysoké. Jako SVL jsou chápány domy s nájemními byty Žižkova 57, Přemyslova 890, 654 a 656 a Šafaříkova 918 a 919, ke kterým můžeme přiřadit ubytovny Viktor (Krakovská 697), V Olších (č.p. 498) a částečně ubytovna Sport (U Cukrovaru 1087). Podmínky bydlení se v jednotlivých lokalitách (i v rámci nich) liší. Společným jmenovatelem, s výjimkou jednoho domu v lokalitě Přemyslova, je menší výměra všech bytů a jejich umístění v domech s dřívějším datem výstavby. V lokalitě Žižkova 57, kde žije celkem 38 osob, sdílí několik domácností společné toalety a sprchu, které jsou zanedbané (stejně jako ostatní společné prostory v domě). Problematická je i velikost několika minibytů (pokojů). V domě se ale vyměňují okna a je instalováno nové topení. V lokalitě Přemyslova jsou v horším stavu zejména byty v domě č.p. 656 (stará okna), naopak byty v domech č.p. 890 a 654 prošly v nedávné době rekonstrukcí, případně se rekonstruovaly v době terénního šetření a kvalita bydlení se zde zvedla. Celkově žije v lokalitě necelých osmdesát osob. Mezi domy v lokalitě Šafaříkova je horší situace v domě č.p. 919, kde se kromě problémů mezi nájemníky v poslední době řešil např. výskyt štěnic. Také byty jsou zde menší než v sousedním domě č.p. 918 a v několika případech je obývají velice početné domácnosti. Zmíněný dům č.p. 918 lze hodnotit jako méně problémový. Žije zde třetinový počet osob než v sousedním domě a podstatná část bytů byla v domě šetření prázdná. Celkově žije v lokalitě Šafaříkova necelých 90 osob. Necelá dvacítko sociálně vyloučených osob žila k datu šetření v ubytovně Viktor v Lobečku. Tito obyvatelé zde mají vyhrazené patro a jsou jim poskytovány vybrané služby (úklid společných prostor i jednotlivých pokojů). Z tohoto ohledu a i kvůli faktu, že se zde neubytovávají rodiny s dětmi, lze standard ubytování hodnotit jako uspokojivý. Horší situace z pohledu kvality bydlení (např. nedostatečný výkon topidel) a hygieny panuje v ubytovně V Olších. V bývalých fotbalových šatnách zde přebývá přibližně desítky ubytovaných osob. Stejněmu majiteli patří také ubytovna Sport, kde se ale ubytovávají méně problematictí nájemníci. Převahu obyvatel všech lokalit tvoří Romové, ale ani podíl majoritní části populace není zanedbatelný (cca jedna pětina všech obyvatel v těchto sociálně vyloučených lokalitách).

4 Socio-demografické charakteristiky vyloučené populace

4.1 Počty osob a základní charakteristiky populace

K 1. 1. 2014 žilo v Kralupech nad Vltavou celkem 17 802 obyvatel, z čehož bylo 50,7 % žen. Průměrný věk obyvatel byl 41,9 let, muži byli oproti ženám v průměru mladší (průměrný věk mužů 40,4 let, žen 43,4 let).¹⁷ Pro další analýzy se nám jeví vhodné porovnat tato čísla s charakteristikami sociálně vyloučené populace. Tu můžeme rozdělit na tři části: osoby žijící v běžných bytech ve jmenovaných SVL Žižkova, Přemyslova a Šafaříkova (celkem 205 osob), osoby žijící na ubytovnách a v krizovém ubytování (cca 60 osob) a osoby bez domova (cca 40 osob¹⁸), celkem tedy cca 305 osob. Zatímco v případě první stanovené skupiny jde o přesné číslo stanovené na základě terénního šetření, v druhé dva případy jsou kvalifikovanými odhady stanovenými na základě informací z různých zdrojů. Dále je nutné brát v úvahu, že hranice sociálního vyloučení či ohrožení sociálním vyloučením nelze pevně stanovit a můžeme předpokládat, že tento problém se bude dotýkat dalších jednotlivců žijících v celých Kralupech nad Vltavou. Sumarizaci nabízí následující tabulka.

Tabulka 4: Početní stav sociálně vyloučené populace v Kralupech nad Vltavou

	Počet osob	Podíl na celkovém počtu obyvatel města (v %)
domy v určených sociálně vyloučených lokalitách	205	1,29
z toho domy v Žižkově ulici	40	0,22
z toho domy v Přemyslově ulici	75	0,42
z toho domy v Šafaříkově ulici	90	0,51
ubytovny a krizové ubytování	60	0,34
z toho ubytovna Viktor	17	0,10
z toho ubytovna V Olších	10	0,06
lidé bez domova (bez přístřeší)	40	0,22
CELKEM	305	1,71

Zdroj: vlastní šetření v terénu, odborné odhady

Pro komparaci je vhodné použít data o lidech žijících v lokalitách Žižkova, Přemyslova a Šafaříkova. V těchto lokalitách žilo v domácnostech oslovených dotazníkovým šetřením celkem 139 osob, což představuje 67,8 % zde žijící populace. Zjištění tedy můžeme při znalosti omezení aplikovat na celou populaci, která žije v domech v ulici Žižkova, Přemyslova a Šafaříkova.¹⁹

Populace žijící v těchto lokalitách je výrazně mladší než populace v celých Kralupech nad Vltavou a je zde výrazná převaha žen. Pro porovnání viz následující tabulka.

¹⁷ Zdroj: ČSÚ. Počet obyvatel v obcích k 1. 1. 2014. Praha: ČSÚ, 2014. Dostupné online z: http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/publ/130072-14-r_2014

¹⁸ V tomto případě se jedná o číslo na horní hranici odhadů, které uváděli jednotliví aktéři. Blíže viz podkapitola Bezdomovství zařazená níže v kapitole Bydlení.

¹⁹ Blíže postup metodologie sběru dat a jejich vyhodnocení je uveden v kapitole Úvod.

Tabulka 5: Porovnání struktury a věku obyvatel SVL (vzorek oslovený dotazníkovým šetřením) s obyvateli Kralupy nad Vltavou (2014)

	Kralupy nad Vltavou			SVL Žižkova, Přemyslova, Šafaříkova		
	počet ob. abs.	podíl na ob. v %	průměrný věk	počet ob. abs.	podíl na ob. v %	průměrný věk
muži	8 779	49,3	40,4	58	41,7	21,6
ženy	9 023	50,7	43,4	81	58,3	21
CELKEM	17 802		41,9	139		21,3

Zdroj: vlastní šetření a data ČSÚ, 2014

Rozdíl v průměrném věku je velice výrazný (41,9 let v celém městě, 21,3 let v SVL). Je způsoben zejména vysokým podílem dětské populace v SVL. Mezi populací SVL je vysoká natalita, běžné jsou tu rodiny se třemi a více dětmi, tzn. úhrnná porodnost na jednu matku je zde vyšší než v celém Česku (v současnosti cca 1,5 dítěte na ženu). Přidruženým faktorem je nízký věk matek při prvním porodu, který je u naprosté většiny respondentek nižší než průměrný údaj za celé Česko (v roce 2012 to bylo v Česku 29,8 let). Nejsou zde výjimkou prvorodičky před dovršením plnoletosti, v nedávné minulosti se dokonce narodilo v SVL Žižkova dítě dvanáctileté rodičce. Z opačné strany přistupuje vliv vyšší úmrtnosti v nižším věku a nižší naděje dožití (pouze devět osob z domácností respondentů v lokalitách Žižkova, Přemyslova a Šafaříkova, tj. 6,5 % z celého zde šetřeného vzorku, bylo starších padesáti let). Tento ukazatel svědčí mj. také o vyšší nemocnosti v SVL.

Výrazně vyšší podíl žen je způsoben dvěma faktory. Stejně jako v celé české populaci je i v SVL převaha žen v nejstarší věkové kategorii (z devíti osob starších padesáti let v hodnoceném vzorku je šest žen). Druhým faktorem může být rodinné zázemí a vyšší podíl matek samoživitelek mezi obyvateli SVL, i když na takovémto malém vzorku se tento ukazatel špatně vyčísľuje (mezi respondenty byly čtyři matky samoživitelky).

V porovnání s průměrem za celé Česko je ve sledovaných SVL také vyšší průměrná velikost domácnosti. Ve sledovaném vzorku to bylo 3,8 osoby na domácnost (v Česku v roce 2011 to bylo 2,3 osoby na domácnost a toto číslo dále klesá). Naopak osoby bydlící v Kralupech nad Vltavou na ubytovnách jsou v tomto ukazateli na druhém pólu, zdejší domácnosti jsou typicky jednočlenné nebo dvoučlenné. Průměrný počet osob v domácnosti v dotazovaném vzorku zvedají také vícegenerační domácnosti, které jsme napočítali při dotazování tři. Pouze v jednom případě ale můžeme tvrdit, že se jednalo o vícegenerační domácnost složenou z toho důvodu, že rodina nenašla jiné východisko pro bydlení. Zbylé dvě domácnosti by byly takto složeny i v případě, že by měly dostupné jiné bydlení, které ale ani jedna z nich nevyhledává. Nikdo z těchto vícegeneračních domácností nepovažoval svou domácnost za společné soužití dvou oddělených domácností.

Více než 80 % obyvatel lokalit Žižkova, Přemyslova a Šafaříkova a ubytoven V Olších a Viktor tvoří Romové. Toto etnikum je v místních podmínkách Kralup nad Vltavou sociálním vyloučením ohroženo relativně více, ale pětinový podíl neromských obyvatel těchto lokalit není bezvýznamný. V malé míře (cca v 5 %) se v lokalitách vyskytují také smíšené rodiny a domácnosti. Mezi Romy a neromy nepanují v SVL na základě etnicity napjaté vztahy, vůči Romům se více vymezují sociálně vyloučení obyvatelé z vnějšku lokalit (blíže viz následující podkapitola).

4.2 Vnitřní strukturace sociálně vyloučené populace

Sociálně vyloučená populace v Kralupech nad Vltavou netvoří jednotnou komunitu či skupinu osob a proto není možné na ni takto nahlížet. Dělicí linie jsou různé – etnické, rodové či sociální. Analyzovat tyto skutečnosti je velice obtížné, přesto považujeme za nutné je zde alespoň na základě rozhovorů a pozorování naznačit.

Pokud bychom nahlédli celou sociálně vyloučenou populaci, je zde artikulované napětí mezi lidmi bez domova a lidmi, kteří žijí v SVL Žižkova, Přemyslova a Šafaříkova, konkrétně Romy. Respondent, který je v současné chvíli bez domova, se vymezil vůči „Cikánům“: „Na Farní charitu přijde ženská, má deset zlatých prstenů a říká, že nemá co jíst“. Respondent chodí na poštu v Lobečku pro peníze, „tam dojdou Cikáni, dostanou 14 tisíc a jdou hrát naproti automaty“. Mezi jídlem, které je možné dostat na Farní charitě, si „Cikáni vybírají, to nechcem, to nechcem“, nebo ho pak údajně rovnou vyhazují do popelnice. Motiv, že Romové dokážou využívat a zneužívat různé druhy institucionalizované pomoci, je mezi zbylou sociálně vyloučenou populací velice rozšířený. Romové naopak dle svých vyjádření často nemají pochopení pro situaci bezdomovců.

Dělicí linie mezi romskou populací probíhá mezi jednotlivými lokalitami. Lokalita v Žižkově ulici vznikla sestěhováním osob zpoza hranic města. Je zde vysoký podíl přistěhovalců z Libčic nad Vltavou, kteří obývali tamní lokalitu známou pod názvem Kolonka. Mezi těmito lidmi je také vysoká míra příbuzenské provázanosti. Naopak lokality Přemyslova a Šafaříkova jsou převážně obývané kralupskými starousedlíky. Neznamená to, že by tyto dvě skupiny osob nebyly ve vzájemném kontaktu, ale je mezi nimi částečný odstup. Ten se projevuje také mezi rodinami obývajícími Přemyslovu a Šafaříkovu ulici. Působením zdejší domovnice se z domu Přemyslova 890 mezi Romy stává „lepší“ adresa, což jednotlivé rodiny reflektují. Rodiny (či jednotlivci), které musely tento dům opustit, poté hodnotí současnou situaci negativně („s Čechama to bylo lepší“²⁰).

Jedna z respondentek se ještě vyjádřila k romské rodině, která se do Kralup přistěhovala ze Slovenska a přibližně půl roku bydlela v Čechově ulici než se „naštěstí“ odstěhovala. Distanc zde vytvářela zejména příslušnost těchto novousedlíků ke skupině olašských Romů („byli to Vlachové, my poznáme rozdíl, oni nejsou jako my“) a hodnocení jejich životního stylu („chlapovi stačila flaška na stole“). Dále respondentka zdůraznila rozdíl mezi českými a slovenskými Romy. Situace slovenských Romů je podle ní horší, nemají zájem o školu, je mezi nimi rozšířený alkoholismus a nemají smysl pro pořádek. S takto vyjádřeným odsudkem jsme se ovšem setkali pouze jednou. Dvnitř skupiny kralupských Romů jsme takto příkré hodnocení nezaznamenali, stejně jako jsme nezaznamenali antipatie mezi jednotlivými rody starousedlých kralupských Romů.

4.3 Migrace

Z hlediska migrace je vhodné popsat odděleně dva jevy – migraci sociálně vyloučené populace mezi Kralupy nad Vltavou a jinými regiony a migraci této populace uvnitř města

²⁰ Respondent hodnotí situaci předtím, než získala vliv v domě romská domovnice. Tj. v období, kdy byl dům v majetku města Kralupy nad Vltavou (podle respondenta „Češi“).

samotného. Obecně platí, že tato populace je k migraci náchylnější. Mezi 43 respondenty dotazníkového šetření pouze tři domácnosti v posledních deseti letech nezměnily ani jednu bydliště. Oproti tomu 18 domácností se stěhovalo jednou, 13 dvakrát, čtyři třikrát a jedna čtyřikrát (u třech domácností se toto nepodařilo zjistit). Extrémní příklad představuje obyvatel domu na půl cesty, který má kvůli pohybu mezi podobnými zařízeními a krátkodobými pronájmy za sebou pobyt na osmi různých adresách.

Podstatná část sociálně vyloučené populace žije v Kralupech nad Vltavou delší dobu, např. i ve třetí generaci. Na meziměstské úrovni probíhá migrace zejména mezi blízkými městy. Z dotazníkového šetření vychází jako nejvýznamnější imigrační sídlo Libčice nad Vltavou, kde bydlela polovina (čtyři) z dotazovaných domácností v lokalitě Žižkova. Poté, co zanikla tamější SVL, našla část obyvatel bydlení právě v Kralupech nad Vltavou. Další sídla v okolí se v odpovědích vyskytovala méně – dvakrát Nelahozeves, jednou Slaný, Kladno a Roudnice nad Labem. Z rozhovorů s jednotlivými respondenty víme, že jejich příbuzní žijí nejčastěji právě v těchto městech, dále ještě v Praze, v Mělníku, v Neratovicích a v menších venkovských obcích okolo Kralup. Právě tato sídla by mohla být zdrojem další imigrace do Kralup. Zároveň to platí ale i opačně, neboť v případě odchodu z Kralup by většina lidí hledala možnost ubytování přes příbuzenské kontakty.

Na mezisídelní migraci lze nahlédnout i přes úřední dokumenty. Migrující spisy u příspěvku na živobytí mají v případě Kralup nad Vltavou spíše menší výpovědní hodnotu. Kromě relativně malého počtu spisů (desítky ročně) není migrace spisů automatická. Musí k ní dojít, pokud o ní klient požádá, ale může k ní dojít i uvážením kontaktního pracoviště Úřadu práce, z jehož spádové oblasti klient odchází. Např. kralupské kontaktní pracoviště v případě stěhování klienta vždy spis odesílá, ale jiná pracoviště tak činit nemusí. Navíc se v rámci Krajské pobočky ÚP ve Středočeském kraji ustálila praxe, že klient si může podat žádost na kterémkoliv kontaktním pracovišti (což ovšem již ne všechna pracoviště dodržují a některá klienty odesílají podat si žádost na jejich „domovský“ ÚP²¹). Někteří migranti pod hranicí životního minima tedy nejsou v pohybech těchto spisů zachyceni.

Od počátku roku do konce listopadu 2014 odešlo z Kralup nad Vltavou (údaj za celé kontaktní pracoviště) celkem 18 spisů. Zde lze vysledovat, že klienti migrovali do bližšího okolí Kralup nad Vltavou (dvakrát Slaný, jednou Mělník, Kladno, Roudnice nad Labem, Praha-západ, Praha 8 a 9), ale i do vzdálenějších míst (dvakrát Most, jednou Příbram, Dvůr Králové nad Labem, Kravaře atd.). Nemusí se ale jednat o zachycení migrace proběhnuvší v letošním roce – pokud již klient bydlí dlouhodobě někde jinde a tamní kontaktní pracoviště ho vyzvalo, aby si vyřídil žádost v Kralupech, byl za ním spis následně odeslán. Příchozích spisů bylo za stejné období více, celkem 35. Zde jednoznačně převažují spisy z Prahy (více než 10 spisů z různých částí Prahy), dále následují blízká města (Kladno, Mělník, Roudnice nad Labem), jiná města Středočeského kraje (Kolín, Beroun, Rakovník, Sedlčany aj.) i města ze zbytku Česka (Mariánské Lázně, Zlín, Uherské Hradiště). Vždy to jsou jednotlivé spisy a na sledování jejich migrace nelze vysledovat žádný hlubší trend.

²¹ Vyplácení příspěvku na živobytí není vázáno na trvalé bydliště, posuzuje se okruh společně posuzovaných osob bydlících v domácnosti. Naopak vyplácení jiné dávky hmotné nouze, doplatku na bydlení, je vázáno na trvalé bydliště klienta.

Můžeme tedy učinit pouze jediný jednoduchý závěr – do Kralup v letošním roce přišel dvojnásobek spisů týkajících se příspěvku na živobytí, než z Kralup odešel. Příchozí spisy byly zejména z jednotlivých částí Prahy. Dle vyjádření ÚP tvoří velkou část těchto „pražských“ spisů spisy lidí z azylových domů. Zároveň víme, že např. z lokality v Žižkově ulici je v evidenci na úseku hmotné nouze na kontaktním pracovišti v Kralupech pouze jedna rodina. Od obyvatel samotných, z ÚP a od zástupců majitele nemovitosti víme, že několik obyvatel si svůj příspěvek na živobytí nechává administrovat přes kontaktní pracoviště ÚP Praha-západ, na jehož území se nachází i Libčice nad Vltavou, kde část obyvatel z této SVL dříve žila. Toto je příklad stěhování osob, který není přes migraci spisů u příspěvku na živobytí zachytitelný.

V rámci samotných Kralup je pohyb SVL obyvatel rozmanitý. Jediným zachytitelným proudem, který vyplynul i z dotazníkového šetření, bylo sestěhovávání nájemníků do bytů v Šafaříkově ulici z jiných bytů v rámci města – blíže je tento proces popsán v podkapitole 5.5. Také do Přemyslovy ulice přicházeli obyvatelé z jiných bytů v rámci města. Nejčastěji se jednalo o nově založené mladé rodiny, které se oddělily od rodičů (celkem čtyři rodiny ze 17 dotázaných), část obyvatel přišla z panelových domů v různých částech města, někteří z činžovních domů v blízkosti lokality (Čechova ul., Přemyslova ul.). Lokalita Žižkova získala nové obyvatele zejména z již zmiňovaných Libčic nad Vltavou. Pro dvě rodiny bylo krátkým mezistupněm bydlení na kralupském sídlišti Hůrka.

SHRNUTÍ KAPITOLY: V bytových domech v lokalitách Žižkova, Přemyslova a Šafaříkova žije přibližně 200 osob. Další sociálně vyloučené osoby žijí na ubytovnách (ubytovny Viktor a V Olších ubytovávají přibližně třicetku těchto osob) a rozptýleně na území celého města. Specifickou skupinou jsou bezdomovci bez střechy nad hlavou, kterých žije v Kralupech nad Vltavou přibližně čtyřicetka. Problém sociálního vyloučení se tak dotýká necelých 2 % kralupské populace. Z výsledků dotazování je zřejmé, že populace ve jmenovaných bytových domech je výrazně mladší než populace v celém městě (průměrný věk je pouze 21,3 let, v celých Kralupech to je 41,9 let) a je v ní vyšší podíl žen. Domácnosti v těchto lokalitách jsou větší než je průměr za celé Česko (3,8 osoby na domácnost, v Česku v roce 2011 to bylo 2,3 osoby na domácnost), naopak domácnosti na ubytovnách jsou jednočlenné či dvoučlenné. Sociálně vyloučená populace netvoří homogenní skupinu osob. Dělicí linie probíhá mezi romskými obyvateli SVL (kteří jsou obviňováni ze zneužívání institucionalizované pomoci) a lidmi bez domova (mezi kterými převažují příslušníci majority a Romové nemají pro jejich situaci pochopení). Romská populace je rozdělena zejména podle lokalit. V Žižkově ulici žijí spíše nově přistěhované rodiny, nejčastěji z Libčic nad Vltavou. Zbylé dvě lokality jsou obývané z většiny starousedlíky, i když i zde se vyskytují migranti, nejčastěji z okolních měst (Kladno, Slaný atd.). Kromě imigrace z Libčic nad Vltavou není ale jiný migrační proud zásadní a migrace probíhá jak do Kralup nad Vltavou, tak mimo ně. V rámci Kralup nad Vltavou a identifikovaných lokalit samotných je pohyb obyvatel také různorodý. Postižitelným proudem bylo stěhování sociálně vyloučených obyvatel do bytů v Šafaříkově ulici a příchod zvláště nově založených rodin do lokality Přemyslova.

5 Bydlení

Problematika bydlení sociálně vyloučených a sociálním vyloučením ohrožených osob byla zadavatelem analýzy vyhodnocena jako prioritní, a proto jí je v rámci této studie věnována rozšířená pozornost. Kvůli zachování přehlednosti textu jsou informace, které byly zadány v rámci tzv. specifické studie, součástí této kapitoly. Mj. se tím usnadňuje čtení textu a předchází se opakování některých informací.

5.1 Charakteristika domovního a bytového fondu v obci

Město Kralupy v historii procházelo překotným stavebním vývojem, který souvisel zejména s rozvojem průmyslu a dopravy. Do města přicházeli noví obyvatelé, pro které bylo nutné zajistit bydlení. To se řešilo v souladu s dobovými standardy. Pro současnou tvář města byla určující 2. pol. 20. stol., které dominovala výstavba panelových domů. V centru města ale dodnes najdeme i starší činžovní domy, i když jejich část byla zbořena a nahrazena při zásazích, kterými město prošlo. Např. na sklonku 2. světové války postihlo Kralupy devastující bombardování nebo při rekonstrukci železničního uzlu v 80. letech 20. století ustoupilo několik domů v centru města napřímené železniční trati.

Při pohledu na vývoj počtu domů v Kralupech vidíme, že od druhé poloviny 20. století se počet domů ve městě drží nad dvěma tisícovkami. Na tuto úroveň se dostal spolu s růstem počtu obyvatel Kralup. S výjimkou poklesu k roku 1980 počet domů neustále narůstá. Blíže viz následující Tabulka 6.

Tabulka 6: Vývoj počtu obyvatel a počtu domů v Kralupech nad Vltavou mezi lety 1930–2011

	Sčítání lidu v roce							
	1930	1950	1961	1970	1980	1991	2001	2011
Počet obyvatel	10 960	10 558	11 629	14 898	17 928	17 934	17 506	18 472
Počet domů	1 777	2 137	2 150	2 190	2 079	2 255	2 309	2 563

Zdroj: ČSÚ²²

Sledovaná čísla nám ukazují na charakter proměny města. Zatímco mezi lety 1970 a 1980 vzrostl počet obyvatel města o 20,3 %, počet domů se naopak zmenšil o 5,1 %. Tento jev je vyvolán koncentrací obyvatel do nově budovaných bytových domů (paneláků), které částečně nahradily původní zástavbu. Tento proces začal již v 60. letech. Např. stará zástavba v Lobečku byla nahrazena několika panelovými domy a novou komunikací, v roce 1964 zde byla vystavěna tzv. „svobodárna“ s pěti sty lůžky pro zaměstnance chemičky. Tři věžáky po 48 bytech byly kolaudovány v Lobečku v letech 1971–1972. V roce 1971 bylo dokončeno sídliště V Zátíší („Kochmanka“) a výstavba byla spojena s likvidací činžovních domů v ulici Gen. Klapálka. Staré domy byly zbořeny také v 70. letech při výstavbě sídliště Hůrka, které bylo kompletně otevřeno na počátku 80. let. Od roku 1983 je užíváno sídliště Cukrovar, které

²² Data pocházejí ze sčítání lidu v uvedených letech. V roce 1940 sčítání neproběhlo. Údaj o počtu domů do roku 1950 představuje celkový počet domů, v letech 1961 až 1980 počet domů trvale obydlených a od roku 1991 opět celkový počet domů. Blíže viz RŮŽKOVÁ, J., ŠKRABAL, J. (2006) jako pozn. 7.

stojí na místě bývalého průmyslového podniku a vilové čtvrti, a které se na počátku 90. let ještě rozrostlo.²³

Přes výše uvedené ale převažovaly v Kralupech nad bytovými domy k datu posledního sčítání lidu (březen 2011) domy rodinné. Mezi obydlenými domy tvořily více než pětinasobek počtu domů bytových (pro bližší srovnání viz Tabulka 7). Čtvrtě rodinných domů najdeme v samotných Kralupech (zejména západním směrem od centra a v oblasti styku s místními částmi Mikovice a Minice), dále v těchto místních částech samotných, v místní části Zeměchy a v místní části Lobeček podél pravého břehu Vltavy.

Tabulka 7: Charakteristika domovního fondu v Kralupech nad Vltavou (stav k 26. 3. 2011)

		Celkem	rodinné domy	bytové domy	ostatní budovy
Domy úhrnem		2 563	2 131	368	64
Domy obydlené		2 300	1 892	361	47
z toho podle vlastnictví domu	fyzická osoba	1 856	1 807	37	12
	obec, stát	73	10	49	14
	bytové družstvo	47	-	47	-
	spoluvlastnictví vlastníků bytů	193	43	150	-
z toho podle období výstavby nebo rekonstrukce domu	1919 a dříve	267	246	17	4
	1920 - 1970	931	723	196	12
	1971 - 1980	253	166	84	3
	1981 - 1990	252	215	34	3
	1991 - 2000	246	223	13	10
	2001 - 2011	299	283	13	3

Zdroj: ČSÚ, Sčítání lidu, domů a bytů 2011

Pokud srovnáme stáří obydlených rodinných a bytových domů v celých Kralupech, zjistíme, že tato charakteristika je výrazně příznivější pro rodinné domy. Výstavba a rekonstrukce bytových domů se v posledních dvou dekádách utlumila, zatímco rodinných domů se staví nebo rekonstruuje stále více. Blíže viz Tabulka 8. Vysoký podíl bytových domů z let 1971–1980 (23,3 %) potvrzuje výše popisovaný „panelákový“ stavební boom. Zároveň tabulka ukazuje, že 59 % bytových domů bylo vystavěno před rokem 1970. V této skupině domů jsou zahrnuty, kromě prvních vystavěných panelových domů, činžovní domy v centru města. Právě v tomto typu domů bydlí největší část sociálně vyloučených obyvatel města, příp. obyvatel ohrožených sociálním vyloučením. Dodejme, že ve statistice obytných domů jsou zahrnuty také dva domy s pečovatelskou službou otevřené v roce 1995 a 2006.

²³ Údaje o bytové výstavbě jsou čerpány z publikací: RACEK, Jan. Město na řece: 100 let města Kralupy nad Vltavou. Kralupy nad Vltavou: Město Kralupy nad Vltavou, 2002. 101 s., STUPKA, Josef. Kralupy nad Vltavou: historie a současnost Kralup nad Vltavou: výročí 100 let města. Kralupy nad Vltavou: Město Kralupy nad Vltavou, 2002. 168 s., STUPKA, Josef. Velká kronika kralupská: L.P. 1253 - L.P. 2010. Praha: Bondy, 2011. 296 s.

Tabulka 8: Stáří domovního fondu v Kralupech nad Vltavou (stav k 26. 3. 2011)

	Podíl domů vystavěných či rekonstruovaných v daném období (v %)					
	do r. 1919	1920-1970	1971-1980	1981-1990	1991-2000	2001-2011
Rodinné domy	13	38,2	8,8	11,4	11,8	15
Bytové domy	4,7	54,3	23,3	9,4	3,6	3,6

Zdroj: vlastní výpočet na základě dat ČSÚ, Sčítání lidu, domů a bytů 2011

5.2 Bytový fond v majetku města

Město Kralupy nad Vltavou vlastní k listopadu 2014 celkem 20 obytných domů. V tomto počtu jsou zahrnuty dva domy zvláštního určení (s pečovatelskou službou) na adresách U Cukrovaru 1171 a V Luhu 11. V obou domech je celkem 117 bytů, z čehož je 103 bytů 1+kk a 14 bytů 2+kk. Ve zbývajících 18 domech je 240 bytů (podrobně viz Tabulka 9). Dům na adrese Dr. E. Beneše 539 je určen pro bydlení seniorů v malých garsoniérách, dům na adrese J. Palacha 738 má primárně sloužit jako dům se startovacími byty.

Většinou to jsou domy ve starší zástavbě (dva domy vystavěny na konci 19. století), cihlové a energeticky náročné, s velkými tepelnými ztrátami odpovídajícími době výstavby.²⁴ Město vlastnilo také byty v panelových domech, ale ty byly privatizovány v 1. vlně privatizace. Výraznou výjimku mezi domy tvoří bytový dům na adrese Purkyňovo náměstí 1174, který byl vystavěn v roce 1998 a mezi domy vlastněnými městem vyčnívá také počtem bytů.

Tabulka 9: Přehled domů s byty ve vlastnictví města Kralupy nad Vltavou

Adresa domu	Rok výstavby	Podlaží	Bytové jednotky
9. května 34	1998	4	26
Libušina 48	2004	1	5
Pražská 74	-	1	1
Žižkova 80	-	3	6
Komenského nám. 131	1894	3	5
Komenského nám. 198	2000	4	12
Smetanova 211	1902	3	6
Smetanova 216	-	2	3
Lidové nám. 379	1930	4	7
Husova 495	1895	3	2
Vrchlického 504	1970	3	6
Chelčického 687	1923	3	15
Vrchlického 703	1956	3	12
J. Palacha 738	1970	2	10
Havlíčkova 900	1939	4	22
Purkyňovo nám. 1174	1998	4	57
Dr. E. Beneše 539	1952	4	32
Cesta Brigádníků 679	1967	3	13

Zdroj: informace Městského bytového podniku Kralupy nad Vltavou

²⁴ Informace: L. Berit, ředitel, Městský bytový podnik Kralupy n. V.

Správou městského bytového fondu v Kralupech nad Vltavou je pověřen Městský bytový podnik (MBP) Kralupy nad Vltavou, který vznikl na počátku roku 1993 jako příspěvková organizace města. Kromě oprávnění a povinnosti spravovat bytový fond města může MBP vyvíjet doplňkovou podnikatelskou činnost – což je zejména správa nemovitostí jiných vlastníků. MBP působí také v oblasti tepelného hospodářství. Hospodaření s městskými byty se řídí dokumentem s názvem Pravidla pro hospodaření s byty ve vlastnictví města, jejichž poslední doplnění vešlo v účinnost 18. 6. 2014.

Nájemní byt lze v Kralupech získat třemi způsoby: jako byt služební, ze sociálních nebo zdravotních důvodů nebo obálkovou metodou. Služební byty jsou určeny pro zaměstnance nebo funkcionáře Města (včetně příspěvkových organizací, organizačních složek a obchodních společností). Tito zájemci nemusí mít na území Kralup nad Vltavou trvalé bydliště a o zapsání jejich žádosti do seznamu žadatelů rozhoduje Rada města.

Byt ze sociálních a zdravotních důvodů mohou dostat pouze žadatelé, „kteří nejsou schopni řešit svojí bytovou situaci jinak, než podáním žádosti o přidělení obecního bytu“. Žádost je zařazena rozhodnutím majetkoprávní a bytové komise Rady města. Zájemce musí zároveň splňovat čtyři omezující podmínky: (1) minimálně nepřetržitě pět let musí mít trvalý pobyt v Kralupech nad Vltavou, (2) nesmí být nájemcem, společným nájemcem, vlastníkem nebo spoluvlastníkem bytu nebo nemovitosti k bydlení, (3) neměl v minulosti uzavřenou nájemní smlouvu na byt v majetku města a (4) není dlužníkem MěÚ Kralupy nad Vltavou. Žádost se podává na předepsaném tiskopise²⁵.

Pronájem bytu se sociálních či zdravotních důvodů je tedy dostupný pouze omezené skupině osob. Samotný formulář nabízí k zaškrtnutí tyto varianty bydliště žadatele o byt: (a) u rodičů, (b) v podnájmu, (c) u jiných příbuzných, (d) na ubytovně a (e) jinde. Pod poslední variantu by se vzhledem k podmínkám uvedeným výše mohly vejít děti z dětského domova, lidé z domu na půl cesty, obyvatelky azylového domu pro matky s dětmi nebo lidé bez domova s registrovaným trvalým pobytem na území Kralup. Naopak pro většinu lidí v současných SVL je městský byt dle nastavených podmínek nedostupný. Část z nich měla před privatizací uzavřenou smlouvu s městem a většina jich bydlí s nájemní smlouvou (platí pro lokality Přemyslova a Žižkova), jiní jsou v Kralupech méně než pět let (platí zejména pro lokalitu Žižkova). Část z obyvatel SVL navíc jistě nemá vyrovnané pohledávky vůči městu, což bude platit napříč lokalitami (včetně ubytoven).

Pro ilustraci je vhodné uvést příklad z azylového domu Arcidiecézní charity. Všechny matky s evidovaným trvalým bydlištěm v Kralupech nad Vltavou mají podanou žádost o pronájem městského bytu ze sociálních důvodů, kterou pravidelně každoročně potvrzují, jak požadují pravidla. Poslední klientka s žádostí uspěla před dvěma lety. Kvůli tomuto faktu sociální pracovnice Arcidiecézní charity negativně hodnotí činnost bytové komise („v komisi by měl být sociální odborník, rozhodování komise by se mělo zprůhlednit“) a porovnává ji s činností soukromého majitele bytů („s panem Vaňkem je lepší spolupráce“). Cena běžných bytů (pronajímaných obálkovou metodou) je pro klientky z azylového domu neúnosná, je zde uvolněné nájemné (např. 10 tis. Kč včetně služeb za byt 2+kk) a na počátku se platí

²⁵ Dostupný online zde: <http://www.mestokralupy.eu/files/cs/dokumenty/odbor/odbor-realizace-investic-a-spravy-majetku/formularzadostiobyty.doc>

kauce, na což matky samoživitelky nemají prostředky a přechod do běžného bydlení je pro ně z tohoto důvodu velice komplikovaný.

5.3 Privatizace městského bytového fondu

Rozsah městského bytového fondu ovlivnila privatizace bytů, která začala po roce 2000. Dle L. Berita, ředitele MBP v době, kdy byla privatizace zahájena, k ní město Kralupy nad Vltavou muselo přistoupit ze dvou důvodů. Prostředky města na údržbu přestaly stačit na to, aby byla možnost udržet tyto bytové domy ve stavu odpovídajícím současným normám. Druhým důvodem byl nahromaděný dluh způsobený nájemníky, který v této době činil přibližně 3 mil. Kč. V 1. vlně byly privatizovány zejména panelové domy, v dalších vlnách následovaly i starší domy v původní zástavbě města.

L. Berit, který je i nyní ředitelem MBP, je výrazným zastáncem privatizace („pokud město nemá byty, nemůže mít dluhy“). Tento ekonomický pohled dominuje nahlížení města Kralupy nad Vltavou na bytovou problematiku. Kolem privatizace panoval v Kralupech nad Vltavou širší konsenzus. Přesto privatizace městských bytů našla v Kralupech nad Vltavou i své kritiky. Kromě jiného o tom svědčí zachované zprávy v médiích. Článek v regionálním tisku²⁶ cituje dopis opozičního zastupitele A. Seidela a tehdejší stínové ministryně pro lidská práva a rovné příležitosti M. Marksové-Tominové. Je zde uveden výrok: „V důsledku plošné privatizace bytů přišlo mnoho nájemníků, často i rodin s dětmi, o střechu nad hlavou.“ Zastupitel Seidel dokonce uváděl dva případy konkrétních osob, které měly o bydlení přijít. V reportáži České televize vystupují kromě zastupitele Seidela nájemníci, kteří se obávají privatizace bytů v lokalitě Šafaříkova. "Nemáme na to, abychom si to koupili. Jsme bez práce, dlužíme a jsme bez nájemní smlouvy, ale já byt nemůžu opustit. Kam půjdu s dítětem? Já nemám kam jít," uvedla v reportáži jedna z obyvatel.

Postup města v těchto reportážích obhajují starosta P. Holeček a místostarosta L. Lesák. P. Holeček uvádí: „Pokud byt nájemník nekoupí, neznamena to hned, že přijde o bydlení. Záleží na tom, jak se domluví s novým majitelem.“ Pro privatizaci bytů nicméně nakonec hlasovali i zastupitelé ČSSD, proti privatizaci bytů vystupovali pouze zastupitelé za KSČM.²⁷ Po proběhlé privatizaci a následném odprodeji²⁸ bytů došlo v této konkrétní lokalitě k částečné obměně nájemníků, ale někteří zde dále bydlí v bytech soukromých majitelů.

²⁶ Viz ŘÍHA, Jiří. Privatizace bytů vzala lidem střechu nad hlavou. Denik.cz, 2011. Dostupné online z: <http://www.denik.cz/stredocesky-kraj/privatizace-bytu-vzala-lidem-strechu-nad-hlavou.html>

²⁷ Informace: L. Berit, ředitel, Městský bytový podnik Kralupy n. V.

²⁸ Byty, které nebyly zprivatizovány, nabídlo město dle schválených zásad k odprodeji obálkovou metodou na podzim 2011. V domě č.p. 918 se odprodávalo sedm bytů, z čehož šest bytů bylo obsazeno nájemníky a na jeden byt byla neplatná nájemní smlouva. V sousedním domě č.p. 919 se odprodávalo 15 bytů, z čehož bylo 11 obsazeno nájemníky, tři byty byly volné a na jeden byla neplatná nájemní smlouva. Byty se prodávaly za průměrnou cenu 350 tis. Kč.

Z později (na začátku roku 2010) publikované studie²⁹ vyplývá, že situace v Kralupech nad Vltavou nebyla v kontextu Středočeského kraje v této době nijak výjimečná. V době zpracovávání studie vlastnilo město Kralupy celkem 723 nájemních bytů, což ho mezi devatenácti srovnávanými městy³⁰ řadilo z tohoto hlediska na osmou příčku. Byl to přibližně jeden nájemní byt na 24 obyvatel (jedenáctá příčka ze všech měst), čímž se Kralupy nad Vltavou podobaly Slanému a Poděbradům (extrémy představoval Brandýs nad Labem-Stará Boleslav s jedním bytem na 11 obyvatel a Říčany s jedním bytem na 166 obyvatel). V poměru počtu neplatičů na počet bytů se Kralupy řadily do nejvíce zastoupené kategorie 10–19,9 %, kam se vešlo hned osm měst. Relativně dobře si Kralupy vedly ve srovnání výše průměrného dluhu na jednoho neplatiče (cca 20 tis. Kč). V tomto ohledu byla horší situace ve dvanácti srovnávaných městech.

Na koupi bytu v rámci privatizace bylo v Kralupech nad Vltavou možné čerpat prostředky z Fondu rozvoje bydlení města Kralupy nad Vltavou³¹. Na úhradu kupní ceny bytové jednotky nebo spoluvlastnického podílu k bytovému domu mohly oprávněné osoby (tj. ty, které se mohly účastnit privatizace) čerpat půjčku do výše 100 tis. Kč s úrokem 3 % a lhůtou splatnosti 4 roky. Samozřejmou podmínkou k možnosti čerpat tuto půjčku byla bezdlužnost vůči městu a doložení výše příjmů, tedy omezení, která mnoho lidí v dotčených lokalitách nesplňovalo.

Kromě městského bytového fondu se v Kralupech nad Vltavou privatizovaly také byty patřící velkým průmyslovým podnikům. Jednotliví nájemníci z těchto domů bydlí nyní také v SVL, jelikož privatizace bytu byla u některých mimo jejich finanční možnosti. Např. jedna z domácností v lokalitě Přemyslova bydlela dříve v panelovém domě v Lobečku „v bytě Kaučuku“. Domácnost neměla peníze na privatizaci a byt (i s nájemníky) byl prodán třetí straně. Nový majitel jim poté „zajistil náhradní bydlení zde“.

5.4 Realitní trh v Kralupech nad Vltavou, ceny pronájmů

Na běžném realitním trhu činí průměrná měsíční cena prostého nájemného u bytů velikostí a dispozicemi srovnatelnými s byty v SVL přibližně 140 Kč/m², v případě průměrného bytu velikosti 40 m² tedy 5 600 Kč.³² Většina pronajímatelů požaduje zaplacení kauce, což je pro nízkopříjmové domácnosti spíše neschůdné. Velká část pronajímatelů přes realitní kanceláře také deklaruje, že jejich byt není možné pronajmout Romům³³. Toto

²⁹ Viz MIKESZOVÁ, Martina, SLÁDEK, Jan, LUX, Martin, ČESELKÝ, Jan, ŠMIDÁK, Vladimír, KADLECOVÁ, Milada. Mapování skupin obyvatel akutně ohrožených sociálním vyloučením ve vybraných čtyřech krajích (v Praze, Středočeském kraji, Jihomoravském kraji a Moravskoslezském kraji) v souvislosti s nedostupností bydlení. Socioekonomie bydlení, 2010. 34 s. Dostupné online z: http://www.disparity.cz/data/usr_048_default/zprava_socialnivyloucení.pdf. 34 s.

³⁰ Všechna města Středočeského kraje s více než 10 tis. obyvateli.

³¹ Viz Zásady vytvoření a použití finančních prostředků „Fondu rozvoje bydlení města Kralupy nad Vltavou“. Dostupné online z: http://www.mestokralupy.cz/Files/Articles/1276_Vyhlaseni-vyberoveho-rizeni-na-ziskani-pujcky-z-Fondu-rozvoje-bydleni-Mesta-Kralupy-nad-Vltavou-pro-zasady_frb.pdf

³² Cena byla zprůměrována za 16 bytů velikostí 35–55 m² nabízených k pronájmu v Kralupech nad Vltavou prostřednictvím realitních kanceláří ke dni 9. 11. 2014. Údaje byly čerpány ze serveru Sreality.cz, který agreguje nabídky různých realitních kanceláří. Dostupné online z: <http://sreality.cz>

³³ Z právního hlediska se jedná o ilegální praxi.

potvrdilo několik pracovníků sociálních služeb, kteří se pokoušeli některým rodinám s hledáním bytu pomoci. Samotní Romové o této praxi mluví zcela otevřeně. Jedna rodina se setkala dokonce s tím, že sehnali pronájem bytu a začali se stěhovat. Tlak ostatních domácností v domě na majitele bytu ale způsobil, že se museli bytu vzdát.

Sehnat pronájem bytu touto „klasickou“ cestou je tedy, obzvláště pro Romy, komplikované až nemožné. Ubytování sociálně vyloučeným nebo sociálním vyloučením ohroženým lidem poskytuje v Kralupech nad Vltavou skupina majitelů domů a bytů, která se na pronajímání malometrážních bytů kvůli ekonomické rentabilitě specializuje. Skupina, kterou tvoří majitelé Vaněk, Kotek a Brana, disponuje ve městě dle vlastních slov přibližně 200 byty. Polovina těchto bytů je obsazena romskými obyvateli. Kromě nemovitostí v Šafaříkově ulici (č.p. 918 a 919) a Přemyslově ulici (č.p. 890 a 654) vlastní byty na dalších adresách (jmenujme např. Horymírova 407 a 418, Rybova 109 – vždy celý dům, jednotlivé byty např. na adresách Havlíčkova 902, Šafaříkova 674, Přemyslova 639 atd.).³⁴

Kromě této skupiny pronajímají ve větším počtu byty i jiní majitelé (Poborský, Ohene, Čipera, Mareš). Nikdo z nich ovšem nedisponuje takovým množstvím bytů jako výše uvedení majitelé. Někteří z nich navíc údajně nepronajímají nemovitosti Romům, někteří neudělují souhlas se zřízením trvalého pobytu na adrese bytu, což potenciální zájemce z řad sociálně slabších obyvatel od pronájmu odrazuje (trvalý pobyt je nutnou podmínkou pro čerpání příspěvku na bydlení).

Ceny pronájmů bytů v SVL Přemyslova a Šafaříkova vlastněných skupinou Vaněk-Kotek-Brana se od cen uvedených v úvodu této podkapitoly nijak nevychylují. V menších bytech (do velikosti 1+1) se platí měsíční nájemné 5 tis. Kč. Ve větších bytech je nájemné přiměřeně dražší (např. za byt 2+1 se platí 6 tis. Kč). Za poplatky a energie platí domácnosti nejčastěji kolem 3. tis. Kč měsíčně. Podobné ceny jsou i v lokalitě Žižkova (majitel Poborský). Nájemníci uváděli platbu 5 tis. Kč za nejmenší pokoje (do 20 m²), ovšem včetně veškerých poplatků a plateb za energie. Ve větších bytech (do dispozice 1+1) činí kompletní platba 7–8 tis. Kč, u dvoupokojových bytů je to přibližně 10 tis. Kč. Variabilita pokojů (viz třetí kapitola) zde zřejmě vede také k variabilitě plateb. Jedinou výjimkou je majitelka Ohene, která nabízí v lokalitě Přemyslova (dům č.p. 656) byt velikosti 3+1 za čisté nájemné 12 tis. Kč. Výši ceny navíc neodpovídá ani stav bytů a např. netěsnící okna zvyšují ceny vydávané domácnostmi za topení. Měsíční výdaje na bydlení se u domácností pohybují od 16 tis. Kč výše, v jednom případě překračují dokonce 20 tis. Kč.

5.5 Bydlení v SVL

Tato podkapitola je věnována problematice bydlení v sociálně vyloučených lokalitách Žižkova, Přemyslova a Šafaříkova, situaci v ubytovnách se věnuje následující podkapitola. Každá ze třech zmiňovaných lokalit má poněkud odlišné okolnosti a dynamiku vzniku, které se zde pokusíme popsat. Zatímco lokality Žižkova a Přemyslova lze považovat spíše za „tradiční“, lokalita v Šafaříkově ulici vznikla v relativně nedávné době.

³⁴ Informace: zástupci majitelů a registr územní identifikace, adres a nemovitostí (RÚIAN) dostupný online z adresy <http://vdp.cuzk.cz>, ČÚZK, 2013.

Do lokality Šafaříkova začali být sestěhováváni nájemníci, kteří byli považováni za problémové (zejména Romové), ještě v době, když byly objekty ve vlastnictví města, tj. před započítáním 4. vlny privatizace, do které byly domy zahrnuty. Často se jednalo o dlužící nájemníky z ostatních městských bytů. Byli sem vystěhováni např. nájemníci z bytů v Havlíčkově ulici, které měly projít rekonstrukcí. Jeden z respondentů dotazníkového šetření byl „za města“ přestěhován z nedalekého bytu ve stejné ulici apod. Těchto případů bychom našli více. Jeden z aktérů se na adresu příchozích vyjádřil: „Dříve byli rozstrkaný po celém městě, ale pak se postupně s privatizací bytů po celém městě začali tito problematičtí nájemníci sestěhovávat do Šafaříkovy. Nahrnulo je tam město.“

Trend ale pokračoval i nadále poté, co byly byty v lokalitě zprivatizovány. Celkem z dvanácti oslovených respondentů v lokalitě Šafaříkova bydlela polovina na jiné adrese v Kralupech nad Vltavou. Z této skupiny zde nejdéle bydlí jedna domácnost od roku 2009, ostatní se nastěhovaly později. Z lokality Šafaříkova začali odcházet původní nájemníci, kteří byty privatizovali a zůstali zde bydlet. Někteří se po zhoršení situace pokoušeli byty pronajímat, ale neúspěšně. Nakonec většina z nich reagovala prodejem bytů skupině pronajímatelů kolem p. Vaňka a definitivním vystěhováním z lokality. Dům č.p. 918 je aktuálně již celý ve vlastnictví skupiny kolem p. Vaňka a můžeme předpokládat, že k tomuto směřuje i situace v domě č.p. 919. Zatímco před tímto pohybem žilo v obou domech údajně cca 4–5 romských domácností, dnes už je poměr opačný a v lokalitě žije téměř 85 % Romů.

Po privatizaci, která jak v lokalitě Šafaříkova, tak v lokalitě Přemyslova skončila faktickým odprodejem domů do rukou stejných majitelů, se navíc do lokality Šafaříkova přestěhovalo několik nájemníků právě z lokality Přemyslova. Jednalo se o nájemníky, kteří měli problémy s placením nájmu, ale mohlo jít i o osobní konflikt s domovnicí nebo jinými etablovanými nájemníky, jak vypověděl jeden z respondentů. Celkově se jednalo asi o čtyři rodiny, které odešly do Šafaříkovy ulice. Další rodiny odešly na jiné adresy, např. k příbuzným. Přestěhování těchto domácností vedlo k zhoršení situace v lokalitě Šafaříkova, zatímco v lokalitě Přemyslova se situace zlepšila.

Na toto dění má dle svých vlastních slov vliv domovnice, která bydlí v domě v Přemyslově ulici a je zástupkyní jedné ze dvou domácností, které zde bydlely již před privatizací. Dle svého vyjádření (ale i dle slov nájemníků) je schopna ovlivnit, komu bude byt v domě přidělen. Sama se vyjádřila, že předem zohledňuje, aby rodina měla na placení nájmu, aby nebyli pouze „na sociálce“ a aby alespoň jeden člen rodiny pracoval („preferuju lidi, který makaj“). Shrnutí – „nabrala jsem slušný“. Toto vše zajišťuje domovnici vysokou neformální autoritu, kterou potvrzují téměř všichni zde bydlící nájemníci kladným hodnocením její role. Formální autoritu ji dodává práce pro majitele domů, kterým zajišťuje výběr nájemného, spolu s partnerem drobné opravy atd. Navíc provádí také jakousi jednoduchou formu sociální práce – radí lidem při styku s úřady, pomáhá jim řešit finanční problémy nebo dbá na dodržování nočního klidu v domě atd.

Na rozdíl od lokality v Přemyslově ulici se podobnou autoritu v domech v Šafaříkově ulici nepodařilo majitelům najít.³⁵ Z tohoto důvodu zde také částečně působí domovnice z Přemyslovy ulice a zejména její partner. Jejich autorita zde ale zdaleka není taková jako na

³⁵ Informace: B. Vaněk, zástupce majitelů nemovitostí.

jejich domovské adrese a někteří nájemníci je vnímají negativně – to nejspíše souvisí s již zmiňovanými přesuny obyvatel. Také role je jiná, dle zástupce majitelů nemovitostí sem správce dochází hlavně kontrolovat dodržování pořádku („úklid, vytření, aby neházeli odpad z okna“), což k jeho oblíbenosti také nepřispívá.

Působení majitelů (resp. domovnice, ač je těžké posoudit, jak velký je její reálný vliv) vedlo ke zlepšení situace v domě v Přemyslově ulici, kde se ze sociálního hlediska konsolidovala situace. Zároveň ovšem došlo ke zhoršení situace v lokalitě Šafaříkova. Zde se ovšem koncentrací více problematických nájemníků pouze prohloubil trend, který započalo město ještě před privatizací. Mimo to ještě došlo k propadnutí několika domácností nejproblematictějších nájemníků do ubytoven, k příbuzným či jinam, což zřejmě vedlo v mnoha případech ke zhoršení jejich bytové situace.

Na druhou stranu je nutné ocenit, že tato skupina majitelů ve všech nemovitostech provádí rekonstrukce bytů – byla vyměněna okna, vybudovány toalety a sprchy ve všech bytech, namontovány nové kuchyně apod. Z materiálního pohledu se situace nájemníků v posledních letech zlepšila, což také při dotazování reflektovali. Přesto nejsou kvůli zanedbání údržby v minulosti a stáří domů podmínky ve všech bytech ideální. V Přemyslově 890 trápí nájemníky vlhkost a plíseň (tento problém má pět z dvanácti dotazovaných domácností). Problém se týká zejména suterénních a přízemních bytů. Tři domácnosti si stěžovaly na hluk z ulice, který způsobují projíždějící automobily. Kromě jedné domácnosti, pro kterou je byt malý, jsme neznamenali další stížnosti na úroveň bydlení. Většině zde žijících domácností podmínky vyhovují a hodnotí je kladně.

Horší situace panuje z hlediska nájemníků v domech v Šafaříkově ulici. Hned pro polovinu (tj. šest) dotazovaných je jejich byt malý (v jednopokojovém bytě zde bydlí až šestičlenné domácnosti). Stížnosti na hluk (tři respondenti) se v případě domu č.p. 919 týkají chování ostatních nájemníků, stejné původce má i znečištění domu, které vadí také třem respondentům. Dva respondenti zmínili problém se štěnicemi, které se zde v nedávné době opět objevily³⁶. Dvě domácnosti trápí vlhkost v bytě, podle dvou domácností by byt potřeboval rekonstrukci. Dvě domácnosti hodnotily negativně přístup majitele („nedá se s ním na ničem dohodnout“), zbytek domácností ale je, přes výše uvedené výhrady ke kvalitě bydlení, s přístupem majitelů spokojený („nelíbí se mi, že majitel dává Romy do jednoho pytle a všichni bydlí v jedné ulici, ale jinak je majitel fajn, lepší než předešlý“). Některé domácnosti nemají ke kvalitě bydlení dokonce žádné připomínky (tři z dvanácti dotazovaných, dalším třem domácnostem vadí pouze rozměr bytu).

V domě Přemyslova 656 si domácnosti stěžují na horší stavební stav, zejména na špatná okna. Jeden z bytů se potýká se zápachem, jehož příčinou může být závada na kanalizaci. Jednu domácnost obtěžují myši. Dům č.p. 654 ve stejné ulici je téměř celý v rekonstrukci, pro hodnocení úrovně bydlení bude vhodné počkat, až stavební práce skončí. Podle přístupu majitelů k ostatním nemovitostem je pravděpodobné, že kvalita bydlení v domě bude na dobré úrovni.

³⁶ Dle zástupce majitelů B. Vaňka se v takovémto případě ihned objednává specializovaná firma na provedení dezinfekce.

Paradoxní situace panuje v domě v Žižkově ulici. Pohledem výzkumníků jsou zde ze všech nájemních činžovních domů v SVL (spolu s domem Přemyslova 656) zřejmě nejhorší materiálně-technické podmínky, ale nikdo z nájemníků si na ně výrazněji nestěžuje. Jedním z důvodů je to, že výměnou oken v části bytů a instalací tepelných zářičů do všech bytů došlo k zlepšení situace. Dále hraje roli fakt, že většina domácností prošla v minulosti bydlením s horším standardem, takže ani chybějící vlastní toaleta či špatný stav společných prostor nejsou důvodem ke stížnostem. Většina zdejších domácností si také pochvaluje spolupráci s majitelem domu či s jeho zástupci, kteří jsou dle nich vstřícní k jejich požadavkům.

5.6 Ubytovny

Ve městě se nachází několik ubytoven, ale ne každá z nich se orientuje na ubytování osob, které řeší problémovou bytovou situaci. Z pohledu výzkumníků ale i aktérů, se kterými jsme hovořili, panuje nejhorší situace na ubytovně **V Olších**. Ubytovna vznikla adaptací fotbalových šaten, což je základním omezením. Technický stav pokojů není uspokojivý. V zimě je problém s vytápěním, neboť topná tělesa napojená na centrální kotel vytápějí pokoje nedostatečně. Ubytování se proto v chladnějších dnech často uchylují do místnosti, která v sezóně slouží jako restaurace. Zde mají k dispozici kamna, ve kterých spalují dřevo nebo nasbíraný dřevěný odpad. Společně zde také sledují televizi.

Problémem jsou vztahy na ubytovně. Z pozorování během návštěvy bylo zřejmé, že mezi jednotlivými ubytovanými dochází často ke konfliktům, které se zřejmě umocňují zvýšenou konzumací alkoholu většinou ubytovaných. Část ubytovaných tvoří lidé, kteří sem přišli fakticky z ulice, dále jsou zde lidé, kteří si neudrželi ubytování ve sledovaných SVL. Odrazem standardu ubytování je také nejnižší cena ze všech sledovaných ubytoven, která činí 3 238 Kč za lůžko v jednolůžkovém pokoji na měsíc (cena za dvoulůžkový pokoj činí 5 225 Kč měsíčně). Ubytování si ještě dle vlastních slov musí měsíčně platit za spotřebovanou elektřinu, což zvedá výdaje na bydlení v řádu stokorun. Každý pokoj má vlastní elektroměr.

Podle informací kralupského ÚP je sedm zdejších ubytovaných klientů úseku hmotné nouze a doplatek na bydlení pokryje celý jejich poplatek za ubytování. Elektřinu hradí již z vyměřených sociálních dávek. Za ubytování se platí hotově v hotelu Sport. Zaplacené ubytování je zárukou prodloužení pobytu, pokud by ubytovaní nezaplatili, ubytování jim bude okamžitě ukončeno. Na ubytovně nepůsobí uklízečka, ubytovaní si společné prostory uklízejí sami.

O trochu lepší situace panuje na ubytovně **Viktor**. Návštěva ubytovny nebyla výzkumníkům umožněna, informace se ale podařilo zjistit z dalších zdrojů a z rozhovoru s recepční. V době šetření zde bylo na speciálně vyčleněném patře ubytováno 17 osob. Za lůžko na ubytovně se dle informací ÚP platí 3 859 Kč měsíčně, pokud ubytovaný žádá vlastní pokoj, činí cena 4 990 Kč. Ubytování doplatkem na bydlení má hrazeno celkem 13 osob, kterým je přispíváno 3 705 Kč, zbylou minimální částku si musí doplatit sami. Na ubytovně žijí lidé, kteří si neudrželi bydlení v normálních bytech, ale také lidé, kteří mají za sebou zkušenost s životem na ulici. Někteří ubytovaní zde žijí dlouhodobě (4–6 let), žijí tu i jednotlivci z více generací jedné rodiny. Vztahy na ubytovně jsou spíše dobré, občas se objevují excesy způsobené konzumací alkoholu. Recepční zmínila, že na ubytovně je „provaz

hlavně v noci“, kdy si někteří ubytovaní chodí pro potraviny do kontejnerů za supermarkety, které se nacházejí nedaleko ubytovny.

Hygienické podmínky na ubytovně můžeme hodnotit jako uspokojivé. V celé budově uklízí zaměstnaná uklízečka a v zájmu majitele je udržení pořádku s ohledem na další ubytované hosty (ubytovna neubytovává pouze sociálně slabé). Uklízečka uklízí i jednotlivé pokoje, což ale někteří ubytovaní (zejména ženy), ani nevyžadují. Lidé, kterým je zde ubytování ukončeno (neplacení, porušování ubytovacího řádu), končí zpravidla na ulici. Do léta roku 2013 se v ubytovně mohly ubytovat i rodiny s dětmi, ale tuto možnost majitel zrušil. Důvodem byl narůstající počet rodin, které nerespektovaly ubytovací řád ubytovny (rušení nočního klidu, nekontrolovaný pohyb dětí po ubytovně, křik dětí, hádky rodin, přespávání cizích osob bez placení atd.). Rodiny se z ubytovny přestěhovaly do podnájmu po městě, jedna či dvě rodiny přešly do lokality Žižkova (nyní už tam ale nebydlí).³⁷

Přístup do ubytovny hotelu **Sport** byl výzkumníkům rázně zamítnut zdejším vedením. Nebylo ani možné ověřit si základní informace. Muž, který se představil jako Matějček, pracovníka o.s. M'am'aloca vykázal z objektu a odmítal komunikovat. Informace o ubytovně můžeme složit z informací třetích stran. Dle sociálního šetření, které provedli pracovníci Odboru sociálních věcí, školství a kultury v říjnu 2013, nelze přesně specifikovat, jakou má ubytovna kapacitu. Pokoje mohou být určeny jak pro hotelové ubytování, tak pro ubytovnu. Liší se pouze služby, které jsou ubytovaným poskytovány. Klientům ubytovny se denně uklízí a jednou týdně se jim mění ložní prádlo. Některé z pokojů mají vlastní kuchyňku, sociální zařízení je umístěné na jednotlivých pokojích. Celkově má budova více než 100 pokojů určených k ubytování, stránky hotelu³⁸ uvádějí, že pro dlouhodobé ubytování je vyhrazeno 30 pokojů.

Dle informací ÚP je cena za ubytování na této ubytovně 3 763 Kč měsíčně. Ubytovaní doplatkem na bydlení zde má k listopadu 2014 hrazeno celkem 15 osob. Jedenáct z těchto osob zde bydlí v samostatném pokoji, zbylé čtyři osoby jsou na dvou dvoulůžkových pokojích. Ubytovna a levnější část hotelu mají samostatný vstup s vlastní recepcí. Dále jsme zjistili, že v místě mohou např. lidé bez domova využít za úplatu sprchy či pračku, ale tyto informace se nám nepodařilo ověřit. Předpokládáme, že úroveň ubytování zde bude vyšší, než na ubytovnách V Olších a Viktor. Celkový počet dlouhodobě ubytovaných nebude vzhledem k ubytovací kapacitě vysoký. Vzhledem k úrovni nabízených služeb a se znalostí zprostředkovaných informací se domníváme, že sociální situace dlouhodobě ubytovaných nebude tak kritická, jako např. na ubytovně V Olších, která má stejného provozovatele. Z Insolvenčního rejstříku je možné zjistit, že na adrese této ubytovny má registrováno bydliště celkem devět osob, se kterými bylo od počátku roku 2008 dodnes zahájeno insolvenční řízení. Je ovšem pravděpodobné, že jsou zde nadále registrováni lidé, kteří mají bydliště hlášené na adrese městského úřadu, který v těchto prostorech ještě v loňském roce sídlil. Ostatní ubytovny v Kralupech nad Vltavou se na ubytování sociálně vyloučených osob nespecializují. Najdeme zde ubytované maximálně jednotlivce ve zhoršené sociální situaci.

³⁷ Informace: M. Kejkrťová, sociální pracovnice, Odbor sociálních věcí, školství a kultury, MěÚ Kralupy n. V.

³⁸ Blíže viz <http://www.hotel-sport.cz/ubytovani/ubytovani-kralupy-nad-vltavou-pokoje>

5.7 Krizové ubytování

V Kralupech nad Vltavou poskytují ubytování azylového typu dvě organizace, Arcidiecézní charita Praha, Středisko Kralupy nad Vltavou a Farní charita Kralupy nad Vltavou. V obou případech je azylové ubytování poskytováno matkám s dětmi do 18 let. Arcidiecézní charita má k dispozici pět bytů, všechny v budově na adrese Pražská 73 v místní části Minice. Farní charita disponuje dvěma byty, oba jsou umístěny na adrese Sokolská 139 v centru města. Farní charita Kralupy nad Vltavou je také vlastníkem zmíněné budovy v Minicích. Od roku 2015 nedošlo k prodloužení nájemní smlouvy s Arcidiecézní charitou Praha a budova i s provozovanými službami přechází pod Farní charitu. Poskytované služby budou zachovány a mělo by dojít k částečné reorganizaci poskytovaných služeb.

Azylový dům Arcidiecézní charity Praha disponuje pěti samostatnými garsoniéry. Každá z garsoniér má vlastní kuchyňskou linku, sprchový kout a toaletu. Klientky mohou využívat i velkou společnou kuchyň s jídelnou a klubovnu s počítači. Na zahradě objektu je malé dětské hřiště. Za ubytování se platí 70 Kč (dospělá osoba) nebo 40 Kč (dítě) na den. Dle internetových stránek organizace³⁹ je služba zaměřena zejména na „klientky z regionu Kralupy a Středočeského kraje, v případě volných kapacit lze přijmout klienty i z jiných regionů.“ Ubytovaní se poskytuje až na jeden rok a pokud je to nutné, může být prodlouženo (např. v případě, že klientce zbývají dva měsíce do stěhování do vlastního bydlení). Na ubytování se neplatí žádná záloha.⁴⁰

K listopadu 2014 jsou tři klientky přímo z Kralup nad Vltavou. Ubytovaní využívají matky různých věkových skupin, žádná věková kategorie nedominovala (rozptyl věku nyní ubytovaných klientek je 28–40 let). O službu je velký zájem. Pět garsoniér azylového domu je neustále plných. Např. v současné době se chystají k prosinci 2014 dvě matky k odchodu, v knize žadatelů je evidováno šest žádostí a už se ví o další žadatelce, která přibude. Žádosti se vyřizují dle pořadí v knize, ale také dle potřeby – potenciální klientky jsou o tomto informovány.⁴¹

Azylový dům Farní charity je provozován od roku 2011. Dva byty jsou umístěny v patře budovy v centru města a každý z nich je vybaven hygienickým zázemím. Naopak kuchyň a jídelnu oba byty sdílejí. Ubytovaní se poskytuje max. na jeden rok, na dobu, než se klientka dokáže vzpamatovat z krizové situace (v době šetření byla např. ubytována klientka na jeden měsíc). Stejně jako v případě předchozího azylového domu je i zde převis poptávky, který tvoří průběžně cca 4–5 klientek v pořadníku.⁴² Klientky jsou umísťovány zejména na základě posouzení naléhavosti případu. V minulosti byl v azylovém domě ubytován i muž s dítětem.

Rámeček 1: Na základě rozhovoru s jednou z klientek azylového domu je možné rekonstruovat modelovou trajektorii jejího bydlení. Klientka pochází z Moravskoslezského kraje, odkud se společně se svým přítelem odstěhovala do Prahy. Zde původně žili

³⁹ Dostupné online z: <http://praha.charita.cz/sluzby/kralupy/azylovy-dum-pro-matky-s-detmi/>

⁴⁰ Informace: J. Fránová, sociální pracovnice, Arcidiecézní charita Praha, středisko Kralupy n. V.

⁴¹ Informace: J. Fránová. Zájemkyně se většinou ucházejí o bydlení ve více azylových domech, sociální pracovnice J. Fránová jim také může poradit s výběrem bydlení jinde.

⁴² Informace: P. Honc, terénní pracovník, Farní charita Kralupy n. V.

v pronajatém bytě, ale zejména kvůli problémům spojeným se ztrátou zaměstnání a s užíváním drog o toto bydlení přišli a žili na ulici. Po léčbě a narození dítěte se po bydlení ve specializovaných zařízeních a jiném azylovém domě přistěhovala matka s dítětem do azylového domu v Kralupech nad Vltavou. Po pobytu ve zdejším zařízení se bude stěhovat do sociálního bytu za hranicemi Kralup nad Vltavou. Jelikož nemá na Kralupy nad Vltavou téměř žádné vazby, preferuje bydlení v jiné části Česka. Tato trajektorie vypovídá o pozitivní roli azylového bydlení, které ji pomohlo stabilizovat životní situaci.

V budově Arcidiecézní charity Praha, Střediska Kralupy nad Vltavou v Minicích se nachází **Dům na půl cesty**. Tvoří ho pět samostatných garsoniér, ve kterých je celkem 13 lůžek. Každá z garsoniér má kuchyňskou linku, sprchový kout a toaletu. K dispozici všem ubytovaným je také velká společná kuchyň s jídelnou a klubovna s počítači. Cena za ubytování v současné době činí 100 Kč za den. Primárně je Dům na půl cesty určen pro ubytování klientů z Kralupska či Středočeského kraje. Pokud to dovoluje kapacita, může být přijat klient odkudkoliv. Cílovou skupinou této sociální služby jsou mladí lidé (muži i ženy), kteří opustili po dovršení plnoletosti dětský domov. V současnosti ale převažují klienti přicházející z ústavní výchovy, případně z rodiny, kam se vrátili z ústavní výchovy po dovršení 18 let nebo po zakončení studia a zjistilo se, že rodina je nadále nefunkční, stejně jako před odchodem klienta do ústavní výchovy. Pobyt klienta by měl být dočasný (max. 1 rok), v oprávněném a nutném případě to může být i déle. Pokud je opodstatněný důvod, může klient zůstat na vlastní žádost i ve starším věku, než je určených 26 let (příklad studentky VŠ, která zde bydlela do 28 let).⁴³

Dům na půl cesty není plný, v roce 2014 je dokonce vytištěný nejméně ve své historii, od začátku roku do 20. listopadu 2014 zde bydlelo pouze 12 klientů. Přitom v roce 2013 to bylo 21 klientů, v roce 2012 to bylo 22 klientů a v roce 2011 dokonce 25 klientů. Obecně zde nyní klienti také setrvávají kratší dobu a již dlouho se nestalo, že by byla obsazena všechna lůžka. Jako hlavní důvod tohoto poklesu je sociální pracovnící J. Fránovou jmenována změna přístupu dětských domovů, které jsou ve stále větší míře schopny lépe připravit děti na přechod do běžného života a mladí lidé poté nepotřebují vyhledávat služby typu Dům na půl cesty. Výše řečené ovšem neplatí pro děti z ústavní výchovy – tam je dle J. Fránové připravenost nadále malá.

Vzhledem k jeho dostatečné kapacitě jsou klienti Domu na půl cesty z různých míst. Kromě přechodu ze dvou výše zmíněných typů zařízení přicházejí klienti z Kralup nad Vltavou a blízkého okolí často na doporučení kurátorky pro mládež nebo úředníků z Úřadu práce (oddělení hmotné nouze). Dle hodnocení J. Fránové toto „není běžné, ale máme zde na ÚP osvěcené úřednice“. Pokud např. klient ÚP nemůže prokázat, kde bydlí a splňuje kritéria přijetí, pošlou ho úřednice na osobní schůzku do zařízení Arcidiecézní charity. Přijetí poté záleží na rozhodnutí klienta.

Klienti z kralupského Domu na půl cesty po ukončení pobytu nejčastěji přecházejí na ubytovny a do pronájmu (buď si byt najdou sami, nebo se seznámí s někým, kdo již má vlastní bydlení). Méně častý je přechod do jiného Domu na půl cesty, případně do jiné sociální služby (např. chráněné bydlení, v poslední době to byl klient autista). Zdejší klienti

⁴³ Informace: J. Fránová, sociální pracovnice, Arcidiecézní charita Praha, středisko Kralupy n. V.

jsou také ohroženi bezdomovectvím. Např. v současné době zde bydlí klient, který je problémový a nedodržuje pravidla, proto mu jako možnost ubytování nejspíše zůstane pouze nějaké nízkoprahové zařízení (noclehárna), což se rovná faktickému bezdomovectví.⁴⁴

J. Fránová upozorňuje, že Dům na půl cesty je nevytížený, proto by bylo vhodné převést část lůžkové kapacity na Azylový dům pro matky s dětmi, kde je naopak dlouhodobý převis poptávky. Problematicky vnímaná je také značná disproporce ve financování z Individuálního projektu Středočeského kraje. Na Dům na půl cesty je nepoměrně větší přísun financí (např. 100 tis. Kč na klienta, oproti 50 tis. Kč v Azylovém domě na celou rodinu ročně), což se ještě zvýrazní při porovnání počtu ubytovaných (např. jeden klient Domu na půl cesty ve sdílené garsoniére vůči čtyřčlenné domácnosti v samostatné garsoniére).

5.8 Bezdomovství

Bezdomovství může v současné společnosti nabývat mnoha podob. Nejběžněji jsou jako bezdomovci klasifikováni lidé bez střechy nad hlavou. Právě lidem spadajícím do koncepční kategorie „bez střechy“ dle typologie ETHOS⁴⁵ je věnována tato podkapitola. Dalším osobám, které by mohly být zařazeny do ostatních koncepčních kategorií bezdomovství („bez bytu“, „nejisté bydlení“, „nevyhovující bydlení“), se věnují jiné části této analýzy.

Koncepční kategorie „bez střechy“ se ještě dělí na operační kategorie „osoby přežívající venku“ a „osoby v noclehárně“. Vzhledem k tomu, že v současné době není v Kralupech nad Vltavou dostupná žádná noclehárna, je nutné všechny lidi bez střechy nad hlavou zařadit do kategorie osob přežívajících venku, tj. na ulici nebo ve veřejně přístupných prostorách bez možnosti ubytování. Z povahy věci není jednoduché přesně určit počet takovýchto osob žijících na území Kralup nad Vltavou. Snahou výzkumníků proto bylo vyjít z informací různých aktérů a pokusit se je ověřit přímo v terénu.

Městská policie⁴⁶ odhaduje, že „v podstatě pořád na ulici“ žije v Kralupech nad Vltavou 10–20 osob. Toto číslo sezóně kolísá, neboť např. v zimě někteří jednotlivci (1–2 osoby) odjíždějí přespávat na loď Hermes do Prahy. Lehce vyšší počet bezdomovců přítomných v Kralupech v létě potvrzuje také sociální odbor městského úřadu, který je v pravidelném kontaktu s 25–30 lidmi bez domova. Jeden z bezdomovců odhaduje, že v podobné situaci jako on je v Kralupech nad Vltavou 30–40 osob, do čehož ale započítává i osoby, které jsou alespoň občas ubytovány na ubytovně (zejména v Olších). Terénní pracovníce Semiramis odhadují, že mezi jejich klienty je přibližně 40 lidí bez domova, v čemž jsou ale započítány i osoby, které přespávají např. u svých známých, tj. mají k dispozici střechu nad hlavou.

Místem, kde se bezdomovci zdržují, je zejména okolí hlavní železniční stanice. V rozsáhlém železničním areálu je také několik prázdných budov, které využívají k noclehu. Druhým exponovaným místem je bývalý hotel Adriana v Lobečku. Dále bezdomovci

⁴⁴ Informace: J. Fránová, sociální pracovnice, Arcidiecézní charita Praha, středisko Kralupy n. V.

⁴⁵ ETHOS – Evropská typologie bezdomovství a vyloučení z bydlení v prostředí ČR. Dostupné online na http://is.muni.cz/th/134567/fss_b/ETHOS.pdf

⁴⁶ Informace: E. Kostlivá, ředitelka, Městská policie Kralupy n. V.

přespávají v lesíku v Lobečku, v bývalém bunkru na vrcholu Hostibejku a na dalších místech po městě. Městskou policií je většina těchto bezdomovců vnímána jako bezproblémová. MP je nucena je občas z některého místa vykázat na ohlášení místních občanů, ale vždy to je pouze dočasné opatření – po intervenci MP se lidé do místa většinou do několika hodin vrátí.

V lednu 2009 a poté mezi prosincem 2009 a březnem 2010 byla pro lidi bez domova otevřena v Kralupech nad Vltavou noclehárna. Byla umístěna v místě bývalé policejní služebny v Chelčického ulici a impulzem k otevření bylo mrazivé počasí v roce 2009. Podle názoru pracovníků sociálního odboru se její provoz velice osvědčil. V zimě následujícího roku už ale Rada města otevření noclehárny neposvětila a místo se přestavělo na byty. Proti znovuotevření noclehárny se argumentovalo zejména údajnými stížnostmi obyvatel okolních domů na hluk a nepořádek. Vedoucí sociálního odboru toto ale považuje pouze za účelově rozšířenou fámu, která měla zavření noclehárny ospravedlnit. Dle pracovníků sociálního odboru byl v místě klid a ani obyvatelé okolních domů si nestěžovali.

V druhém jmenovaném (delším) období využilo noclehárnu celkem 52 osob, z čehož bylo 41 mužů a 11 žen. Průměrný věk klienta byl 47 let a průměrný počet dnů ubytování na jednoho klienta kolísal v souvislosti s vývojem počasí (nejvyšší byl v lednu 2010, kdy zde průměrný klient strávil 18 dní). Noclehárnu využívali zejména bezdomovci dlouhodobě usazení v Kralupech, přespání „přespolních“ občanů bez domova („na cestě do Prahy“) bylo výjimečné, ale dělo se. Ubytování bylo poskytováno zdarma, noclehárna byla vybavena starším nábytkem z hotelu Praha, který město koupilo v dražbě. K dispozici byla teplá sprcha a toalety. Město hradilo mzdové náklady dvěma nočním správcům.⁴⁷ Noclehárnu využívali lidé bez domova, kteří v Kralupech nad Vltavou žijí na ulici i v dnešních dnech, jak jsme zjistili během šetření v terénu (viz např. Rámeček 2).

Rámeček 2: Na základě rozhovoru s jedním z bezdomovců lze uvést tuto modelovou trajektorii bydlení. Muž pochází ze Slaného, během svého života migroval s rodinou (zmiňoval hlavně otce a bratra) po menších obcích a vsích lokalizovaných v prostoru mezi Slaným, Kladnem a Kralupy nad Vltavou (Koleč, Stehelčevy, Podlešín). V roce 1985 se oženil a přestěhoval se z Podlešína do Knovíze (taktéž v uvedeném regionu). Po rozvodu v roce 1991 se vrací do Podlešína do domu „po rodičích“. Dům sdílí s bratrem, se kterým se ovšem nepohodne a odchází do Slaného na ubytovnu. Zde šest let bydlí a zároveň pracuje. Poté firma krachuje („firma zkrachovala a já taky“) a muž tak přichází o bydlení. Od této doby je fakticky bezdomovcem, chvíli bydlí v azylových domech (např. v Kladně-Dubí) nebo přespává v noclehárně (Kralupy nad Vltavou). V Kralupech „spí, kde se dá“. Město si vybral kvůli kamarádům a známým, kteří ho občas nechali či nechávají přespát v zahradních domcích nebo v létě ve stanu na zahradě („mám tady kamarády, zachránili mě“). V sezóně jim pomáhá sbírat okurky nebo brambory, oni mu občas koupí pivo nebo víno. Azylový dům v Kladně hodnotí negativně, bydlel s Rumunem a Bulharem, „to bylo hrozný, uvařil jsem si, odešel a oni mi to snědli“. V současnosti přespává v domě v blízkosti vlakového nádraží.

SHRNUTÍ KAPITOLY: Počet obyvatel (18 472) i domů (2 563) v Kralupech nad Vltavou při censu v roce 2011 je nejvyšší v dosavadní historii města. Poválečný růst byl spojený hlavně

⁴⁷ Informace: E. Ivanová, vedoucí, Odbor sociálních věcí, školství a kultury, MěÚ Kralupy n. V.

s koncentrací příchozích pracovníků do nově budovaných bytových domů (paneláků). V části města se udržela starší zástavba (59 % bytových domů bylo vystavěno před rokem 1970) a právě v tomto typu zástavby se nacházejí identifikované SVL. Všechny domy v SVL jsou v majetku soukromých osob, ač část z nich ještě donedávna patřila do bytového fondu města. Zejména kvůli pohledávkám za nájemné a technickému stavu domů (nedostatek financí na údržbu a investice) město svůj fond široce privatizovalo. Nyní je v majetku města pouze 20 obytných domů Správcem tohoto fondu je Městský bytový podnik. Pronajmutí městského bytu, které je možné získat pro služební byt, ze sociálních nebo zdravotních důvodů nebo obálkovou metodou, je pro typického obyvatele SVL kvůli nastaveným podmínkám de facto nereálné. Osoby ohrožené sociálním vyloučením obývají byty soukromých vlastníků, kteří se na pronajímání bytů specializují. Nejvýznamnější skupina vlastní přibližně 200 bytů. Jsou to hlavně malometrážní byty ve starších domech, které majitelé ale rekonstruují. Technické podmínky bydlení jsou proto relativně dobré, i když v některých lokalitách se řídce vyskytují specifické potíže (vlhkost v bytech v Přemyslově ulici, štěnice v lokalitě Šafaříkova). Pronájmy v těchto lokalitách jsou často nabízeny bez kaucí, proto jsou dostupné i nízkopříjmovým domácnostem. Nájemné nevybočuje (až na výjimku jednoho domu v lokalitě Přemyslova) z cen, které jsou v Kralupech nad Vltavou obvyklé. Jelikož jiní soukromí majitelé nepronajímají byty Romům, případně neudělují povolení k získání trvalého bydliště, je bydlení v SVL pro mnohé rodiny jedinou reálně dostupnou variantou. Dále už zbývají pouze ubytovny či krizové ubytování u poskytovatelů sociálních služeb (dva azylové domy pro matky s dětmi, dům na půl cesty), i když i zde není nabídka lůžek dostatečná (chybí azylové ubytování pro muže a noclehárna pro lidi bez střechy nad hlavou). Lidé bez domova mohli krátce užívat zimní noclehárnu, které ale byla otevřena naposledy v roce 2010. Na ulici, v různých nouzových přístřešcích apod. přespává v Kralupech nad Vltavou asi čtyřicítka osob, i když jejich počet sezónně kolísá. Lidé bez domova, kteří si jsou alespoň částečně schopni udržet bydlení pod střechou, jsou klienty ubytoven Viktor a V Olších. Ceny za ubytování se v těchto ubytovnách pohybují mezi 3–4 tis. Kč, přičemž nejnižší jsou v ubytovně V Olších, která také nabízí nejhorší standard ubytování. Převážná většina osob dlouhodobě ubytovaných v ubytovnách má bydlení hrazené prostřednictvím Úřadu práce.

6 Zadlužení

Zadlužení osob v SVL je značné a týká se podstatné části sledovaných kralupských domácností. Problémy s dluhy přiznala část respondentů dotazníkového šetření a potvrdili je pracovníci v sociálních službách. Přesto se domníváme, že zadluženost domácností v SVL může být ještě vyšší, než samotní respondenti deklarují a než uvádíme níže. Domácnosti dluží v podstatě za všechny představitelné služby: vyskytují se dluhy na nájemném, za vodu a elektřinu, dluhy telekomunikačním společenstvem i dluhy bankám a za spotřebitelské půjčky.

Pro existenci domácností je zásadní úhrada nákladů na bydlení, neboť při jejich nehrazení jim hrozí vystěhování. V lokalitách Žižkova, Přemyslova a Šafaříkova má dle vlastního vyjádření dluh na nájemném nebo energii celkem osm domácností z 37 dotázaných. Uváděné dlužné částky se pohybují od 2,8 tis. Kč do 50 tis. Kč⁴⁸ (průměrná dlužná částka je 14,6 tis. Kč). Šest z těchto dlužících domácností má uzavřený splátkový kalendář. Měsíční splátky se pohybují v rozmezí 500–1 000 Kč. Dluhy na nájmu nastřádali obyvatelé v těchto lokalitách poté, co se do domů nastěhovali, případně poté, co domy změnily majitele v privatizaci. Noví majitelé převzali domy sice v mnoha případech s původními nájemníky, ale bez jejich původních dluhů vůči městu Kralupy nad Vltavou. Zástupce majitelů nemovitostí v lokalitách Přemyslova a Šafaříkova uvedl, že na počátku roku 2015 hrozí z jejich bytů vystěhování přibližně pěti domácnostem, které neplatí nájem již déle a není s nimi možné uzavřít splátkový kalendář.

Velká část (30 ze všech 43 dotazovaných domácností) obyvatel SVL má bydlení částečně nebo v plné výši hrazeno prostřednictvím příspěvku na bydlení (základní sociální dávka) nebo doplatku na bydlení (dávka pro osoby v hmotné nouzi). Lidé žijící v nájemních bytech mohou požádat o zasílání příspěvku na bydlení rovnou na účet majitele bytu, způsob výplaty doplatku na bydlení může dokonce určit ÚP samotný nezávisle na klientovi. Někteří klienti ÚP tuto možnost využívají. Rozšířeným jednáním, které potvrdili jak majitelé bytů, tak zástupci ÚP, je využití této možnosti např. ve dvou měsících a poté opětovné převedení plateb na účet nájemníka. Poté často následuje využití těchto peněz na jiné účely a nájemníkům začíná růst dluh za bydlení. V městských bytech se této možnosti nevyužívá.

Velkým problémem je, že domácnosti dluhy vůbec netematizují a mají o nich minimální či žádný přehled, neřeší je. Např. v lokalitě Žižkova přiznal při dotazování dluhy v minimální částce (800 Kč) pouze jeden respondent. Z vyjádření terénních pracovníků je zřejmé, že dlužníků je zde více. Toto potvrzuje i zástupce majitele nemovitosti, který má problémy s nedoplatky nájemného. Velká část lidí v SVL je zatížena dluhem, ale protože nemají žádný majetek ani příjem („na hmotné nouzi je to nemůže dohnat“), nemohou tyto dluhy nijak splácet. Toto je omezuje i v hledání legálního zaměstnání – pokud by se jim zvedl příjem, šla by jeho část na umořování dluhu. Část obyvatel na splácení dluhů, zejména ze spotřebitelských půjček, rezignovala dle svých slov plánovitě.

Přehled o dlužnících lze také získat z Insolvenčního rejstříku, kde jsou veřejně zpřístupněny údaje o osobách, proti kterým bylo zahájeno insolvenční řízení po 1. lednu

⁴⁸ Jedná se o extrémní případ, druhá nejvyšší dlužná částka činí 16 tis. Kč.

2008.⁴⁹ Svou problematickou situaci mohou řešit touto cestou dlužníci, kteří nejsou schopni plnit své původní závazky, ale jsou schopni uspokojit alespoň určitou část pohledávek (a splňují ještě další zákonné požadavky – např. dluží alespoň dvou subjektům, mají zaměstnání aj.). V Kralupech nad Vltavou bylo k listopadu 2014 celkem 106 těchto dlužníků. Adresy trvalého bydliště ukazují, že tito dlužníci jsou rozprostřeni po celém městě. Jediným místem, kde se dlužníci výrazně koncentrují, je adresa U Cukrovaru 1807, která patří ubytovně hotelu Sport. Zdejších devět dlužníků představuje 8,5 % z těchto kralupských dlužníků. Ještě donedávna ale v části této budovy sídlil Městský úřad Kralupy nad Vltavou. Proto se domníváme, že část těchto dlužníků představují lidé s trvalým pobytem registrovaným na adrese MěÚ a nikoliv dlužníci, kteří by zde reálně bydleli.

Z ostatních SVL najdeme v Insolvenčním rejstříku už pouze tři osoby na adrese Šafaříkova 918, v ostatních lokalitách žádnou. Z dotazníkového šetření ale víme, že v lokalitě Přemyslova žijí minimálně dvě domácnosti po osobním bankrotu.⁵⁰ Toto neznamena, že by v SVL nežili další lidé, kteří nezvládají splácet své dluhy. Spíše to potvrzuje domněnku, že zdejší obyvatelé své dluhy málo tematizují a řeší. Pokud už se tak děje, nesplňují zřejmě zákonné podmínky (mj. trvalé zaměstnání s příjmem) nutné k provedení této formy oddlužení.

Část lidí v SVL bude mít jistě podíl na pohledávkách města Kralupy nad Vltavou. Bohužel není možné zjistit bližší údaje např. dle čísla popisného, neboť program, ve kterém se vede evidence pohledávek, to zatím neumožňuje.⁵¹ Na poplatcích za komunální odpad pohledává MěÚ více než 4,3 mil. Kč od 2 414 dlužníků. Jsou to pohledávky kumulované za roky 2006–2013. K 1. 1. 2014 byl tento poplatek zrušen a dále se nevybírání, nicméně pohledávky se vymáhají nadále. Podobně vysoké jsou pohledávky za pokuty, k 30. 11. 2014 činí téměř 4,2 mil. Kč (1 196 dlužníků). Pohledávky za poplatek za psa ke stejnému datu činí 69,5 tis. Kč. Bez dalších podrobností sdělil ekonomický odbor, že při vymáhání pohledávek se řídí zákonem č.280/2009 Sb., daňovým řádem („vymáháno ve správním řízení – exekuce“).

Pohledávky, na kterých budou mít zřejmě také částečný podíl obyvatelé současných SVL, eviduje i Městský bytový podnik Kralupy nad Vltavou. Je to dlužné nájemné z dob, kdy byty v těchto lokalitách byly ještě majetkem města, příp. kdy obyvatelé současných SVL bydleli v městských bytech na jiných adresách. Dle vyjádření L. Berita to jsou dvě skupiny dluhů. První skupinou jsou dluhy za služby (voda, elektřina, teplo), které musel MBP třetím stranám zaplatit a započítávají se do ztrát podniku. Druhou skupinou jsou samotné dluhy za nájemné. MBP se o tyto dlužné částky soudí, ale nejtypičtějším výsledkem soudu je nedobytnost těchto pohledávek („těmto lidem není co vzít“). MBP poté žádá město o odepsání těchto dlužných částek (MBP vyplácí vybrané nájemné městu). Např. za rok 2014 bylo připraveno k odpisu 233 tis. Kč, což je částka, která je přibližně stejná každý rok.⁵²

Pro úplnost přehledu ještě dodejme postup MBP vůči dlužníkům nájemného bydlícím v městských bytech. Po prvním výpadku platby je nájemníkovi poslána upomínka. Při

⁴⁹ Informace lze vyhledat prostřednictvím formuláře na: <https://isir.justice.cz/isir/common/index.do>

⁵⁰ Evidovaná je zřejmě adresa trvalého pobytu, která se může lišit od místa současného bydliště, případně adresa, na které dotyčný žil v době zahájení řízení.

⁵¹ Informace: M. Jakoubková, vedoucí, Ekonomický odbor, MěÚ Kralupy n. V.

⁵² Velikost konkrétních dlužných částek za jednotlivé domácnosti či domy v SVL se nepodařilo zjistit.

druhém výpadku je poslána výzva k zaplacení spolu s upozorněním, že pokud nezaplatí potřetí, bude věc předána soudu. Nájemník je také vyzván, aby se dostavil na MBP kvůli nastavení splátek dlužné částky. Po třetím nezaplacení je věc ihned předána soudu. Všechny nové nájemní smlouvy jsou nyní uzavírány na dobu jednoho roku. Pokud nájemník platí, je mu smlouva prodloužena automaticky. Pokud měl výpadek platby, ale je nastavena dohoda o splácení dluhu, prodloužuje se smlouva o 3 měsíce. Pokud dohoda není uzavřena a nájemník dluží, MBP navrhuje radě města, která prodloužení smluv schvaluje, aby smlouvu neprodloužila.

Finanční gramotnost obyvatel SVL je spíše nižší, o čemž svědčí už výše dluhů a jejich netematizování. Domovnice z domu Přemyslova 890, která je díky výběru nájemného informována i o finanční situaci zdejších domácností, prohlásila, že „spousta rodin neumí hospodařit s penězi“. V domě žijí i domácnosti, jejichž příjmy nejsou na kriticky nízké úrovni, přesto mají problém vyjít s financemi na celý měsíc. Špatné jsou např. dle domovnice a sociálních pracovníků návyky ohledně hospodaření domácností. Neumí si vytvořit např. měsíční rozpočet na stravování. Jako příklad uváděla domovnice příklad rodiny, jejíž členové chodí každý den třikrát nakupovat potraviny do blízké večerky, „jednou pro mlíko nebo pro chleba, ale vždycky děti nesou láhev limonády a chipsy a to se jim někde odrazí“.

Z hlediska skladby výdajů domácností se mohou jevit jako nadbytečné platby za příjem satelitní TV. Minimálně třetina domácností v kralupských SVL za ni platí měsíčně cca 300 Kč a více (i 600 Kč). Tento výdaj úplně běžně řadí k povinným měsíčním výdajům na domácnost a neuvažují o jeho omezení. Na druhou stranu je nutné podotknout, že sledování televize je nejběžnější formou trávení volného času pro dospělou populaci v SVL a jedním z mála kanálů, kterým domácnosti přijímají informace.

SHRNUTÍ KAPITOLY: Domácnosti v SVL jsou zadlužené, což potvrdili pracovníci v sociálních službách, ale i někteří respondenti dotazníkového šetření. Část respondentů o vlastních dluzích nemluvila. To častěji bohužel neznamena, že by dluhy neměli (i když v SVL najdeme i nedlužící domácnosti), ale že dluhy netematizují. Přestože je pro existenci domácností zásadní platba nájmu, mělo dle svých slov nedoplatky na nájemném v době dotazování osm z 37 domácností v lokalitách Žižkova, Přemyslova a Šafaříkova. Některé domácnosti mají nastavené splátkové kalendáře, jiným hrozí dle majitelů nemovitostí vystěhování. Většina domácností má i další dluhy, ať už u bank, nebankovních společností či u MěÚ na poplatcích. Právě tyto dluhy pak domácnostem znemožňují žádat o pronájem městského bytu. Několik domácností je výrazně předlužených. Domácnosti či jednotlivci s pravidelným příjmem mohou projít tzv. osobním bankrotem, který má za sebou i několik domácností v lokalitách Přemyslova a Šafaříkova.

7 Ekonomická aktivita a zaměstnanost

Základní přehled o ekonomické aktivitě obyvatel Kralup nad Vltavou je možné získat v následující tabulce. Přináší sice údaje z censu v roce 2011, ale i tak dovoluje nahlédnout širší souvislosti. Polovina obyvatel města (48,5 %) je ekonomicky aktivní. Menší část obyvatel je ekonomicky neaktivní (sem patří zejména lidé do 15 let a nepracující důchodci). U části obyvatel bohužel nebyla ekonomická aktivita zjištěna. Do skupiny ekonomicky aktivních spadají také nezaměstnaní lidé, kteří k datu sčítání tvořili 8,4 % této skupiny. Pokud je jedním z hlavních problémů spojovaných se SVL chápána nezaměstnanost jejich obyvatel, vidíme, že v případě Kralup nad Vltavou to není problém pouze lidí v SVL.

Tabulka 10: Ekonomická aktivita obyvatel Kralup nad Vltavou (stav k 26. 3. 2011)

			Celkem	muži	ženy
Ekonomicky aktivní celkem			8 968	4 808	4 160
v tom:	zaměstnaní		8 212	4 449	3 763
	z toho podle postavení v zaměstnání	zaměstnanci	6 601	3 416	3 185
		zaměstnavatelé	251	175	76
		pracující na vlastní účet	931	645	286
	ze zaměstnaných	pracující důchodci	414	176	238
		ženy na mateřské dovolené	159	-	159
	nezaměstnaní		756	359	397
Ekonomicky neaktivní celkem			7 865	3 370	4 495
z toho	nepracující důchodci		3 832	1 488	2 344
	žáci, studenti, učni		2 341	1 172	1 169
Osoby s nezjištěnou ekonomickou aktivitou			1 639	1 089	550

Zdroj: Sčítání lidu, domů a bytů 2011. Výsledky dostupné online na <http://www.scitani.cz>

Jak již bylo uvedeno v kapitole se vstupními informacemi, Kralupy nad Vltavou jsou výrazně průmyslovým městem. Rozvoj chemického průmyslu v 2. polovině 20. století vedl k velkému nárůstu počtu obyvatel. Za prací tehdy přicházela také nekvalifikovaná pracovní síla, do které patřili i Romové z východní části tehdejšího Československa. Velká část rodičů či prarodičů dnešních obyvatel SVL přišla do města či regionu takto („Táta z Michalovce a máma z Budkovce, ale oni už nežijou. Já sem tady od narození.“). Tito nově příchozí pracovali jako nekvalifikovaná síla v nově založených průmyslových podnicích nebo také jako pomocná síla v zemědělství, jak vzpomínalo několik respondentů.

Po restrukturalizaci ekonomiky v 90. letech 20. století se právě tito nejméně kvalifikovaní pracovníci stali nejohroženější skupinou na trhu práce, na kterém se stále hůře uplatňovali. Minimálně pětice starších respondentů vzpomínala na období komunismu, kdy měli automaticky zajištěné zaměstnání a také přístup k bydlení („Za komunistů byla práce a domov“). Zatímco někteří starší obyvatelé SVL si s obtížemi dokázali práci udržet do dnešních dnů, u některých mladších obyvatel se běžně setkáváme s tím, že po ukončení školní docházky do zaměstnání nikdy nenastoupili a jsou dlouhodobě v evidenci ÚP. O tom,

že je zaměstnanost v SVL částečně generačním problémem, vypovídá i vyjádření pracovníků ÚP.

K 31. 10. 2014 bylo v obvodu kontaktního pracoviště ÚP Kralupy nad Vltavou⁵³ 1 267 uchazečů o zaměstnání. Dlouhodobě nezaměstnaných (více než 180 dní v evidenci) bylo 780. Mezi dlouhodobě nezaměstnanými tvoří výraznou skupinu lidé se základním vzděláním. Celkově je jich v evidenci ÚP 402 a 303 z nich je evidováno dlouhodobě. Mezi dlouhodobě evidovanými uchazeči jsou i lidé registrovaní např. 5 let, ale najdou se i uchazeči, kteří jsou v evidenci 10 či 15 let a jejich návrat do zaměstnání již v podstatě není reálný. Další ohroženou skupinou jsou lidé starší 50 let (326 uchazečů) a matky s dětmi (109 uchazečů).⁵⁴

Na Kralupsku, včetně Kralup samotných, je nezaměstnanost v porovnání se zbytkem mělnického okresu nižší. Důvodem je zejména dobrá dostupnost Prahy, kde se nabízí více pracovních příležitostí. Porovnání struktury uchazečů k 7. 3. a 31. 10. 2014 nabízí následující tabulka. V tabulce lze vysledovat sezónní výkyv, kdy na sklonku zimy jsou v evidenci nezaměstnaných sezónní pracovníci ve stavebnictví či zemědělství. Naopak po letních prázdninách se v evidenci nachází mnohem vyšší podíl absolventů škol.

Tabulka 11: Srovnání struktury nezaměstnaných v roce 2014 (KOP Kralupy nad Vltavou)

	nezaměstnaní k 7. 3. 2014		nezaměstnaní k 31. 10. 2014	
	abs.	v %	abs.	v %
nezaměstnaných celkem	1 365	100,0	1 267	100,0
z toho ženy	710	52,0	697	55,0
z toho dosažitelní	1 330	97,4	1 231	97,2
z toho OZP	77	5,6	75	5,9
z toho do 20 let	45	3,3	57	4,5
z toho absolventi	4	0,3	87	6,9

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat poskytnutých ÚP Mělník

Nezaměstnanost obyvatel SVL je mnohem vyšší. Pokud se zaměříme na domácnosti z lokalit Žižkova, Přemyslova a Šafaříkova pokryté dotazníkovým šetřením, tak zjistíme, že ze 75 osob starších 15 let je pouze 13 osob zaměstnaných a 3 osoby jsou samostatně výdělečně činné. To představuje necelou čtvrtinu dotazovaných osob starších 15 let. Naopak bez zaměstnání je 35 osob, z čehož dvě nejsou ani vedeny v evidenci ÚP. To představuje téměř polovinu všech osob. Zbýlá část je tvořena zejména matkami na rodičovské dovolené a důchodci. Jestliže porovnáme průměrný věk pracujících (37,9 let) a nezaměstnaných (32,2 let), vidíme, že domněnka o nezaměstnanosti jako generačním problému lidí v SVL částečně platí.

Pokud se uchazečům nepodaří uchytnout na oficiálním trhu práce, volí někteří z nich jiné strategie, včetně nelegální práce. Dle našich informací ale není práce „načerno“ v SVL více rozšířena ani organizována. Vyskytují se nárazové „melouchy“ (stěhování, jednoduché zednické práce) na krátký čas, v řádu jednotek hodin týdně a méně. Opět platí, že těchto

⁵³ Údaje pouze za Kralupy nad Vltavou nebylo možné získat. Kvalifikovaným odhadem je možné určit, že obyvatelé Kralup nad Vltavou tvoří přibližně necelé dvě třetiny těchto uchazečů (cca 800 osob).

⁵⁴ Informace: I. Bejrová, ředitel, kontaktní pracoviště ÚP Kralupy n. V.

aktivit se účastní spíše starší generace. Někteří obyvatelé SVL jsou zapojeni do rekonstrukce vlastních bytů. Financování těchto stavebních úprav je různé, někdy je platí majitelé, jindy údajně dle vlastních slov samotní nájemníci. Ojedinelé se mezi obyvateli SVL vyskytuje sběr železa a jiných kovů – blíže viz kapitola Bezpečnost.

Před několika lety existovala v Kralupech nad Vltavou malá firma p. Gabča, která měla na starosti údržbu městské zeleně a další přidružené služby. Ve firmě pracovali zejména kralupští Romové. Smrtí majitele a předáním péče o městskou zeleň jiné firmě ale tato činnost zanikla, nenašel se nikdo, kdo by byl organizačně schopný v této činnosti pokračovat a zajistit firmě zakázky. Jiná firma, která by prioritně organizovala práci pro lidi ze SVL, v Kralupech nad Vltavou neexistuje. Není zde v provozu ani žádná sociální firma zaměřená na tuto klientelu. Na veřejně prospěšné práce (VPP) v Technických službách města jsou přijímáni (i opakovaně) lidé, kteří jsou nezaměstnaní déle než 6 měsíců. V roce 2014 bylo formou VPP zaměstnáno u Technických služeb 20 osob, včetně několika osob ze sledovaných lokalit. Přesný počet se špatně vyčísluje kvůli jejich častému stěhování.⁵⁵

Velice často zmiňovaným tématem mezi lidmi v SVL je jejich pozice na trhu práce ve srovnání se zahraničními pracovníky, zejména Ukrajinci (méně často Rumuny, Bulhary nebo Mongoly). Jeden respondent např. uvedl, že pracoval v centrálním skladu firmy Tesco v Postřizíně, ale „tam jsem utek, tam jsem se nedomluvil, samý Ukrajinci“. Pracovníci ze zahraničí jsou vnímáni jako přímá konkurence, která má negativní vliv na cenu práce – jsou ochotni akceptovat nízké mzdy, za které se lidem v SVL nevyplatí pracovat.

Zaměstnávání cizinců ve skladech v okolí Kralup nad Vltavou je nejčastěji organizováno pracovními agenturami. Jeden respondent se zmiňoval o údajných manipulacích s agenturními pracovníky („Je jich tam plno, plno, na černo dělají. Je jich tam čtyřicet, deset prokázáno papírem a třicet jich schovají na půdě, když přijdou policajti.“). Obecně je možnost zaměstnání v těchto firmách hodnocena mezi lidmi v SVL negativně. Lidé ze SVL mají s prací přes agentury málo zkušeností. Jeden respondent se zmiňoval o zaměstnání přes agenturu, za které nedostal zaplacenou mzdu. Byla to krátkodobá práce mimo region Kralupska, kterou si respondent vyhledal pomocí inzerátu. Jiní respondenti se o podobné zkušenosti nezmiňovali.

Opačný pohled nabízí ředitelka kontaktního pracoviště ÚP v Kralupech nad Vltavou. Zaměstnanecké podmínky v potravinářských velkoskladech, kde je v současnosti větší nabídka nekvalifikované práce, jsou např. následující: pracovní doba začíná ve 2 hodiny v noci a je to fyzicky náročná práce při 2–12° C. Na výběrovém řízení se na takovou pracovní pozici zřídka podaří najít zaměstnance. U některých potenciálních zaměstnanců je problémem zápis v trestním rejstříku, jiní mají od lékaře vystavené potvrzení, že nemohou pracovat v chladu, jiní se odvolávají na špatné dopravní spojení. Tuto chybějící pracovní sílu poté nahradí zahraniční zaměstnanci ze jmenovaných zemí.

Právě výše zmíněné sklady a logistické areály jsou hlavními zaměstnavateli nízkopříjmových skupin zaměstnanců na Kralupsku (Bidvest v Kralupech nad Vltavou, Tesco v Postřizíně). Dalšími významnými zaměstnavateli (ale pouze s několika desítkami míst pro

⁵⁵ Informace: P. Věříšová, personalista, Technické služby města Kralupy n. V.

nízkopříjmové skupiny zaměstnanců) jsou podniky Synthos Kralupy, Česká rafinérská a K-Protos. V lokalitách jsme ale zaznamenali pouze jednotlivce, kteří v těchto firmách pracují.

Problémem osob ze SVL je jejich nízká vzdělanost a nízká motivace ke vzdělávání, což jejich pozici na trhu práce zhoršuje. Ze stejného důvodu v regionu téměř neprobíhají rekvalifikace, jejich dopady byly navíc vyhodnoceny jako neúčinné. Uchazeči si v případě zájmu mohou o rekvalifikaci zažádat (od řidičského průkazu až např. po truhláře), ale tato možnost zůstává nevyužita. Dle několika respondentů se běžně vyskytuje diskriminace na trhu práce („Dneska vás už vrátnej, už vrátnej na vrátnici votočí, že práci nemáme.“⁵⁶).

U části dlouhodobě nezaměstnaných z lokalit je ale případný návrat na trh práce spíše nereálný. Jsou to např. starší osoby po těžší nemoci nebo osoby, které jsou bez zaměstnání již několik let. Na druhou stranu někteří respondenti používají na obhajobu nemožnosti získat práci nepravdivé či účelové argumenty. Např. jeden respondent prohlásil, že „pracovní příležitost tady, to je zabítý“. Jako možnost by se mu jevila práce v Praze, ale z Kralup je „problém dostat se někam, nejde to na šestou do Prahy“. Přitom dle jízdního řádu byly v listopadu 2014 každý pracovní den v tomto čase mezi Kralupy a Prahou tři vlaková a jedno autobusové spojení. Je ovšem otázkou, nakolik je to účelový argument a nakolik snaha omluvit svou dlouhodobou nezaměstnanost před tazatelem alespoň nějakým argumentem.

V případě odmítnutí nabízeného místa nebo např. nedostavení se bez omluvy na sjednaný pohovor může ÚP uživatele na půl roku z evidence sankčně vyřadit. Od 1. 1. 2012 do 30. 10. 2014 bylo z evidence sankčně vyřazeno 517 osob. Dle vyjádření ředitelky kontaktního pracoviště jsou mezi vyřazenými lidé, kteří byli vyřazeni v tomto období např. až třikrát. Při dotazníkovém šetření bylo zjištěno, že toto se týká i jedné osoby ze SVL (respondent z lokality Žižkova) a bezdomovce, s kterým byl veden rozhovor.

SHRNUTÍ KAPITOLY: Podstatná část osob v SVL patří k potomkům přistěhovalců, kteří v 2. pol. 20. století přicházeli jako nekvalifikovaná pracovní síla do nově zakládaných kralupských průmyslových podniků nebo do zemědělských podniků v okolí. Kvalifikace těchto osob je také nízká a po restrukturalizaci hospodářství v 90. letech 20. století se z nich stala na pracovním trhu nejhůře uplatnitelná pracovní síla. Někteří z pracovního trhu trvale vypadli. V mladé generaci registrujeme i osoby, které na pracovní trh nikdy nepronikly a od konce školní docházky jsou v evidenci Úřadu práce. Mezi dotazovanými osobami ve sledovaných lokalitách je téměř polovina osob starších patnácti let bez zaměstnání. Celkově je situace na trhu práce v Kralupech nad Vltavou lepší, než ve zbytku mělnického okresu, mj. kvůli dobré dopravní dostupnosti Prahy. Pro nízkou kvalifikovanou pracovní sílu se nabízejí pozice v logistických areálech obchodních a potravinářských firem. Obyvatelé SVL vnímají jako svou bezprostřední konkurenci na pracovním trhu zahraniční pracovníky (Ukrajince aj.), kteří jsou ochotni pracovat za horších podmínek. Dle ředitelky ÚP komplikuje zaměstnání lidí ze SVL řada objektivních (např. zápis v trestním rejstříku, absence kvalifikace), ale i smyšlených překážek (např. fingované diagnózy od lékaře). Několik respondentů mluvilo o diskriminaci na trhu práce. Kvůli kombinaci všech těchto důvodů je zřejmé, že zapojení některých obyvatel na trhu práce bude do budoucna velice komplikované.

⁵⁶ Když vidí, že přicházející uchazeč je Rom.

8 Dávky státní sociální podpory a hmotné nouze

Dávky státní sociální podpory a hmotné nouze tvoří pro část domácností v kralupských SVL podstatný zdroj příjmů. Ze všech 43 dotazovaných domácností uvedlo pobírání nějaké sociální dávky celkem 31 domácností (pokud započítáme i příspěvky a doplatky na bydlení, na které se formulář ptal zvlášť). Průměrná výše těchto dávek na domácnost činí 9 125 Kč. Některé domácnosti pobírají pouze nízkou částku v řádu několika tisícikorun, kterou je jim dopláceno bydlení, čtyři domácnosti se s příjmem z dávek dostaly nad 15 tis. Kč. Pro některé domácnosti (např. na ubytovnách) je příjem z těchto dávek jejich jediným příjmem. Ostatní domácnosti mají tyto příjmy kombinované s příjmy ze zaměstnání, podpory v nezaměstnanosti, důchodů nebo rodičovských příspěvků.

S ohledem na sledovanou problematiku je nutné věnovat pozornost penězům pobíraným na pokrytí nákladů na bydlení. U doplatku na bydlení není nutné, aby měl žadatel v bytě, pro který žádá příspěvek, vedené trvalé bydliště. Může být tedy využit i pro úhradu bydlení např. v ubytovně. Kromě splnění nutných podmínek je ale výplata doplatku na bydlení ještě na správním uvážení ÚP. Kralupské kontaktní pracoviště ÚP přiznává doplatek na bydlení v podstatě každému, kdo zde má trvalé bydliště nebo usiluje o jeho získání. Pokud zřízení trvalého bydliště brání např. majitel bytu, vyplácí ÚP doplatek na bydlení např. matkám samoživitelkám. Pokud je to (modelově) mladý klient z ubytovny, který může využít jinou formu bydlení (levnější azylový dům) nebo u něj není tolik překážek k získání práce, úřad doplatek nevyplácí. Naopak lidem nad padesát let, u kterých může být problém se sháněním zaměstnání, se doplatek vyplácí opět téměř automaticky, i když bydlí na ubytovně.⁵⁷

K listopadu 2014 činil měsíční doplatek na bydlení pro ubytovny Sport a Viktor 3 705 Kč, což je o trochu méně, než je cena ubytování v obou těchto objektech (Sport: 3 763 Kč, Viktor: 3 859 Kč). Pro ubytovnu V Olších činil doplatek 3 238 Kč, z čehož je zde možné díky nižšímu ubytovacímu poplatku zaplatit ubytování kompletně. V bytech ve jmenovaných lokalitách (bez domu Přemyslova 656) ke stejnému datu výše doplatku na bydlení kolísala od 998 Kč do 8 243 Kč na domácnost, doplateků se vyplatilo celkem dvanáct (z tohoto počtu polovina připadá na dům Šafaříkova 919) a průměrná výše doplatku byla 3 941 Kč.⁵⁸ Podrobněji za jednotlivé lokality a ve srovnání s průměrnou výší příspěvku na bydlení viz následující tabulka.

Tabulka 12: Porovnání průměrné výše dávek vyplacených v SVL za listopad 2014

	Průměrná výše vyplacené dávky na domácnost v domě				
	Přem. 890	Přem. 654	Šaf. 918	Šaf. 919	Žiž. 57
Příspěvek na bydlení	4 769	4 617	2 999	2 899	1 729
Doplatek na bydlení	1 840	2 629	5 191	3 535	6 034

Zdroj: vlastní zpracování údajů poskytnutých ÚP Kralupy nad Vltavou

⁵⁷ Informace: T. Peťáková, referent nepojistných sociálních dávek – hmotná nouze, ÚP Kralupy n. V.

⁵⁸ Informace: T. Peťáková, referent nepojistných sociálních dávek – hmotná nouze, ÚP Kralupy n. V.

Dle informací ÚP se výše doplatků na bydlení v podstatě vůbec nemění, není zde žádný „překotný vývoj“. Totéž platí i o výši příspěvků na bydlení. Pro ilustraci můžeme uvést, jaká souhrnná výše těchto příspěvků byla vyplacena na jmenované domy od začátku ledna do konce roku 2014. Na dům Přemyslova 890 to bylo 313,6 tis. Kč, na dům Přemyslova 654 to bylo 53,8 tis. Kč, na dům Šafaříkova 918 to bylo 262,6 tis. Kč a na dům Šafaříkova 919 to bylo 373 tis. Kč. Výjimkou je dům v Žižkově ul. 57, kde to bylo pouze 1 879 Kč. To potvrzuje již výše vyřčené, tzn. že zdejší domácnosti jsou v malém kontaktu s kralupským ÚP a své záležitosti si vyřizují jinde.

Mimořádná okamžitá pomoc je místním ÚP vyplácena zejména v období srpna a září každého roku v souvislosti s nástupem dětí do školy, zejména do první třídy (školní vybavení, pracovní sešity k učebnicím atd.). Dále ÚP přispívá na dětské kroužky či kurzy, na které se i dle vlastních slov snaží děti směřovat. Z předmětů dlouhodobé potřeby přispěl v poslední době ÚP např. na nákup čtyř praček. Na tomto příkladě je možné i demonstrovat přístup úřednic, které se dle vlastních slov snaží mezi jednotlivými případy rozlišovat a přísně je posuzují. Ve dvou případech byla zakoupena plně automatická pračka (jednou ze zdravotních důvodů, jednou pro matku samoživitelku s více dětmi), ve dvou případech byla zakoupena malá poloautomatická pračka na menší množství prádla (jednotlivci, u kterých je vyšší možnost toho, aby si např. sehnali práci a zvýšili svoje příjmy). Po zjištění ze sociálního šetření v domácnostech nechal ÚP zakoupit např. postele pro děti či postýlky pro kojence. Běžnou praxí je, že věci jsou hrazeny Úřadem práce přímo dodavateli, a nechají se pouze dodat na adresu klienta (pračky), nebo přímo škole či domu dětí a mládeže.

SHRNUTÍ KAPITOLY: Pro část domácností v SVL jsou dávky státní sociální podpory a hmotné nouze podstatným zdrojem příjmů. Celkem je v čase šetření pobíralo 31 domácností ze 43 dotazovaných. Pro některé domácnosti (např. na ubytovnách) představují dávky jejich jediný příjem. Ostatní domácnosti mají příjmy z dávek kombinované s příjmy ze zaměstnání, podpory v nezaměstnanosti, důchodů nebo rodičovských příspěvků. Průměrná výše dávek státní sociální podpory a hmotné nouze na dotazovanou domácnost činí 9 125 Kč. Podstatné jsou příjmy sloužící k úhradě bydlení, zejména doplatek na bydlení, který může být vyplácen i osobě, která nemá v daném místě trvalé bydliště (což se nejčastěji týká osob na ubytovnách). Výplata doplatku je na správním uvážení ÚP, který k ní přistupuje individuálně a snaží se např. mladé lidi motivovat k hledání ubytování mimo komerční ubytovny. Individuální přístup je aplikován také v případě mimořádné okamžité pomoci, která je často vyplácena po sociálním šetření v domácnostech.

9 Sociální služby a jiné podpůrné aktivity v obci

Podrobný přehled sociálních služeb poskytovaných v Kralupech nad Vltavou nabízí dokument Analýza poskytovatelů sociálních služeb návazných na území města Kralupy nad Vltavou a jeho spádovém území⁵⁹, jehož finální verze byla publikována v dubnu 2014. Spolu s touto analýzou byla zjišťována také situace týkající se příjemců sociálních služeb v Kralupech nad Vltavou. Jmenovaný materiál detailně popisuje dostupnost sociálních služeb v Kralupech nad Vltavou a okolí. Případné zájemce o hlubší náhled do této problematiky proto můžeme na tento aktuální dokument odkázat. Následující kapitola bude věnována službám, které blíže cílí na obyvatele sociálně vyloučených lokalit a obecně osoby ohrožené sociálním vyloučením. Toto neznamená, že obyvatelé SVL nemohou být příjemci i jiných sociálních služeb. Přesto by bylo nadbytečné se službám zaměřeným primárně na jiné cílové skupiny věnovat blíže. Přehled je rozčleněn dle formy poskytovaných služeb, přičemž důraz je kladen na terénní sociální služby.

9.1 Terénní sociální služby

Terénní sociální práci se věnují dvě pracovnice sociálního odboru MěÚ Kralupy nad Vltavou. Jejich činnost je zaměřena na pomoc rodinám, které se nacházejí v nepříznivé sociální situaci. S klienty se řeší bytová problematika, zaměstnanost, zadluženost, školství, volný čas a zdraví. Osu práce terénních pracovníků tvoří problematika bydlení a zadluženosti. Do SVL Žižkova, Přemyslova a Šafaříkova dochází pracovnice J. Svobodová, která má v celém městě na starosti 22 klientů (polovinu tvoří romské domácnosti). Mezi klienty je jedna rodina z lokality Žižkova, dvě rodiny z lokality Šafaříkova a pět rodin z lokality Přemyslova. Zbýlé rodiny klientů bydlí rozptýleně po celém městě, všichni v bytech pronajatých od soukromých majitelů. Druhá pracovnice M. Kejrtová má na starosti také přibližně dvacítku klientů, převažují osoby bez domova (na ubytovnách) a v menších sídlech okolo Kralup nad Vltavou. Ještě před rokem byla klientů pouze polovina a terénní práci se věnovala pouze jedna pracovnice.

Od dubna 2012 jsou Kralupy nad Vltavou jedním z měst, kde běží tříletý projekt Poradny pro občanství, občanská a lidská práva nazvaný ROMAin ve Středočeském kraji. Projekt je zaměřen na osoby žijící v romských lokalitách tohoto kraje a v Kralupech se realizuje právě formou terénní práce. Program je financován pouze z Evropského sociálního fondu, město Kralupy nad Vltavou se na jeho financování nepodílí. Terénní pracovnice S. Steinerová dojíždí z Prahy do Kralup dvakrát v týdnu.⁶⁰ Dle sdělení samotné organizace navštěvuje tato sociální pracovnice v současnosti cca 20 klientů, přičemž frekvence návštěv

⁵⁹ Viz Analýza poskytovatelů sociálních služeb návazných na území města Kralupy nad Vltavou a jeho spádovém území. CpKP a Město Kralupy nad Vltavou, 2014. 30 s. Dostupné online z: <http://www.mestokralupy.eu/files/pages/mesto/socialni-sluzby/komunitni-plan-socialnich-sluzeb/analiza-poskytovatelu-socialnich-sluzeb.pdf>

⁶⁰ Více informací o projektu viz ROMAin ve Středočeském kraji. Dostupné online z: <http://www.poradna-prava.cz/terenni-prace-v-socialne-vyloucenych-lokalitach-384/romain-stredocesky-kraj.html>

se různí (1krát týdně, 1krát za 14 dní nebo 1krát měsíčně). Za dobu působení v Kralupech odbavila cca 40 klientů. Nejdříve se jednalo o klienty z lokality Šafaříkova a Přemyslova, poté i z lokality Žižkova a jiných míst po městě. Stejně jako v předešlém případě se nejčastěji řeší problémy s bydlením a dluhy.

Terénní program pro uživatele drog poskytuje v Kralupech občanské sdružení Semiramis. Jeho působení v Kralupech bylo vyvoláno zájmem Městského úřadu, který příchod tohoto občanského sdružení působícího v mnoha jiných městech Středočeského kraje inicioval. Město Kralupy od příchodu Semiramis o. s. v roce 2009 přispívá na činnost sdružení pravidelnými ročními příspěvky takto: rok 2009 – 237 tis. Kč, rok 2010 – 258 tis. Kč, rok 2011 – 50 tis. Kč, rok 2012 – 202 tis. Kč, rok 2013 – 206 tis. Kč.⁶¹ Kromě příspěvku na terénní program jsou v těchto částkách zahrnuty také příspěvky na programy primární prevence, se kterými Semiramis o. s. působí na místních základních školách. Terénní pracovníci zajíždějí do Kralup dvakrát týdně, konkrétně v pondělí a ve čtvrtek. Nepohybují se v samotných SVL lokalitách, ale zejména kolem budovy železničního nádraží. Blíže o klientech této služby kapitola Zdraví.

Terénní práce je také součástí poradenských služeb nabízených Farní charitou. V současné době dochází terénní pracovník 1krát týdně za dvěma klientkami a hlavním řešeným problémem jsou rodinné a partnerské záležitosti. Výjimečně jsou dle informací pracovníků Farní charity navštěvovány např. i rodiče dětí docházejících do farní školičky.

Služeb terénních pracovníků v SVL využívá celkem deset domácností ze všech odpovídajících, což představuje pokrytí méně než čtvrtiny dotazovaných domácností. Dva respondenti jmenovali S. Steinerovou z Poradny pro občanství, občanská a lidská práva, jeden respondent J. Svobodovou a jeden respondent M. Kejkrťovou společně s V. Popelkovou (kurátor pro dospělé ze sociálního odboru MěÚ). Hodnocení jejich činnosti respondenty bylo vždy velice kladné. Předpokládáme, že v kontaktu s některou z terénních pracovníků je více respondentů dotazníkového šetření, což ovšem nechtěli sdělit – ať již z důvodu hrdosti, opatrnosti či nepochopení dotazu. Pokud tomu tak není, bylo by vhodné, aby byla terénní práce posílena, neboť situaci v některých „nespolupracujících“ rodinách lze vnímat s porovnáním s ostatními rodinami jako vhodnou k intervenci.

9.2 Ambulantní sociální služby

Absolutní většina ambulantních sociálních služeb zaměřených na cílové skupiny řešené v této analýze je soustředěna pod Farní charitu Kralupy nad Vltavou. Část jich spadá pod sociálně aktivizační služby (SAS) pro rodiny s dětmi. To je zejména dopolední dětská skupina – „školička“. Vzhledem k tomu, že to je v podstatě služba suplující dětem docházku do mateřské školy, zařadili jsme informace o ní do následující kapitoly Vzdělávání a školství.

Další nabízenou službou pod SAS je odpolední dětská skupina, což jsou vlastně družina a kroužky. Probíhá zde i doučování pod dohledem speciálního pedagoga, se kterým se řeší také vzdělávací potíže dětí. Doučování dříve probíhalo v rodinách, ale tento model se neosvědčil, zvláště kvůli časové náročnosti. Poté se děti doučovaly dohromady, ale ani to se neosvědčilo, neboť se různila jejich úroveň. Nyní děti docházejí do budovy Farní charity, ale

⁶¹ Viz jednotlivé výroční zprávy Semiramis o. s. Dostupné online z: <http://www.os-semiramis.cz/>

jsou doučovány individuálně. Je zde velký převis poptávky po této službě. Speciální pedagog spolupracuje momentálně se ZŠ Komenského, ZŠ Generála Klapálka a ZŠ praktickou (95 % dětí klientů chodí do některé z těchto škol) a je v kontaktu s pedagogicko-psychologickou poradnou. Nabízejí se kroužky keramiky, vaření, ručních prací a doučování angličtiny. K dispozici jsou dětem tablety a osobní počítače.⁶²

Pro děti a mládež je určen i nízkoprahový klub Rep Sun. Může ho navštěvovat kdokoli z cílové skupiny 6–26 let. Klub se nachází v budově fary a momentálně se zde schází větší skupinka romských dětí přibližně ve věku 10–15 let. Čas zde lze trávit anonymně, ale dle stanoveného řádu.⁶³ Dále Farní charita nabízí poradenství (sociální a job poradna – základní práce na počítači, hledání práce, poradenství se životopisem atd.), právní poradnu (cca 1krát za 14 dní je přítomna právnička, jednoduché právní věci řeší přímo zaměstnanci charity), potravinovou pomoc, šatník a drogovou poradnu, kterou vede Dr. Randák (financován z rozpočtu města).

Hodnocení ambulantních sociálních služeb mezi respondenty dotazníkového šetření bylo spíše kladné, ale našly se i výjimky. Nejčastěji se připomínky týkaly nového vedení Farní charity. Klienti vzpomínali na bývalou ředitelku Kučerovou. Na novém vedení kritizovali údajnou neochotu, což může souviset s deklarovanou snahou nového vedení o zavedení většího řádu při poskytování služeb (např. omlouvání dětí ze „školičky“ apod.).

9.3 Pobytové sociální služby

Vybrané pobytové sociální služby jsou podrobně popsány v kapitole Bydlení (dva azylové domy pro matky s dětmi, dům na půl cesty). V této části by bylo vhodné uvést, že u těchto služeb je urgentně pociťována jejich nedostatečná kapacita pro cílové skupiny analyzované v tomto textu. V Kralupech nad Vltavou chybí azylové ubytování pro muže, příp. pro celé rodiny, málo je i lůžek pro ženy. Na toto upozornila např. pracovnice Arcidiecézní charity (disproporce počtu lůžek v azylovém domě a v domě na půl cesty). Analýza poskytovatelů sociálních služeb také zmiňuje absenci krizových lůžek pro krátkodobý pobyt osob v situaci náhlé tísně. Citelně chybí také noclehárna pro osoby bez přístřeší.

Velká část dotazovaných klientů pracovníky jednotlivých sociálních služeb zahrnuje do jednodušší skupiny, v rámci níž už blíže nerozlišuje, zda to je zaměstnanec státního úřadu či nestátní neziskové organizace. Jedním z problémů takového chápání sociálních služeb může být to, že lidé v SVL si v některých případech nárokují služby neziskových organizací, které jim jsou poskytovány, což na pracovníky sociálních služeb vytváří velký tlak.

Dalším problémem při poskytování jednotlivých sociálních služeb může být jejich zneužívání některými klienty. Mezi aktéry panuje shoda, že např. potravinou pomoc mohou někteří lidé čerpat na různých místech. Zabránit by tomu mohla centralizace těchto služeb. Prodiskutován byl např. návrh na jejich umístění v nové budově ÚP, který ale neprošel.⁶⁴

⁶² Informace: T. Kaltounková, speciální pedagog, Farní charita Kralupy n. V. (od ledna 2015 působí na ZŠ Komenského nám.).

⁶³ Informace: P. Honc, terénní pracovník, Farní charita Kralupy n. V.

⁶⁴ Informace: pracovní skupina rodina a sociální služby, 6. 11. 2014, MěÚ Kralupy nad Vltavou.

V prosinci 2014 byl vytipován objekt v ulici Štefánikova, kde by mohla být umístěna potravinová banka, šatník a dvě sprchy pro bezdomovce. Návrh na využití těchto prostor pro sociální služby pro osoby bez přístřeší bude v lednu 2015 projednávat rada města Kralupy nad Vltavou.

SHRNUTÍ KAPITOLY: Aktuální detailní přehled sociálních služeb v Kralupech nad Vltavou poskytuje Analýza poskytovatelů sociálních služeb návazných na území města Kralupy nad Vltavou a jeho spádovém území, která vznikla v rámci procesu komunitního plánování sociálních služeb. V sociálně vyloučených lokalitách se pohybuje několik terénních pracovníků, ať už ze sociálního odboru kralupského MěÚ nebo z neziskových organizací (Poradna pro občanství, občanská a lidská práva, Farní charita). Poradenství se týká zejména dvou okruhů – bydlení a zadluženosti. V kontaktu s terénními pracovníky je dle vlastního vyjádření z dotazníkového šetření přibližně čtvrtina obyvatel SVL. Zejména děti ze SVL využívají ambulantní sociální služby, které nabízí Farní charita (dopolední a odpolední dětská skupina, nízkoprahový klub). V portfoliu služeb Farní charity najdeme ještě poradenství (sociální a job poradna, právní poradna a drogová poradna), potravinovou pomoc a šatník. Pobytové sociální služby pro danou cílovou skupinu poskytovala na podzim 2014 zejména Arcidiecézní charita Praha (dům na půl cesty, azylový dům pro matky s dětmi), ale od ledna 2015 došlo k reorganizaci a včlenění služeb pod Farní charitu, která již předtím provozovala také malý azylový dům pro matky s dětmi. Zejména v této oblasti jsou ale pociťovány kapacitní nedostatky, jak bylo rozebráno v kapitole Bydlení. Spolupráci s terénními pracovníky hodnotí obyvatelé SVL kladně, v hodnocení ambulantních služeb mají výhrady k novému vedení Farní charity, což je zřejmě způsobeno zpřísněním režimu při poskytování vybraných sociálních služeb.

10 Vzdělávání a školství

10.1 Vzdělání

Vzdělanostní struktura obyvatel Kralup nad Vltavou má velice blízko hodnotám za celé Česko. V některých ukazatelích je lehce příznivější, mj. je zde nižší podíl obyvatel se základním vzděláním, včetně nedokončeného (16 % v Kralupech, 17,6 % v Česku). Středoškolsky vzdělaných lidí bez maturity, včetně vyučených, je zde podílově pouze nepatrně méně (32,3 % v Kralupech, 33 % v Česku). V těchto dvou vzdělanostních skupinách registrujeme největší rozdíly mezi pohlavími, výrazně v neprospěch žen (každá pátá žena v Kralupech má pouze základní vzdělání). Podíl obyvatel s maturitou je v Kralupech ve srovnání s celým Českem lehce vyšší (28,1 % vs. 27,1 %). Pozitivnější vliv na tento ukazatel mají ženy, mezi kterými je téměř o 5 % více maturantek. Lépe si kralupské ženy stojí také v případě nástavbového studia a vyššího odborného vzdělání. Naopak nepatrně nižší je podíl vysokoškolsky vzdělaných žen. Zde jsou na tom ale hůře všichni obyvatelé Kralup jako celek, neboť tuto formu vzdělání má pouze 10,4 % kralupských obyvatel, zatímco v celém Česku 12,5 % všech obyvatel.⁶⁵ Blíže viz následující tabulka.

Tabulka 13: Vzdělanostní struktura obyvatel Kralup nad Vltavou (15 a více let)

		celkem	muži	ženy
Obyvatelstvo ve věku 15 a více let		16 010	7 962	8 048
z toho podle stupně vzdělání (v %)	bez vzdělání	0,3	0,3	0,4
	základní včetně neukončeného	16,0	11,6	20,4
	střední vč. vyučení (bez maturity)	32,3	37,1	27,6
	úplné střední (s maturitou)	28,1	25,9	30,3
	nástavbové studium	2,6	1,7	3,5
	vyšší odborné vzdělání	1,3	0,9	1,7
	vysokoškolské	10,4	10,6	10,2

Zdroj: Sčítání lidu, domů a bytů 2011. Výsledky dostupné online na <http://www.scitani.cz>

Dosažené vzdělání obyvatel v SVL je v porovnání s výše uvedenými údaji mnohem nižší. Mezi všemi osobami se skončenou školní docházkou staršími 15 let a pokrytými dotazováním (celkem 83 osob) dosáhla naprostá většina z nich (65, tj. 78,3 %) pouze na základní vzdělání, ať již na běžné nebo „zvláštní“ základní škole.⁶⁶ Další dvě osoby základní vzdělání ani nedokončily. Naopak střední stupeň vzdělání bez maturity absolvovalo pouze 11 osob (13,3 %), s maturitou pouze dvě osoby. Vyšší stupeň vzdělání nemá v rámci dotazovaných domácností nikdo.

⁶⁵ Zdroj: vlastní výpočty z výsledků Sčítání lidu, domů a bytů 2011. Výsledky dostupné online na <http://www.scitani.cz>

⁶⁶ Blíže rozlišení mezi těmito dvěma typy škol není bohužel možné kvůli chybě v evidenci odpovědí.

Dle informací několika aktérů (např. Farní charita, základní školy) má část obyvatel kralupských SVL problémy s gramotností. Nejde o úplnou ngramotnost (analfabetismus), i když někteří jednotlivci ve starší generaci mají problémy i se samotným psaním. Spíše se vyskytuje funkční ngramotnost, tzn. že lidé nejsou plně schopni porozumět složitějším textům, vyplnit formulář apod. Nižší vybavenost domácností počítači (16 dotazovaných domácností počítač vlastní, 27 nikoliv) signalizuje spíše nižší úroveň počítačové gramotnosti. Samostatným tématem může být finanční gramotnost rodin, blíže popsaná v kapitole Zadlužení.

10.2 Školství

V Kralupech nad Vltavou je celkem šest budov **mateřských škol**, které jsou organizačně rozčleněny pod tři subjekty. Tři budovy v Lobečku tvoří MŠ Dr. E. Beneše, dvě budovy na druhém břehu Vltavy jsou součástí MŠ Gen. Klapálka a poslední budova je součástí ZŠ a MŠ Třebízského. Největší školkou je MŠ Gen. Klapálka, kam dochází 300 žáků (blíže o jednotlivých MŠ následující tabulka). Všechny mateřské školy mají zaplněnou kapacitu a registrují další zájemce o docházku. Dle vyjádření MěÚ⁶⁷ by nyní byla v Kralupech poptávka po otevření ještě jedné třídy MŠ. K poslednímu navýšení počtu tříd v mateřských školách došlo v roce 2012, ale od té doby počet dětí opět narostl. Na všech MŠ jsou vzdělávací programy shodné pro všechny žáky. V letošním roce došlo v březnu ke změně vedoucí učitelky v MŠ Třebízského a k 1. 12. ke změně ředitelky MŠ Dr. E. Beneše.

Tabulka 14: Přehled mateřských škol v Kralupech nad Vltavou

Název	Ulice	Počet žáků k podzimu 2014
MŠ Dr. E. Beneše	Dr. E. Beneše 694	100
	nábř. J. Holuba 153	100
	U Jeslí 520	50
MŠ Gen. Klapálka	Gen. Klapálka 976	125
	Mikovická 501	175
ZŠ a MŠ Třebízského	Třebízského 523	28
Celkem		578

Zdroj: ředitelé jednotlivých škol

Vzhledem k poloze budov je pro děti ze všech SVL nejbližší centrální budova MŠ Gen. Klapálka, kam také děti odtud dochází. Dle sdělení ředitelky k nim chodí asi 15 romských dětí z těchto lokalit. Naopak do ostatních MŠ nedochází žádné děti ze SVL, celou MŠ Dr. E. Beneše nenavštěvuje dokonce žádný romský žák. Do MŠ Třebízského dochází jeden romský žák. Dotazníkové šetření pokrylo rodiny celkem 20 dětí ve věku 3–6 let a potvrdilo relativně dobrou docházku této skupiny dětí do zařízení předškolní přípravy. Sedm dětí z tohoto počtu sice zůstává doma, ale je mezi nimi pouze jedno čtyřleté dítě, zbytek tvoří tříleté děti, jejichž umístění v MŠ je obecně komplikované kvůli naplněné kapacitě kralupských MŠ. Naopak

⁶⁷ Informace: L. Mudrová, školství, Odbor sociálních věcí, školství a kultury, MěÚ Kralupy n. V.

deset dětí od čtyř let věku výše navštěvuje běžnou MŠ, dvě děti docházejí do „školičky“ při Farní charitě (u jednoho dítěte nebylo zjištěno, zda někam dochází či ne).

Docházka většiny dětí ze SVL je dle slov ředitelky MŠ Gen. Klapálka problémová, což je jediný (ale hlavní) rozdíl mezi těmito a ostatními dětmi. Rodiče těchto dětí dle názoru ředitelky nevnímají důležitost předškolní docházky. Zároveň nechápou docházku jako „povinnou“ a v souvislosti s tím si poté myslí, že pokud dítě absentuje, tak není nutné hradit školné („nechodí – neplatí“). Školné (495 Kč měsíčně) je ovšem nutné platit bez ohledu na reálnou docházku (narozdíl od stravného, které se platí pouze ve dnech, kdy je dítě ve školce). Absence jsou často neomluvené. MŠ se tento problém snaží řešit. Přítěží je velký tlak na administrativu, nejen oficiální, ale i „neformální“ (telefonáty, domluvy). Pokud je problém dlouhodobější, škola zasílá upomínky, je možné se domluvit na splátkovém kalendáři. Škola se snaží v zájmu dětí dělat vše proto, aby se zde udržely, neboť „intenzivní docházka pomůže, tři roky jsou strašně znát“. Děti, které docházku absolvují, mají i vyšší šance pro další vzdělávání („projít školským systémem s jakýmkoliv handicapem není jednoduché“).⁶⁸

Podle vyjádření vedení jednotlivých mateřských škol se mezi dětmi najdou takové, jejichž materiální a sociální zázemí lze hodnotit jako zhoršené. Vždy to jsou děti s komplikovaným rodinným zázemím (matky samoživitelky, matka závislá na drogách apod.) a školky se tyto problémy snaží řešit ve spolupráci s odborníky (OSPOD, výchovná poradkyně ZŠ atd.). Není to žádná homogenní skupina dětí, kterou by bylo možné blíže specifikovat. Nejsou to ani děti ze jmenovaných lokalit – naopak, pokud bychom skupinu dětí ze SVL Přemyslova a Šafaříkova s těmito jednotlivci porovnali, mají děti ze SVL rodinné i materiální zázemí lepší.⁶⁹

Děti ze SVL Žižkova docházejí do dopolední dětské skupiny („školičky“) na Farní charitu. Pozitivní vliv na docházku má jistě minimální vzdálenost objektu Farní charity od této lokality (300 m). Školičku nyní navštěvuje 10 dětí, což je plný stav. Kapacita se bude v novém projektu rozšiřovat z 10 na 12 míst. Přijímány jsou pouze sociálně slabší děti (ze SVL, z azylového domu, z rodin bez prostředků apod.). Poptávka je „obrovská“, přijímají se např. i děti ze střídavé péče, které zde nemají druhého rodiče a jsou zde pouze každý druhý týden. Docházka do školičky je povinná a zavedla se proto, aby se zefektivnil provoz (děti, které chodily nárazově, mohou využívat nízkoprahový klub). Děti se musí omlouvat, při pěti neomluvených absencích se docházka ukončuje. Tomuto se ale pracovníci Farní charity snaží předcházet, letos se smlouva předčasně ukončila pouze jednou. Pokud se objeví problematická rodina, snaží se pracovníci děti z takovéto rodiny podchytit a dále s nimi pracovat. Školička je součástí sociálně aktivizačních služeb a pracovníci Farní charity se přes ní mj. snaží aktivizovat rodiče. V rámci školičky se pořádají kurzy vaření nebo přednášky pro rodiče (vývoj mluvení, fyzioterapie, příprava do školy). Provoz zajišťuje speciální pedagog, který se věnuje individuální práci s dětmi (např. náprava řeči).⁷⁰

Pro úplnost dodejme, že v Kralupech jsou otevřené i soukromé školky (AZ školka, montessori školka Via Libertatis, která je umístěna přímo naproti lokalitě Přemyslova), ale

⁶⁸ Informace: J. Jírová, ředitelka, MŠ Generála Klapálka.

⁶⁹ Informace: J. Jírová, ředitelka, MŠ Generála Klapálka.

⁷⁰ Informace: T. Kaltounková, speciální pedagog, Farní charita Kralupy nad Vltavou (od ledna 2015 působí na ZŠ Komenského nám.).

cena školného (při celotýdenní docházce více než 6 tis. Kč měsíčně) vylučuje, aby se mohly stát být jen uvažovanou alternativou pro děti ze SVL. Naopak v Kralupech není otevřena přípravná třída. Děti, které mají odklad školní docházky, zůstávají v MŠ nebo se sem vrací poté, co se ukáže, že nezvládají docházku do základní školy. Přitom ředitelka ZŠ Václava Havla upozorňuje, že rodiče žádají pro děti odklad čím dál tím častěji. To představuje další zátěž pro přeplněné mateřské školy.

Město Kralupy nad Vltavou je zřizovatelem šesti **základních škol**. V tomto počtu je zahrnuto pět běžných ZŠ a jedna ZŠ praktická. Budovy škol jsou rozmístěny po celém území města a žádná skupina obyvatel tak není prostorově znevýhodněna při přístupu k těmto budovám. SVL se naopak ve všech případech nachází v blízkosti školních budov. Přehled těchto školských zařízení včetně aktuálního počtu studentů nabízí následující tabulka.

Tabulka 15: Přehled základních škol v Kralupech nad Vltavou

Název	Ulice	Počet žáků k 1. září 2014
ZŠ Václava Havla	Revoluční	385
ZŠ	Třebízského	234
ZŠ	Komenského nám.	440
ZŠ	Gen. Klapálka	615
ZŠ	28. října	96
ZŠ praktická	Jodlova	74
celkem		1 844

Zdroj: ředitelé jednotlivých škol

Kapacita základních škol je dle vyjádření MěÚ⁷¹ dostatečná, v současné době je možné přijímat i děti z okolních obcí. Školy mají vyhláškou⁷² určenou spádovost, ale zmiňovaná dostatečná kapacita nevytváří tlak na její přesné dodržování. Každý žák tedy má možnost zvolit si, kterou školu bude navštěvovat. Tento stav můžeme hodnotit jako optimální, neboť mezi školami panuje zdravá rivalita při získávání žáků, která se odráží ve snaze o zlepšování kvality výuky.

Děti z identifikovaných SVL navštěvují zejména ZŠ Generála Klapálka, která je nejbližší a spádovou školou pro lokality Přemyslova a Šafaříkova a ZŠ Komenského, která je nejbližší lokalitě Žižkova. Podstatná část dětí z lokalit navštěvuje ZŠ praktickou, která se nachází ihned v sousedství ZŠ Komenského. Na ZŠ Komenského dochází i několik dětí z lokalit Přemyslova a Šafaříkova. Jednotlivé děti ze SVL navštěvují i ZŠ Třebízského na druhém břehu Vltavy, většinou poté, co jejich rodina změnila bydliště. Naopak jsme se nesetkali ani s jedním žákem ze SVL, který by navštěvoval ZŠ Václava Havla a ZŠ 28. října.

Problematiku sociálního znevýhodnění žáků nahlíží každá ze ZŠ dle vyjádření ředitelů jinak. ZŠ Komenského ji sleduje, ale vzhledem k citlivosti tématu děti podle žádných kritérií

⁷¹ Informace: L. Mudrová, školství, Odbor sociálních věcí, školství a kultury, MěÚ Kralupy n. V.

⁷² Obecně závazná vyhláška města Kralupy nad Vltavou č. 1/2012, kterou se stanovují části školských obvodů základních škol zřízených městem Kralupy nad Vltavou. Dostupné online z: <http://www.mestokralupy.eu/files/pages/mestsky-urad/obecne-zavazne-vyhlaskey-a-narizeni/ozv-c-1-12-kterou-se-stanovuji-casti-skolskych-obvodu-zakladnich-skol-zrizenych-mestem-kralupy-nad-vltavou.pdf>

neviduje a neposkytuje o nich žádné informace. ZŠ Václava Havla řeší pouze jednotlivé problematické případy související se zhoršenou sociální situací žáků. Těchto případů je zde omezený počet (škola se nachází v „lepší“ části města) a ředitelka uvádí, že jakýkoliv problém se ihned řeší v součinnosti se sociálním odborem MěÚ (p. Ivanová).

ZŠ Gen. Klapálka uvádí, že v současnosti zde studuje přibližně deset sociálně slabších žáků. Díky blízkosti SVL Přemyslova a Šafaříkova na školu nyní dochází deset žáků z těchto lokalit (z toho osm z lokality Šafaříkova). Ředitelka školy ale upozorňuje, že tyto dvě skupiny žáků se neprolínají. Sociálně slabší žáci ani na této škole netvoří žádnou homogenní skupinu, jsou to jednotlivci z různých částí města. Školu navštěvují děti z dětského domova, děti matek bydlících v azylovém domě, vietnamské děti, zdravotně postižení nebo romské děti z jiných částí města. Škola se snaží být dle vlastních slov velice otevřená a přijímá „i děti odjinud, i když by nemusela“.

ZŠ Třebízského je zapojena do vzdělávacího programu Varianty⁷³ společnosti Člověk v tísni (projekt Systémová podpora inkluzivního vzdělávání v ČR). V rámci tohoto projektu byl dle doporučené metodiky zpracován přehled sociálního zázemí jednotlivých žáků a celkem osm žáků je považováno za žáky sociálně znevýhodněné. Dle vyjádření ředitelky jde o „nesourodou skupinu“, kde jsou např. děti od matek žijících v azylovém domě nebo děti dlouhodobě nezaměstnaných rodičů. Ani jedno z těchto dětí není Rom. Škola tento program chápe pozitivně, má možnost dostat se k odborníkům, kteří se této problematice věnují.

Širší pozornost je nutné věnovat ZŠP, do které dochází celkem 18 žáků z lokalit Žižkova, Přemyslova a Šafaříkova a tvoří zde 24,3 % všech žáků. Vzhledem k poměru romských a neromských obyvatel těchto lokalit (výrazně převažují Romové) může být překvapující, že romských žáků z těchto lokalit je mezi nimi deset, neromských osm. Ředitelka školy upozorňuje, že sociální či materiální situace žáků z těchto lokalit je dobrá a spolupráce s rodinami v podstatě bezproblémová. To vynikne zejména ve srovnání s dalšími dvěma skupinami dětí. Do ZŠP dojíždějí romské děti ze SVL ve Velvarech a ve Spomyšli. V případě Velvar to je skupina nově přistěhovaných žáků, v případě Spomyšli to jsou žáci z „tradiční“ SVL známé pod názvem Parlament⁷⁴. Dle ředitelky mají tyto děti v porovnání s kralupskými sociálně vyloučenými žáky horší docházku i prospěch, chovají se problematičtěji a s jejich rodiči je horší spolupráce.

Základní školy jsou zapojeny do projektu Obědy pro děti, který je aktivitou obecně prospěšné společnosti WOMEN FOR WOMEN. Vlastními slovy organizace⁷⁵ „tento projekt pomáhá dětem, které se ocitly v situaci, že jejich rodiče si nemohou dovolit zaplatit jim obědy ve školních jídelnách. Jsou stanovena kritéria pro výběr potřebných dětí a pomoc je dáвана formou obědů ve školních jídelnách přímo prostřednictvím základních škol.“ Ředitelky zapojených škol projekt hodnotí kladně (např. ZŠ Gen. Klapálka: „ohromný význam pro nejslabší děti“). Výjimkou v tomto hodnocení je ZŠ Komenského. Dle slov ředitelky školy

⁷³ Bližší informace viz <http://www.varianty.cz/index.php>

⁷⁴ Upřesňující informace podal Petr Honc, terénní pracovník Farní charity. Lokalita je prostorově izolována, jako problémová je vnímána dlouhodobě (viz také tzv. Gabalova zpráva). V této lokalitě působila i ASZ v rámci působení na Mělnicku.

⁷⁵ Blíže viz stránky WOMEN FOR WOMEN, o.p.s. (<http://www.women-for-women.cz/clanky/o-nas-36.html>) nebo přímo stránky projektu Obědy pro děti (<http://www.obedyprodeti.cz/>).

se v loňském roce vytipovala skupina dětí, která se mohla do tohoto projektu zapojit. Zjistilo se ale, že děti na obědy nedocházejí kvůli nedostatku financí, ale kvůli volbě stravy (údajně si raději dají např. hamburger u stánku). Přesto se škola plánuje do projektu zapojit s novou skupinou žáků. ZŠ Václava Havla bude mít od ledna 2015 v tomto programu prvního žáka. V ZŠ Třebízského se takto stravuje jeden žák, který bydlí s matkou v azylovém domě. Tuto formu hrazení stravování mu zprostředkovala sociální pracovnice Arcidiecézní charity.

Přestupy dětí z běžných ZŠ na ZŠP jsou ojedinělé, jedná se např. o jednoho či žádného žáka ročně (ZŠ Gen. Klapálka, ZŠ Komenského). Ze ZŠ Třebízského nepřešel na ZŠP za poslední tři roky ani jeden žák, naopak jeden žák putoval opačným směrem. Žák původně přestoupil na ZŠP z jiné základní školy. Na ZŠP se ovšem „jevil nepatřičně“ a po dohodě se vrátil na běžnou ZŠ, nově na ZŠ Třebízského. Nejvíce žáků se na ZŠP dostává kvůli stěhování rodičů, přichází tedy ze stejného typu školy. „Odsun“ žáků s výchovnými problémy z běžných ZŠ na ZŠP dle vyjádření ředitelky nefunguje (i když v současné době se toto řeší s jednou mimokralupskou ZŠ). Pokud ZŠP vidí jinou skutečnost, než stanovují dokumenty přicházejícího žáka, je situace rozporována a škola žádá rediagnostiku.

Na střední školy přestupuje výrazná většina ze žáků končících docházku na běžných ZŠ. Najdou se ovšem i žáci, kteří o další vzdělávání nemají zájem. Dle slov ředitelky ZŠ Gen. Klapálka to jsou „ojedinělé, izolované případy“, dle ředitelky ZŠ Komenského jde „o 5 % žáků, kteří mají rozumné rodiče, kteří nedávají čtyřkaře a pěťkaře na střední školu“. Ze ZŠ Václava Havla a ZŠ Třebízského pokračovali ve studiu na střední škole v posledních letech všichni žáci. Ukončování školní docházky dříve než v 9. ročníku se občasně vyskytne na každé ZŠ, opět není možné tento jev nějak zevšeobecnit, případně tvrdit, že by se týkal dětí ze SVL nebo obecně dětí romských.

Nejmenší část dětí (řádově 80 % každoročních absolventů) pokračuje ve vzdělávání po ukončení ZŠP. Žáci nastupují zpravidla na E a H obory dle klasifikace kmenových oborů vzdělávání⁷⁶ (nižší střední odborné vzdělání a střední odborné vzdělání s výučním listem). Žáci, kteří ve vzdělávání nepokračují, pocházejí dle slov ředitelky ZŠP z nepodnětného sociálního prostředí, kde vzdělání není považováno za prioritu. V žádném případě se toto netýká pouze Romů. Škola se pokouší na tyto rodiny působit a jejich děti stimulovat (např. i ve spolupráci s OSPOD) k dalšímu studiu, ale finální rozhodnutí je věcí rodičů a nikdo nemá pravomoc ho ovlivnit. Tyto děti odcházejí přímo na ÚP nebo vykonávají pomocné práce.

Úspěšnost žáků na středních školách jednotlivé základní školy detailně nesledují. Z výpovědí respondentů dotazníkového šetření ale víme, že nedokončení středoškolských studií je poměrně běžným jevem. Často je důvodem právě navázání partnerského vztahu nebo narození potomka. Stejně jako v případě na počátku zmíněných mateřských škol chybí u obyvatel SVL pochopení důležitosti školní docházky. Také volbu oboru často ovlivňuje jeho malá studijní náročnost nebo krátká doba studia, než možnost pracovního uplatnění po skončení studií: „Ale jako vyučit se musí, že jo. (...) Pak je tam sociální pracovník, já říkám to by nebylo špatný jako. (...) Ale to je čtyřletý obor, to je s maturitou. A ona mi řekla, že to nevydrží čtyři roky se učit.“

⁷⁶ Viz Konstrukce klasifikace kmenových oborů vzdělání, dostupné online z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/klasifikace-oboru>

V souvislosti s romskými žáky ještě zmiňme ZŠ Gen. Klapálka, která má v evidenci přibližně pět žáků, kteří s rodinami emigrovali do Velké Británie. Škola je ze zákona administrativně vede po dobu jejich školní docházky a informuje o těchto skutečnostech sociální odbor. Škola ví, že děti jsou v zahraničí, ale o jejich studiu nemá žádné podrobnější informace. Dva žáky v obdobné situaci eviduje i ZŠ Komenského.

SHRNUTÍ KAPITOLY: Vzdělání všech obyvatel Kralup nad Vltavou odpovídá celorepublikovému průměru. Naopak vzdělání obyvatel v SVL je mnohem nižší. Mezi všemi osobami staršími 15 let a skončenou školní docházkou, které pokrylo dotazníkové šetření v SVL (celkem 83 osob), má naprostá většina (65, tj. 78,3 %) pouze základní vzdělání. Toho dosáhly na běžné nebo často i na „zvláštní“ základní škole. Kralupy nad Vltavou mají celkem tři mateřské školy, které mají k dispozici šest budov. Většina dětí ze SVL Přemyslova a Šafaříkova navštěvuje MŠ Generála Klapálka, která se nachází nedaleko těchto lokalit. Podle zjištění v terénu není v těchto lokalitách žádná skupina dětí, která by nedocházela do MŠ. Dle slov ředitelky jsou specifickým problémem dětí ze SVL problémy s častějšími absencemi a pravidelností plateb za školné. Škola se ale snaží tyto problémy řešit, aby děti mohly předškolní docházku absolvovat. Děti z lokality Žižkova navštěvují ve vyšší míře „školičku“ Farní charity, která se nachází v blízkosti této lokality. Školní docházka dětí ze SVL je rozložena zejména mezi ZŠ Generála Klapálka, ZŠ Komenského a ZŠ praktickou (sem dochází 18 žáků z lokalit Žižkova, Přemyslova a Šafaříkova a tvoří čtvrtinu zdejších žáků), jednotlivci dochází ještě do ZŠ Třebízského. Zbývající dvě základní školy jsou bez žáků ze SVL. Můžeme shrnout, že ani jeden z ředitelů nepovažuje sociální či materiální situaci dětí z kralupských SVL za zvláště problematickou, což je patrné hlavně při srovnání s dalšími jednotlivci či skupinami žáků (např. na ZŠP dojíždí děti ze SVL ve Velvarech a ve Spomyšli). Na střední školy přestupují z běžných ZŠ téměř všichni žáci, naopak ze ZŠP je to pouze 80 % žáků.

11 Rodina

V Kralupech nad Vltavou žije 42 % ženatých/vdaných osob, což téměř přesně odpovídá průměru celého Česka (42,3 %). Podobné je to s podílem rozvedených obyvatel, který celorepublikový průměr nepatrně překračuje (10,8 % oproti 10,3 %). Rodinné domácnosti tvořené jednou rodinou (4 657) představují ve městě 60,9 % všech domácností. Celkem 11,3 % z těchto domácností (526) tvoří neúplné domácnosti se závislými dětmi, nejčastěji představované matkami samoživitelkami. Tento podíl je téměř totožný se situací v celém Česku (11,2 %). Z celkového pohledu se tedy situace ohledně rodinného života v Kralupech nad Vltavou nijak nevymyká celorepublikovému průměru.

V kralupských SVL žijí různé typy domácností a rodin. Jak již jsme uvedli na začátku textu, domácnosti v SVL (vyjma ubytoven a krizového bydlení) jsou průměrně větší (3,8 osoby na domácnost), než v celém Česku (2,3 osoby na domácnost). Nerodinné domácnosti naprosto převažují na ubytovnách a v domě na půl cesty, kde tvoří podstatnou část jednočlenné domácnosti. Na ubytovnách žijí i partnerské páry a neúplné rodiny (jeden z rodičů s potomkem), pro které jsou určeny i azylové domy pro matky s dětmi.

Pokud se podíváme na 37 domácností v lokalitách Žižkova, Přemyslova a Šafaříkova, které pokrylo dotazníkové šetření, zjistíme, že většina domácností je tvořena úplnými nukleárními rodinami (tj. rodiče a děti). Takových rodin je celkem 22, z čehož nepatrně vyšší počet (12) tvoří rodiny nesezdaných partnerů. Rodin, ve kterých jsou rodiče v manželství, je nepatrně méně, ale průměrně vychovávají více dětí (3 děti na rodinu, rodiny s nesezdanými rodiči v průměru 1,7 dítěte na rodinu). Dále žijí v dotazovaných domácnostech tři širší rodiny a pět rodin neúplných s jedním až třemi dětmi (převažují matky samoživitelky, v jednom případě se jedná o otce samoživitele). Ostatních sedm domácností je nerodinných, tj. jsou tvořeny pouze jednotlivci nebo páry. Z těchto údajů je zřejmé, že rodinná situace v SVL ve srovnání se situací v Česku či Kralupech nad Vltavou extrémně nevybočuje. Pět neúplných rodin se závislými dětmi sice tvoří vyšší podíl než jsme uvedli výše pro Kralupy nad Vltavou jako celek, ale vzhledem ke konstrukci vzorku respondentů nelze činit hlubší závěry.

Zástupcem práv a zájmů dětí a mládeže je státní Orgán sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD), který je od roku 2003 organizačně součástí odboru sociálních věcí, školství a kultury Městského úřadu Kralupy nad Vltavou. Kralupský OSPOD má celkem sedm zaměstnanců, mezi které se dělí 7,2 pracovního úvazku. Sociálně právní ochranou dětí se zabývají čtyři pracovníci na plný úvazek a jedna na půl úvazku. Tato pracovníce se na druhou polovinu úvazku věnuje výkonu pěstounské péče. Jedna pracovníce se věnuje náhradní rodinné péči (osvojení, pěstounství atd.) a poslední pracovníce je kurátorkou pro děti a mládež. Počet pracovníků se zvýšil v roce 2014 ze šesti na sedm a početní stav orgánu je hodnocen jako dostatečný.⁷⁷

Potvrzením tohoto faktu je i statistika evidence případů vedených OSPOD Kralupy nad Vltavou. K 31. 10. 2014 řešil OSPOD Kralupy nad Vltavou celkem 462 případů. Na jednu

⁷⁷ Informace: E. Ivanová, vedoucí, Odbor sociálních věcí, školství a kultury, MěÚ Kralupy n. V.

pracovníci připadalo průměrně 77 spisů Om a 12 spisů Nom⁷⁸, přičemž jako standard je nastaveno 80 spisů na pracovníka sociálně právní ochrany dětí a 40 spisů pro kurátora pro děti a mládež a pro pracovníka náhradní rodinné péče. Počty založených spisů Om a Nom a další statistiky týkající se činnosti OSPOD Kralupy nad Vltavou v posledních pěti letech uvádí následující tabulka.

Tabulka 16: Přehled činnosti OSPOD Kralupy nad Vltavou v letech 2010–2014

Rok	Počet založených spisů		Návrh ústavní výchovy	Soudní dohledy	Děti v péči jiné fyz. osoby než rodiče
	spisy Om	spisy Nom			
2010	141	133	9	12	6
2011	182	112	5	6	7
2012	144	149	10	10	15
2013	141	135	3	6	8
2014	204	108	5	3	3

Zdroj: informace OSPOD, odbor sociálních věcí, školství a kultury MěÚ Kralupy nad Vltavou

Z výše uvedených čísel za celé území působnosti OSPOD Kralupy nad Vltavou se návrh ústavní výchovy týkal ve čtyřech případech obyvatel lokality Přemyslova (2012 – jeden případ, 2013 – tři případy) a v jednom případě (rok 2012) lokality Šafaříkova. Soudní dohled byl nařízen v šesti případech v lokalitě Přemyslova (2010 a 2011 vždy po dvou případech, 2012 a 2013 po jednom případě). Pohledem OSPODU je přes tato čísla situace v lokalitách Žižkova, Přemyslova a Šafaříkova konsolidovaná a tyto lokality nijak z celkového pohledu v rámci města výrazně nevybočují. OSPOD zde intervenuje v některých oblastech i méně, neboť mezi staršími romskými rodinami je např. velmi malá rozvodovost. Trend zvyšující se rozvodovosti už ale začíná být patrný u mladší generace rodin v SVL. Nejlépe je hodnocena situace v Přemyslově ulici, nejhůře naopak v Šafaříkově (fluktuace lidí, problémy se štěnicemi).

V roce 2014 má město Kralupy nad Vltavou uzavřeno 16 dohod o výkonu pěstounské péče a dalších 16 pěstounských rodin má uzavřeny dohody u jiných organizací (např. Rosa Kladno, Úsměv Říčany, Město Mělník, Natama apod.). Z dotazníkového šetření víme, že děti v péči jiné fyzické osoby než rodiče žijí např. v lokalitě Přemyslova. Nejedná se ovšem, v porovnání se zbytkem města, o žádný nadproporčně rozšířený jev.

Kralupský OSPOD také pořádá případové konference, které facilituje Úsměv Říčany (poradenské centrum pro děti a mládež) nebo rodinná mediátorka Ing. Ivana Hrušková, DiS. Průměrně se koná přibližně jedna konference měsíčně, ale během roku jsou nerovnoměrně rozloženy (např. v listopadu a prosinci 2014 se jich konalo hned pět). Konferencí se účastní další subjekty (lékaři, zástupci kralupských neziskových organizací). Přínos konferencí hodnotí kralupský OSPOD velice kladně, zejména kvůli facilitaci těchto konferencí z vnějšku. Rodinné konference kralupský OSPOD nepořádá.

⁷⁸ Spisy Om jsou vedeny místně příslušným úřadem (tj. tam, kde má nezletilé dítě trvalé bydliště), spisy Nom jsou vedeny místně nepříslušným úřadem na vyžádání (tj. např. v případě, kdy se v Kralupech nad Vltavou dlouhodobě zdržuje dítě, které zde nemá trvalé bydliště).

Tazatelé se v SVL setkali s rodinami, které byly nebo jsou v kontaktu s OSPOD. Velké části těchto respondentů, stejně jako v případě jiných sociálních pracovníků, splývají všichni zaměstnanci OSPOD do jedné skupiny – „sociálka“. Ani v jednom případě jsme se nesetkali s negativním hodnocením činnosti pracovníků OSPOD, a to ani v případě rodin, kterým bylo odebráno dítě do ústavní péče.

SHRNUTÍ KAPITOLY: Z hlediska rodinného života odpovídá situace v Kralupech nad Vltavou v rozličných ukazatelích celorepublikovému průměru (podíly ženatých/vdaných osob na celkové populaci, rozvodovost, počet neúplných rodinných domácností s nezaopatřenými dětmi). Z tohoto pohledu nevybočuje ani situace ve sledovaných lokalitách. Dotazníkové šetření zde sice odhalilo lehce vyšší podíl neúplných rodin s nezaopatřenými dětmi, ale vzhledem ke konstrukci vzorku dotazovaných je nutné brát tuto informaci s rezervou. Nejtypičtější domácnost v SVL je přesto tvořena nukleární rodinou s dětmi (22 případů z 37 dotazovaných domácností v lokalitách Žižkova, Přemyslova a Šafaříkova). Ani Kralupský OSPOD nevnímá situaci rodin v těchto lokalitách v kontextu celého města jako výrazně zhoršenou. V posledních pěti letech byl v těchto lokalitách pětkrát podán návrh na ústavní výchovu dítěte (z celkových 32 případů) a v šesti případech zde byl nařízen soudní dohled (z celkových 37 případů). Kralupský OSPOD tvoří sedm pracovníků a kapacita orgánu je hodnocena jako dostatečná.

12 Zdraví

12.1 Zdraví obyvatel SVL

Zdraví obyvatel v sociálně vyloučených lokalitách je v porovnání se zbytkem populace zhoršené, o čemž svědčí zejména popsaná věková struktura zdejších obyvatel a celkově nižší věk dožití těchto lidí. Respondenti často mluvili o svých chronických zdravotních potížích, které často souvisí buď s praktikovaným životním stylem (kuřáctví, nedostatek sportovních aktivit), ale i s prostředím, ve kterém domácnosti žijí (vlhkost a plísně).

Velice špatná až katastrofální je u osob v SVL kvalita chrupu. Tento fakt je zřejmý z běžného pozorování a potvrzují ho také sociální pracovníci. Lidé nemají peníze na nic jiného než na pouhé vytrhnutí zubu, klienti téměř v absolutní většině nemají vlastního zubaře stomatologická péče je přirozeně katastrofální. Sociální pracovnice Farní charity Š. Jakušová shrnula, že „chudoba se projevuje na zubech“. Farní charita v akutních případech zprostředkovává svým klientům kontakt na stomatologa.

12.2 Kouření a alkoholismus

Prevalence kuřáctví je mezi obyvateli kralupských SVL vysoká. Pozorováním v lokalitách lze dojít k závěru, že podíl kuřáků je zde mnohem vyšší, než v celé populaci Česka. Jestliže víme, že v Česku se v posledních letech podíl pravidelných i občasných kuřáků ve věkové skupině 15–64 let pohybuje v rozmezí 28–32 %, ⁷⁹ zde můžeme dojít k závěru, že kuřáci v této věkové skupině tvoří v SVL i více než dvě třetiny zdejších obyvatel. Toto zjištění koresponduje i s dalším známým faktem, totiž že podíl kuřáků klesá v závislosti na výšce dosaženého vzdělání a že nejvíce kuřáků je v dělnických a řemeslnických profesích ⁸⁰.

Kuřáctví se navíc zcela běžně vyskytuje i mezi mladšími věkovými skupinami. Pracovník Farní charity P. Honc jmenoval případ, kdy v jedné z rodin kouří osmiletá dcera a rodinou to není posuzováno jako neobvyklé chování. Rodiny běžně kouří ve svých domácnostech. Z finančních důvodů se velké oblibě těší domácí samovýroba cigaret, kdy si lidé plní cigaretové dutinky levným neznačkovým tabákem.

Naopak alkoholismus či samotná zvýšená konzumace alkoholických nápojů nejsou v SVL závažný problém, což neznamená, že by se nevyskytovaly. Důvody tohoto stavu jsou dle vyjádření několika osob zejména finanční. Mezi rodinami není rozšířené navštěvování restauračních zařízení. Toto se týká např. i mládeže, která navštěvuje nízkoprahový klub. Podle zaměstnance klubu P. Honce tato mládež nemá finanční prostředky na to, aby svůj volný čas trávila v restauračních zařízeních. Domácí pití alkoholu se vyskytuje, ale zřejmě ne v míře, kterou bychom mohli považovat za závažnou. Např. tazatelé dotazníkového šetření

⁷⁹ Viz SOVINOVÁ, Hana, SADÍLEK, Petr, CSÉMY, Ladislav. Vývoj prevalence kuřáctví v dospělé populaci ČR, názory a postoje občanů ČR k problematice kouření (období 1997–2011). Výzkumná zpráva. Státní zdravotní ústav, 2012. 47 s. Dostupné online z: <http://www.szu.cz/uploads/documents/czpzp/zavislosti/koureni/zprava-kuractvi-2011.pdf>

⁸⁰ Viz tamtéž.

se během svého pobytu v terénu nesetkali, až na jednu výjimku, s podnapilými osobami. Pití alkoholu je naopak silněji rozšířeno mezi bezdomovci a mezi ubytovanými v ubytovně V Olších. Svědectvím jsou výpovědi zaměstnanců Městské policie nebo vyhláška města, která zakazuje pití alkoholu v místech, kde se bezdomovci nejčastěji setkávají. Samotné pití tematizoval i náš respondent. Vypověděl, že sám se občas rád napije a několik osob ve svém okolí označil za alkoholiky s již vážnými následky déletrvající konzumace alkoholu (zanedbávání vlastní hygieny, pomočování – „noha rozežraná od moči“).

12.3 Zneužívání nelegálních návykových látek

Semiramis o. s. je v rámci poskytovaného terénního programu na konci září 2014 v přímém kontaktu s 63 uživateli drog, v sekundárním kontaktu s dalšími 17. Za uběhlá tři čtvrtletí roku 2014 měly pracovnice tohoto občanského sdružení celkem 645 kontaktů s klienty. Průměrný věk těchto „spolupracujících“ klientů je 34 let, 72 % z nich tvoří muži.⁸¹ Jelikož práce terénních pracovníků je zaměřená zejména na nitrožilní uživatele drog, můžeme odhadovat, že pravidelných uživatelů drog bude ve městě více.

Podle Semiramis o. s. jsou Kralupy v porovnání s ostatními městy regionu (Mělník, Neratovice) jednoznačně městem s nejvyšším počtem pravidelných uživatelů drog. O vyšším počtu uživatelů drog v Kralupech v porovnání s ostatními městy mohou vypovídat také policejní statistiky. K 6. 10. 2014 evidovalo kralupské obvodní oddělení za dosavadní část roku 8 trestných činů souvisejících s držením drog a 116 přestupků ve stejné oblasti (držení menšího množství drog a řidiči pod vlivem návykové látky⁸²). Oproti tomu v Mělníku je za stejné období v této oblasti evidováno pouze 20 přestupků.⁸³ Nelze předpokládat, že by šestinásobný výskyt těchto přečinů souvisel pouze např. s odlišným přístupem policistů, ale opravdu potvrzuje větší množství uživatelů drog v Kralupech.

Mezi užívanými drogami jednoznačně dominuje pervitin (odhadem terénních pracovníků Semiramis o. s. ho užívá více než 50 % jejich klientů). Dále následují substituční preparáty na bázi buprenorfinu (zejména Subutex a Subuxone) a metadon. Heroin se vyskytuje spíše výjimečně jako experimentální droga u některých uživatelů. Převaha užívání pervitinu byla na počátku působení Semiramis o.s. v Kralupech (rok 2009) větší. V současné době někteří jeho někdejší uživatelé přešli na substituční preparáty, i když to je typově jiná droga. Zde se projevuje vliv relativní blízkosti Prahy, kde je rozvinutý černý trh s těmito preparáty. Přírodní drogy, nové syntetické drogy nebo rozpouštědla jsou klienty Semiramis o. s. zneužívány jako sekundární drogy, ale spíše v menší míře.

Odhadem terénních pracovníků Semiramis o. s. tvoří Romové přibližně desetinu jejich klientů. Jelikož hlavním kontaktním místem zůstává hlavní nádraží a jeho okolí, nemají pracovnice přesný přehled o bydlišti svých klientů, ale s velkou pravděpodobností se u těchto jednotlivců může jednat o obyvatele uvažovaných SVL. S Romy je navíc těžší „vybudovat kontakt“. Proto může být uživatelé drog mezi Romy více, ale zůstávají skryti. Samotní obyvatelé SVL nepovažují užívání drog za otázku, která by je nebo někoho v jejich

⁸¹ Informace: M. Záveská a M. Rejšková, terénní a sociální pracovníce, Semiramis o.s.

⁸² V této statistice nejsou zahrnuti řidiči pod vlivem alkoholu.

⁸³ Informace: O. Kladiva, vedoucí, Obvodní oddělení Policie ČR Kralupy n. V.

bezprostředním okolí ohrožovala. Během pozorování v lokalitách jsme se nesetkali se zjevným užíváním drog. Obyvatelé lokalit ale několikrát tematizovali údajný prodej drog přes místní maloobchody: „Pitomec žlutěj Vietnamec, chodí za váma jako pes, musej chodit v těch drogách, vařit. (...) Tady koupěj barák, mě řekněte, kde na to vzal? Tady má stánek, tam stánek, za to si koupíte barák?“

SHRNUTÍ KAPITOLY: Zdravotní stav sociálně vyloučené populace je spíše horší, o čemž svědčí výpovědi jednotlivých respondentů i aktérů, kteří jsou s nimi v kontaktu. Tento stav je ovlivněn životosprávou, ale i prostředím, ve kterém tyto osoby žijí (vlhkost, plísň). Faktorem, který navenek vypovídá o zdravotním stavu obyvatel SVL a jejich přístupu ke zdravotní péči, je stav chrupu, který je u většiny těchto osob velice špatný. Z hlediska životosprávy je zřejmá vysoká prevalence kuřáctví, pozorováním lze usoudit, že v SVL kouří více než dvě třetiny populace. Alkoholismus je problémem zejména mezi osobami bez domova, případně osobami na ubytovnách (např. ubytovna V Olších), jinde se vyskytuje ojediněle. Jednotlivci žijící v SVL budou zřejmě také uživateli drog, mezi kterými v Kralupech nad Vltavou dominuje pervitin. Opět se ale nejedná o silně rozšířený jev, který by byl pouze problémem dotčené sociálně vyloučené populace.

13 Bezpečnost

Otázka bezpečnosti není v Kralupech nad Vltavou vnímána v souvislosti se SVL jako závažná. Obyvatelům SVL není zdejšími obyvateli a autoritami připisován zvýšený podíl na přestupkové či trestné činnosti ve městě. Tomu odpovídá i pohled Police ČR a Městské policie Kralupy nad Vltavou. Potvrzením tohoto pohledu je, že ani jedna ze SVL není pod zvýšeným hlídkovým režimem ani městské, ani státní policie. Také lidé ze SVL či lidé bez domova vnímají svou bezpečnost situaci pozitivně, zlom v tomto vnímání nepřinesla ani velká demonstrace pravicových extrémistů v roce 2012.

Ve městě dlouhodobě fungovala Komise sociální, zdravotní a prevence kriminality při radě města. Problematiku kriminality už ale komise řešit nebude, nově se vytvoří pracovní skupina prevence kriminality. Kromě toho byl na konci listopadu 2014 rozhodnutím rady města jmenován manažer prevence kriminality. Stala se jím J. Tučková, zaměstnankyně odboru sociálních věcí, školství a kultury.⁸⁴ Tuto skutečnost hodnotí pozitivně např. ředitelka kralupské městské policie. Ta by také uvítala zřízení pozic asistentů prevence kriminality, o jejichž zavedení se v Kralupech nad Vltavou diskutuje.

13.1 Zajištění bezpečnosti

Obvodní oddělení Policie ČR (OOP ČR) Kralupy nad Vltavou sídlí na adrese Lutovítova 593, nedaleko lokality v Přemyslově ulici. K 30. 9. 2014 má OOP ČR 32 zaměstnanců, což odpovídá i tabulkami stanovenému stavu. Celkem sedm strážníků z tohoto počtu ale k tomuto datu vykonává základní odbornou přípravu, proto nejsou v Kralupech přítomni. Fakticky by mělo k naplnění stavu zaměstnanců dojít na jaře roku 2015, po návratu těchto strážníků z odborných škol. V posledních letech se počet kralupských policistů zvedl, k 30. 9. 2013 jich na zdejším OOP ČR sloužilo 28, k 30. 9. 2012 pouze 25. Policejní oddělení má k dispozici dvě motorová vozidla. Kromě Kralup nad Vltavou a jejich místních částí tvoří okrsek zdejšího OOP ještě sídla Hleďsebe, Chvatěruby, Kozomín, Lešany, Měřejovice, Nelahozeves, Podhořany a Zlončice.

Městská policie (MP) Kralupy nad Vltavou, zřízená již v roce 1992, sídlí v současné době na adrese Hálkova 991. K 30. 9. 2014 má MP celkem 19 strážníků, další strážník by měl sbor rozšířit k prosinci 2014. O rok dříve (k 30. 9. 2013) měla MP celkem 21 strážníků, k 30. 9. 2012 to bylo 19 strážníků. Strážníci se střídají ve službách v sídle MP a v terénu, kde nepřetržitě působí jedna hlídka. Ředitelka MP E. Kostlivá by považovala za optimální, kdyby se počet strážníků navýšil o dva, díky čemuž by každá směna mohla pracovat v pěti lidech. MP působí pouze na území Kralup nad Vltavou a v Nelahozevsi obsluhuje dopravní radar. Strážníci mají k dispozici dva automobily a ústy své ředitelky hodnotí i další své materiálně-technické vybavení jako kvalitní a dostatečné.

⁸⁴ Viz Usnesení Rady města Kralup nad Vltavou z jednání dne 25. Listopadu 2014 (RM č. 27). Dostupné online z: <http://www.mestokralupy.eu/files/pages/samosprava/rada-mesta/zapisy-z-roku-2014/25-11-2014.pdf>

MP je hlavním operátorem městského kamerového dohlížečského systému (MKDS), na který je připojené i OOP ČR. Systém je budován od roku 1997 a v současné době má osm kamerových bodů. Pokryta jsou různá místa v centru Kralup, přesný přehled lze nalézt na internetových stránkách města⁸⁵. Ze SVL je jednou z kamer monitorována Žižkova ulice, ostatní lokality jsou mimo dosah těchto kamer. Pokrytí města kamerovým systémem hodnotí MP jako spíše dostatečné, uvítala by pokrytí některých dalších lokalit (např. náměstí Mládežníků a Dvořákův park), s tím, že problematické lokality se v čase mění (vznik problematické lokality je vázán např. na otevření nové restaurace). Dále by MP uvítala na obsluhu kamerového systému operátory. V současnosti sleduje v reálném čase kamery strážník na služebně, který může být vytížen i jinou prací a kamerám nestíhá věnovat dostatečnou pozornost.

13.2 Bezpečnost situace

Pohledem vedoucího obvodního oddělení Policie ČR Kralupy nad Vltavou je bezpečnost situace ve městě stabilizovaná. K nárůstu nápadu trestné činnosti došlo v prvním čtvrtletí roku 2013 v souvislosti s tehdejší rozsáhlou amnestií. V tomto čase byla posílena hlídková činnost policie za účelem monitorování pohybu osob propuštěných z výkonu trestu. Dle zprávy policie⁸⁶ měly tyto propuštěné osoby, mezi kterými byl značný podíl recidivistů, největší podíl na páchání zejména majetkové trestné činnosti. Např. za první čtvrtletí roku 2013 bylo v celém okrsku evidováno 210 trestných činů, což bylo o 50 více, než za stejné období roku 2012. Zároveň ale došlo i ke zvýšení objasněnosti, která se zvedla o 11 % na celkových 42 %. Za první pololetí roku 2013 bylo nakonec zaevidováno 466 trestných činů (objasněnost činila 40,9 %). Už za stejné období letošního roku 2014 ale nápad trestné činnosti opět poklesl, bylo zaevidováno 400 trestných činů (objasněnost byla 50,9 %).⁸⁷ K 6. 10. 2014 bylo od začátku roku zaevidováno celkem 440 trestných činů s objasněností 52 %.⁸⁸

Za první pololetí roku 2014 zaevidovala policie 1 531 přestupků, nejvíce jich bylo proti majetku a v občanském soužití. Většina těchto přestupků (1 180) byla vyřešena v blokovém řízení udělením pokuty.

Trestná a přestupková činnost není v žádném případě koncentrována na oblasti SVL. Pokud bychom dle vyjádření místní policie měli hledat taková místa, bylo by to v současné době např. sídliště Cukrovar, kde dochází často ke krádežím věcí ze zaparkovaných vozidel. Ve městě ale dle policistů a dalších oslovených osob není místo, které by bylo vnímáno jako nebezpečné. Dříve to mohl být případ SVL v Přemyslově ulici, ale i toto již pominulo. Přesto na sebe Přemyslova ulice spolu s Mostní ulicí dle vyjádření policie váže statisticky vyšší počet

⁸⁵ Viz Městský kamerový dohlížečský systém (MKDS). Město Kralupy nad Vltavou, 2014. Dostupné online z: <http://www.mestokralupy.eu/mesto/policie/mestska-policie/mestsky-kamerovy-dohlizeci-system-mkds/>

⁸⁶ Zpráva o činnosti složek PČR obvodního oddělení Kralupy nad Vltavou. Zpracováno dne 10. 4. 2013. Zpracoval komisař npor. Bc. Ondřej Kladiva, vedoucí OOP Kralupy nad Vltavou.

⁸⁷ Zpráva o činnosti složek PČR obvodního oddělení Kralupy nad Vltavou. Zpracováno dne 8. 9. 2014. Zpracoval komisař npor. Bc. Ondřej Kladiva, vedoucí OOP Kralupy nad Vltavou.

⁸⁸ Informace: O. Kladiva, vedoucí, Obvodní oddělení Policie ČR Kralupy n. V.

přečinů, ale to souvisí pouze s délkou ulic a jejich charakterem (koncentrace barů, heren apod.).

Pod vyšším policejním dohledem také není ani jedna z ubytoven ve městě. Žádná ubytovna není vnímána ani jako dlouhodoběji problémová. Přestupky se dějí nárazově a jsou vázány na ubytované, zejména z řad zahraničních agenturních zaměstnanců. Pokud někde pobývají např. měsíc, vyskytuje se přestupkové jednání zde a poté se zase může přesunout do jiné lokality. Téměř v absolutní většině to jsou přestupky vyvolané nadměrnou konzumací alkoholu ve volném čase pracovníků (vzájemné potyčky apod.).

Spíše v menší míře se vyskytují problémy, které jsou sociálně slabým lidem či Romům často připisovány většinovým veřejným míněním napříč celým Českem. Zde máme na mysli zejména nelegální sběr železa a dalších kovů. Dle místní policie se tato činnost vyskytuje i v Kralupech a částečně na ní mají podíl lidé bez domova i obyvatelé lokalit Šafaříkova a Přemyslova (zde se k této formě přivýdělků přiznal i jeden respondent, který uvedl, že občas objíždí menší obce v okolí a kovy sbírá, ale údajně pouze po domluvě s majiteli). Tuto informaci potvrzuje také Městská policie. Vyšší podíl na této činnosti ale mají zřejmě lidé z jiných měst a organizované gangy, které se nyní na tuto činnost specializují. Krádeže železa a kabeláže se dotkly zejména kralupského železničního uzlu, kde musel být z tohoto důvodu zaveden zvýšený policejní dozor. Drobní sběrači měli v nedávné minulosti tolerovaný sběr kovů na velké skládce stavebního odpadu mezi Kralupy a Veltrusy, čímž si údajně „zvykli na příjem“ a pak pokračovali v této činnosti i na jiných místech. Zdejší sběrný jsou občas kontrolovány policisty z Mělníka zaměřenými na hospodářskou kriminalitu, ale jsou „bez závažného zjištění“.⁸⁹

13.3 Pravicový extremismus

Nejvýraznějším projevem pravicového extremismu v Kralupech v posledních letech byla tzv. Svatováclavská manifestace, která se uskutečnila 28. 9. 2012. I když se jednalo v kontextu dění ve městě o ojedinělý případ, považujeme za důležité v této analýze tehdejší události alespoň stručně popsat. Samotná demonstrace i navazující dění byly široce medializovány a proto je možné i s odstupem dvou let najít dostatek informací.

Svatováclavská manifestace, pořádaná pravicovými radikály, byla do Kralup přenesena z Kladna, kde se konala pravidelně od roku 2005. Podle Policie ČR⁹⁰ se předem ohlášené demonstrace zúčastnilo asi 250 osob. Manifestace začala u kralupského železničního nádraží a po předem schválené trase měla projít na náměstí Mládežníků na pravém břehu Vltavy. V parku u Erbenovy ulice (v místech, kudy měl procházet zmíněný pochod) byla svolána iniciativou Kralupy proti neonacismu protiakce s názvem Antirasistický protestní karneval. Akce byla také ohlášená a povolená, podle policejních informací měla vyšší účast (přibližně 350 osob).

⁸⁹ Informace: O. Kladiva, vedoucí, Obvodní oddělení Policie ČR Kralupy n. V.

⁹⁰ Policejní informace čerpány z: TICHÝ, Václav. „Svatováclavská manifestace“ v Kralupech nad Vltavou. Policie ČR, 2012. Dostupné online z <http://www.policie.cz/clanek/svatovaclavska-manifestace-v-kralupech-nad-vltavou.aspx>

Policie ČR byla dle vlastních slov na obě akce předem připravena. Průběh obou shromáždění poté popisuje policejní zpráva takto⁹¹: „V rámci konání akcí došlo k několika pokusům veřejný pořádek narušit a to ve dvou případech, když pochod míjel po předem stanovené a schválené trase místo konání karnevalu. V tomto případě odpůrci pochodu házeli po jeho účastnících a policistech, kteří pochod zajišťovali lahve, kamení a další předměty a poté se několik výtržníků pokusilo narušit odjezd účastníků manifestace z vlakového nádraží v Kralupech nad Vltavou. I v tomto případě létaly vzduchem kameny a nadávky a to jak směrem k příznivcům pravice, tak směrem k zasahujícím policistům. Ve všech případech pořádkové síly včas zasáhly a situaci uvedly zpět do normálu.“

Zásah vedený proti účastníkům protiakce vzbudil nelibost veřejnosti⁹²: "Někteří z protestujících volili radikálnější způsob projevu nesouhlasu, což se stalo důvodem zásahu policie. Jeho provedení je sporné, možná i nezákonné protože policie před použitím síly, nevydala varování, a řádně ohlášené shromáždění nerozpustila a nedala lidem možnost před zásahem odejít. Zásah byl každopádně nepřiměřený a způsobil více zranění, než kdyby vůbec neproběhl. Zvažujeme, že proti postupu policie podáme správní žalobu."

13.4 Narušování veřejného pořádku

Místní záležitosti dotýkající se veřejného pořádku řeší vyhláška⁹³ města, která je zaměřena na zákaz konzumace alkoholu a žebrání ve vymezených částech města. Vyhláška výslovně jmenuje místa, kde jsou tyto činnosti zapovězeny. Kromě prostor všech parků, pískovišť, dětských hřišť a autobusových zastávek na území města to jsou prostory v jeho centru, zejména nejbližší okolí železničního a autobusového nádraží (viz Obrázek 2). Vyhláška je tedy zaměřena na specifickou skupinu osob, které se v těchto prostorech zdržují, tj. zejména osoby bez domova.

⁹¹ Viz předchozí poznámka.

⁹² Citovaný výrok byl zveřejněn v článku na portále Romea.cz. Viz ROMEA.CZ. Proti 150 neonacistům v Kralupech nad Vltavou protestovalo téměř 300 lidí. Romea.cz, 2012. Dostupné z <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/proti-150-neonacistum-v-kralupech-nad-vltavou-protestuje-temer-300-lidi>. Citace je ponechána bez stylistických úprav.

⁹³ Obecně závazná vyhláška města Kralupy nad Vltavou č. 2/2012 o zákazu konzumace alkoholických nápojů a žebrání na veřejném prostranství. Dostupné online z: <http://www.mestokralupy.eu/files/pages/mestsky-urad/obecne-zavazne-vyhlasky-a-narizeni/ozv-c-2-12-o-zakazu-konzumace-alkoholickych-napoju-a-zebrani-na-verejnem-prostranstvi.pdf>

Obrázek 2: Prostory města se zákazem konzumace alkoholu a žebření



Zdroj: Obecně závazná vyhláška města Kralupy nad Vltavou č. 2/2012 o zákazu konzumace alkoholických nápojů a žebření na veřejném prostranství.

13.5 Prevence

Oblast sociální prevence kriminality řeší Policie ČR i MP Kralupy nad Vltavou. Policie má na preventivní činnost určenou preventivně informační skupinu na územním odboru v Mělníce, se kterou ale spolupracují i policisté z OOP Kralupy nad Vltavou. Pořádají se zejména informativní besedy pro seniory a pro mládež. Besedy na školách, zaměřené hlavně na problematiku drogové prevence, pořádá také MP. V 8. třídách všech ZŠ ve městě (s výjimkou ZŠ Komenského) informuje žáky preventistka MP T. Dobrovolná. MP v roce 2014 poprvé uspořádala Den s MP, který byl zaměřen na prevenci rizikového chování a představení činnosti MP. MP klade na prevenci velký důraz, je zde zřízena pozice manažera prevence kriminality a městští policisté jsou vybaveni velkým množstvím praktického materiálu, který mohou při prevenci použít. Prevenci zaměřenou na drogovou problematiku zajišťuje na všech kralupských základních školách také Semiramis, o.s. Policisté i zástupci škol hodnotí preventivní opatření jako dostatečná.

SHRNUTÍ KAPITOLY: Se sociálně vyloučenými lokalitami nejsou v Kralupech nad Vltavou spojeny výraznější bezpečnostní problémy, na čemž se shodnou všichni aktéři, včetně zástupců Policie ČR a Městské policie. Obvodní oddělení Policie ČR (OOP ČR) Kralupy nad Vltavou má 32 zaměstnanců, Městská policie měla k prosinci 2014 dvacet strážníků. Městská policie obsluhuje městský kamerový systém, který ze zmiňovaných lokalit pokrývá pouze

Žižkovu ulici, ostatní lokality jsou mimo dosah těchto kamer. Dle vyjádření Policie ČR je bezpečnostní situace ve městě stabilizovaná, k lehkému zhoršení došlo pouze po rozsáhlé amnestii na počátku roku 2013, kdy vlivem recidivistů stoupla zejména majetková trestná činnost. Přemyslova ulice (v celé své délce) spolu s Mostní ulicí váže statisticky vyšší počet přečinů, ale to souvisí pouze s délkou ulic a jejich charakterem (koncentrace barů, heren apod.), nikoliv s přítomností SVL. SVL (včetně ubytoven) nejsou pod zvýšeným policejním dohledem a jejich obyvatelé ani nemají vysoký podíl na drobné kriminální či přestupkové činnosti, která je jim často v rámci Česka připisována (zde je míněn zejména nelegální sběr kovů). Narušování veřejného pořádku drobnými přestupky se snaží zabránit městská vyhláška, která zakazuje pití alkoholu na vybraných místech města. Obyvatelé SVL a Romové obecně se cítí ve městě bezpečně. Pochod pravicových extremistů v roce 2012 byl ojedinělou záležitostí, kterou organizovali lidé z vnějšku města.

14 Porovnání situace v rámci lokalit a mimo ně

Přestože lze identifikovat problémy v jednotlivých parciálních oblastech, nelze situaci dotýkající se sociálně vyloučených obyvatel v Kralupech nad Vltavou v kontextu celého Česka označit jako kritickou. Toto vnímání sdílí jak většina místních aktérů, tak i obyvatelé SVL, kteří mají zejména díky příbuzenským kontaktům přehled o dění v jiných regionech Česka (jako horší označili jednotliví respondenti situaci např. v Kladně, Lounech, Chomutově nebo na Frýdlantsku). Potvrzením řečeného může být i zkušenost týmu realizátorů tohoto výzkumu, který prováděl stejné šetření v roce 2013 v nedalekém Štětí, kde se situace jevila jako mnohem problematičtější. Pro porovnání je možné vzít také např. situační analýzu o situaci v Mělníku, kde Agentura pro sociální začleňování působila v letech 2011–2014. Např. sociální situace ve Spomyšli, která byla jednou z lokalit řešených ve spolupráci s ASZ v rámci Mělnicka, byla ředitelkou kralupské ZŠ praktické, kam tamní děti dojíždějí studovat, hodnocena ve srovnání se situací v Kralupech nad Vltavou jako mnohem horší.

Tato relativní „stabilita“ situace má vliv i na celkovou atmosféru ve městě, která není vůči sociálně vyloučeným nebo sociálním vyloučením ohroženým osobám nepřátelská. Zde je nutné vytknout zejména vztahy majority vůči romské minoritě a naopak, které můžeme hodnotit jako uspokojivé. Po dobu výzkumu jsme se nesetkali s otevřeně nepřátelskými paušalizujícími názory ani na jedné straně, i když třecí plochy se ve vzájemném hodnocení samozřejmě vyskytují. Důkazem může být i demonstrace proti tzv. Svatováclavské manifestaci, které se ve vysokém počtu účastnili Romové spolu se zástupci majoritní společnosti. Důvodem těchto dobrých vztahů je zřejmě objektivně lepší socioekonomická situace romské minority v Kralupech nad Vltavou. Označené SVL nepůsobí z vnějšku výrazně neuspokojivým dojmem, jak tomu je v mnoha jiných městech či obcích Česka. Romům není připisován zvýšený podíl na kriminalitě. Důležitým faktorem je integrace romských dětí do běžných škol. Přispívat může i fakt, že oba porevoluční starostové města byli původní profesí učitelé, díky čemuž byli v kontaktu s různými generacemi zdejších obyvatel. Kralupští Romové pracují v městských firmách (např. technické služby), ve školství nebo v soukromé sféře, což přispívá k jejich pozitivnímu vnímání majoritou. Toto pozitivní hodnocení by s sebou mohlo ale nést nebezpečí podcenění situace v dílčích oblastech, zejména v oblasti bydlení, ale i v dalších.

14.1 Identifikace potíží v obci

Město Kralupy nad Vltavou nemá směrem k sociálně vyloučenému obyvatelstvu formulovanou žádnou oficiální strategii. Řešení situace je tedy zejména na sociálním odboru zdejšího městského úřadu. Jako překážku budoucí spolupráce ASZ s městem Kralupy nad Vltavou (a zavádění strategií sociálního začleňování jako takového) vnímáme rozkol v názorech místních autorit na problematiku sociálního začleňování. Zatímco sociální odbor prosazuje stanoviska vedoucí k posilování této integrace, na jiných místech panují naprosto odlišné názory („sociálka jde proti městu a společnosti, ukrajuje ze společného, aby uspokojila tyto lidi“). Zcela zásadní pro situaci v obci bude přístup místních představitelů, v první řadě zástupců samosprávy, a to zejména radních, kteří mají např. v oblasti bytové

politiky široké pravomoci. Jelikož v bytové politice města zcela převládla „privatizační“ strategie, nebude pohledem výzkumníků snadné prosadit odlišný diskurz.

Mezi obyvateli kralupských SVL panuje velká nejistota, jejímž hlavním zdrojem je obava o udržení bydlení. Převážná část respondentů má za sebou několik stěhování. Ve většině případů přecházejí domácnosti mezi krátkodobými pronájmy a ne vždy se stěhují kvůli neschopnosti platit nájemné. Nicméně ekonomický tlak (příjmy pouze ze sociálních dávek, nízké platy v zaměstnání) v kombinaci s krátkodobými nájemními smlouvami drží obyvatele lokalit ve značné nejistotě. Toto je podpořeno zcela konkrétními obavami plynoucí zejména z malé informovanosti. Dva respondenti ze Žižkovy ulice se obávají asanace a rekonstrukce budov v městském centru. Mají obavu, že bude strhnutý i jejich dům a opět budou muset hledat bydlení jinde, případně že po výstavbě „luxusního“ centra se lokalita v Žižkově ulici stane nežádoucí a bude vyvíjen tlak na jejich přestěhování. Ostatně tuto obavu vyjádřil i zástupce majitele nemovitosti v této lokalitě.

Menším zdrojem obav je zhoršení situace ve městě po tzv. Svatováclavské manifestaci. I když od události uběhly již dva roky a za tuto dobu se ve městě neodehrál žádný incident, který by souvisel s pravicovým extremismem, mají romští obyvatelé z lokalit strach, že by se situace mohla opakovat. Jejich negativní hodnocení se týká zejména role starosty, který byl dle (i zjevně chybných) interpretací Romů s událostí spojen. Střízlivější hlasy mluví alespoň o zakázání tehdejšího pochodu nebo o větším vymezení se vůči němu: „Kdyby byl lepší, tak by to nepovolil. Tady nejsou jako ani takový Romové co perou se, ubližují lidem a tak. Tady ne a povolení dal, že jo.“ Přestože manifestace vyvolala velkou vlnu solidarity mezi neromskými obyvateli města (viz např. iniciativa Kralupy proti neonacismu), strach z možného návratu pravicových extrémistů je mezi obyvateli SVL až překvapivě silný.

Řešení situace v Kralupech nad Vltavou může výrazně napomoci i celkově dobrá socioekonomická situace ve městě. Poloha vůči Praze a přítomnost několika silných zaměstnavatelů pomáhá držet nezaměstnanost na nižší úrovni než ve zbytku mělnického okresu. Kralupy nad Vltavou se nepotýkají v sociální oblasti s žádným závažným problémem, který by měl v očích veřejnosti či místních představitelů jednoznačnou prioritu a řešení problémů dotýkajících se sociálního vyloučení by tak mohlo být efektivní. Socioekonomická situace obyvatel Kralup nad Vltavou má samozřejmě vliv i na výše popsané bezproblémové soužití majoritní populace s romskou minoritou.

V porovnání s jinými městy je v Kralupech nad Vltavou identifikovaná SVL populace spíše menší a místa její koncentrace (popsané lokality) nejsou obyvateli vnímána zdaleka tak negativně jako v jiných městech. Další část romských obyvatel žije rozptýleně po celém městě a je plně integrována do života města, což je další faktor, který by mohl přispět k efektivnímu řešení situace. V jednotlivých částech města samozřejmě žijí i rodiny, jejichž socioekonomická situace je na stejné či horší úrovni, než situace rodin v označených SVL, ale tuto situaci je nutné chápat jako přirozenou. Aplikovaná opatření, která by mohla pomoci osobám v SVL, by se přirozeně podílela i na zlepšení životní situace těchto osob.

14.2 Vztahy a možnosti participace

Vztahy uvnitř jednotlivých lokalit jsme již částečně popsali v kapitole týkající se vnitřní struktury sociálně vyloučené populace, která tyto vztahy samozřejmě ovlivňuje. Shrňme, že v lokalitě Přemyslova jsou vztahy dobré a v posledních cca dvou letech došlo k jejich zlepšení vlivem obměny nájemníků a působení domovnice. Relativně dobré vztahy s drobnými konflikty týkajícími se soužití jednotlivých domácností (např. úklid společných prostor) panují i v lokalitě Žižkova. Horší vztahy jsou v lokalitě Šafaříkova, kde se objevuje více neshod týkajících se vzájemného soužití (problémy s hygienou, menší konflikty kvůli hlučným dětem apod.). Drobné konflikty se vyskytují i v ubytovně V Olších, kde jsou umocněny velice špatnou sociální situací většiny obyvatel.

Mezi Romy posiluje vztahy vzájemná rodinná provázanost, kterou registrujeme např. v lokalitě Žižkova. Částečný distanc panuje mezi starousedlíky a nově přichozími Romy. Proto nejsou např. obyvatelé Žižkovy ulice, jejichž část tvoří přistěhovalci z Libčic nad Vltavou a dalších měst, v intenzivním kontaktu s Romy s ostatních lokalit. Také ve vztahu majority k romské minoritě platí, že lépe jsou vnímáni starousedlíci a zejména jejich starší generace, se kterou jsou místní obyvatelé delší dobu v kontaktu, znají se ze škol či ze zaměstnání.

Participace osob ze SVL či Romů obecně na směřování či vytváření obecních politik je v podstatě nulová. V době šetření se nám nepodařilo identifikovat osobu, která by měla častější formální či neformální kontakty se zástupci místní samosprávy. Z vyjádření jednotlivých aktérů a romských obyvatel města se zdá, že poslední takovou osobou byl p. Gabčo, který kromě provozování firmy na údržbu zeleně právě takovými kontakty disponoval. Kromě toho byl také organizátorem spolkového života zdejších Romů (pořádání plesů, zábav apod.). Po jeho smrti a faktickém zániku firmy ovšem nikdo ze zdejších Romů na jeho podnikatelskou či organizační činnost nenavázal. Z vyjádření několika respondentů vyplývá, že taková očekávání směřovala k jeho zeťovi, ale zůstala nenaplněna. Jeden respondent se přímo vyjádřil, že by bylo vhodné najít osobu, která by zprostředkovávala kontakt mezi kralupskými Romy a městem.

Pokud bychom hledali autority mezi romskými starousedlíky, zmínili bychom rody Gabčů či Durdoňů. Jisté autoritě se mezi kralupskými Romy těší domovnice z Přemyslovy ulice p. Červeňáková, kterou respektují zejména obyvatelé zmíněné lokality. Mladší Romové organizují také např. fotbalový tým, který existuje již 4 roky a účastní se turnajů ve středních Čechách (např. Mělník, Neratovice) nebo v Praze. Dle vlastních slov byli v kontaktu s místní samosprávou kvůli hledání vhodného veřejného hřiště a podpoře města pro jejich aktivity. Jejich aktivita představuje pozitivní příklad.

SHRNUTÍ KAPITOLY: Celková situace sociálně vyloučené populace v Kralupech nad Vltavou je ve srovnání s jinými městy relativně dobrá. Ve městě panují dobré vztahy mezi majoritní populací a romskou menšinou, což je odrazem dlouhodobého kontaktu těchto dvou skupin obyvatel, např. ve školním prostředí či v zaměstnání. Tento faktor by mohl přispět k efektivnímu řešení zde popisované problematiky. Naopak jako možnou překážku vnímáme zejména postoje místní správy, v rámci které jednoznačně převažuje „privatizační“ diskurz, který je v podstatě názorovým protipólem opatření, která běžně navrhuje aplikovat ASZ.

15 Závěr

15.1 Celkové shrnutí

Analýza byla vypracována pro Odbor pro sociální začleňování (též Agentura pro sociální začleňování – ASZ) Úřadu vlády ČR pracovníky občanského sdružení M'am'aloca. Analýza se opírá o teoretický koncept sociálního vyloučení a byla vytvořena kombinací několika různých metod (desk research, pozorování, expertní rozhovory atd.). Podstatné bylo zejména dotazníkové šetření a hloubkové rozhovory s obyvateli sociálně vyloučených lokalit v Kralupech nad Vltavou. Dotazníkovým šetřením bylo osloveno 49 domácností v lokalitách Žižkova, Přemyslova a Šafaříkova, které byly na základě přihlášky města Kralupy nad Vltavou chápány jako problematické. Bylo zde získáno 37 validních dotazníků, které pokryly 139 osob, což je téměř 68 % zde žijících obyvatel. Další dotazníky byly získány na ubytovně V Olších a v ubytovacím zařízení Arcidiecézní charity. Struktura dotazovaných odpovídala struktuře obyvatel žijících v těchto lokalitách. Převažovali romští respondenti. Získané dotazníky v kombinaci s dalšími fakty umožnily zpracovatelům analýzy získat přehled o celé zde žijící populaci.

Sociálně vyloučené lokality se nacházejí v různých částech města, kromě ubytovny Viktor ale pouze v jeho levobřežní části. Ani jedna z těchto lokalit není prostorově či funkčně oddělena od zbylé městské zástavby. V různé míře se projevuje pouze symbolické vyloučení, které je ale nesterpně vysoké. Jako SVL jsou chápány domy s nájemními byty **Žižkova 57**, **Přemyslova 890, 654 a 656** a **Šafaříkova 918 a 919**, ke kterým můžeme přiřadit ubytovny **Viktor** (Krakovská 697), **V Olších** (č.p. 498) a částečně ubytovna **Sport** (U Cukrovaru 1087). Podmínky bydlení se v jednotlivých lokalitách (i v rámci nich) liší. Společným jmenovatelem, s výjimkou jednoho domu v lokalitě Přemyslova, je menší výměra všech bytů a jejich umístění v domech s dřívějším datem výstavby. V lokalitě Žižkova 57, kde žije celkem 38 osob, sdílí několik domácností společné toalety a sprchu, které jsou zanedbané (stejně jako ostatní společné prostory v domě). Problematická je i velikost několika minibytů (pokojů). V domě se ale vyměňují okna a je instalováno nové topení. V lokalitě Přemyslova jsou v horším stavu zejména byty v domě č.p. 656 (stará okna), naopak byty v domech č.p. 890 a 654 prošly v nedávné době rekonstrukcí, případně se rekonstruovaly v době terénního šetření a kvalita bydlení se zde zvedla. Celkově žije v lokalitě necelých osmdesát osob. Mezi domy v lokalitě Šafaříkova je horší situace v domě č.p. 919, kde se kromě problémů mezi nájemníky v poslední době řešil např. výskyt štenic. Také byty jsou zde menší než v sousedním domě č.p. 918 a v několika případech je obývají velice početné domácnosti. Zmíněný dům č.p. 918 lze hodnotit jako méně problémový. Žije zde třetinový počet osob než v sousedním domě a podstatná část bytů byla v domě šetření prázdná. Celkově žije v lokalitě Šafaříkova necelých 90 osob. Necelá dvacítko sociálně vyloučených osob žila k datu šetření v ubytovně Viktor v Lobečku. Tito obyvatelé zde mají vyhrazené patro a jsou jim poskytovány vybrané služby (úklid společných prostor i jednotlivých pokojů). Z tohoto ohledu a i kvůli faktu, že se zde neubytovávají rodiny s dětmi, lze standard ubytování hodnotit jako uspokojivý. Horší situace z pohledu kvality bydlení (např. nedostatečný výkon topidel)

a hygieny panuje v ubytovně V Olších. V bývalých fotbalových šatnách zde přebývá přibližně desítka ubytovaných osob. Stejněmu majiteli patří také ubytovna Sport, kde se ale ubytovávají méně problematičtí nájemníci. Převahu obyvatel všech lokalit tvoří Romové, ale ani podíl majoritní části populace není zanedbatelný (cca jedna pětina všech obyvatel v těchto sociálně vyloučených lokalitách).

V bytových domech v lokalitách Žižkova, Přemyslova a Šafaříkova žije přibližně 200 osob. Další sociálně vyloučené osoby žijí na ubytovnách (ubytovny Viktor a V Olších ubytovávají přibližně třicítka těchto osob) a rozptýleně na území celého města. Specifickou skupinou jsou bezdomovci bez střechy nad hlavou, kterých žije v Kralupech nad Vltavou přibližně čtyřicítka. Problém sociálního vyloučení se tak dotýká necelých 2 % kralupské populace. Z výsledků dotazování je zřejmé, že populace ve jmenovaných bytových domech je výrazně mladší než populace v celém městě (průměrný věk je pouze 21,3 let, v celých Kralupech to je 41,9 let) a je v ní vyšší podíl žen. Domácnosti v těchto lokalitách jsou větší než je průměr za celé Česko (3,8 osoby na domácnost, v Česku v roce 2011 to bylo 2,3 osoby na domácnost), naopak domácnosti na ubytovnách jsou jednočlenné či dvoučlenné. Sociálně vyloučená populace netvoří homogenní skupinu osob. Dělicí linie probíhá mezi romskými obyvateli SVL (kteří jsou obviňováni ze zneužívání institucionalizované pomoci) a lidmi bez domova (mezi kterými převažují příslušníci majority a Romové nemají pro jejich situaci pochopení). Romská populace je rozdělena zejména podle lokalit. V Žižkově ulici žijí spíše nově přistěhované rodiny, nejčastěji z Libčic nad Vltavou. Zbylé dvě lokality jsou obývané z většiny starousedlíky, i když i zde se vyskytují migranti, nejčastěji z okolních měst (Kladno, Slaný atd.). Kromě imigrace z Libčic nad Vltavou není ale jiný migrační proud zásadní a migrace probíhá jak do Kralup nad Vltavou, tak mimo ně. V rámci Kralup nad Vltavou a identifikovaných lokalit samotných je pohyb obyvatel také různorodý. Postižitelným proudem bylo stěhování sociálně vyloučených obyvatel do bytů v Šafaříkově ulici a příchod zvláště nově založených rodin do lokality Přemyslova.

Počet obyvatel (18 472) i domů (2 563) v Kralupech nad Vltavou při censu v roce 2011 je nejvyšší v dosavadní historii města. Poválečný růst byl spojený hlavně s koncentrací příchozích pracovníků do nově budovaných bytových domů (paneláků). V části města se udržela starší zástavba (59 % bytových domů bylo vystavěno před rokem 1970) a právě v tomto typu zástavby se nacházejí identifikované SVL. Všechny domy v SVL jsou v majetku soukromých osob, ač část z nich ještě donedávna patřila do bytového fondu města. Zejména kvůli pohledávkám za nájemné a technickému stavu domů (nedostatek financí na údržbu a investice) město svůj fond široce privatizovalo. Nyní je v majetku města pouze 20 obytných domů Správcem tohoto fondu je Městský bytový podnik. Pronajmutí městského bytu, které je možné získat pro služební byt, ze sociálních nebo zdravotních důvodů nebo obálkovou metodou, je pro typického obyvatele SVL kvůli nastaveným podmínkám de facto nereálné. Osoby ohrožené sociálním vyloučením obývají byty soukromých vlastníků, kteří se na pronajímání bytů specializují. Nejvýznamnější skupina vlastní přibližně 200 bytů. Jsou to hlavně malometrážní byty ve starších domech, které majitelé ale rekonstruují. Technické podmínky bydlení jsou proto relativně dobré, i když v některých lokalitách se řídce vyskytují specifické potíže (vlhkost v bytech v Přemyslově ulici, štěnice v lokalitě Šafaříkova). Pronájmy v těchto lokalitách jsou často nabízeny bez kauce, proto jsou dostupné i nízkopříjmovým

domácnostem. Nájemné nevybočuje (až na výjimku jednoho domu v lokalitě Přemyslova) z cen, které jsou v Kralupech nad Vltavou obvyklé. Jelikož jiní soukromí majitelé nepronajímají byty Romům, případně neudělují povolení k získání trvalého bydliště, je bydlení v SVL pro mnohé rodiny jedinou reálně dostupnou variantou. Dále už zbývají pouze ubytovny či krizové ubytování u poskytovatelů sociálních služeb (dva azylové domy pro matky s dětmi, dům na půl cesty), i když i zde není nabídka lůžek dostatečná (chybí azylové ubytování pro muže a noclehárna pro lidi bez střechy nad hlavou). Lidé bez domova mohli krátce užívat zimní noclehárnu, které ale byla otevřena naposledy v roce 2010. Na ulici, v různých nouzových přístřešcích apod. přespává v Kralupech nad Vltavou asi čtyřicítka osob, i když jejich počet sezónně kolísá. Lidé bez domova, kteří si jsou alespoň částečně schopni udržet bydlení pod střechou, jsou klienty ubytoven Viktor a V Olších. Ceny za ubytování se v těchto ubytovnách pohybují mezi 3–4 tis. Kč, přičemž nejnížší jsou v ubytovně V Olších, která také nabízí nejhorší standard ubytování. Převážná většina osob dlouhodobě ubytovaných v ubytovnách má bydlení hrazené prostřednictvím Úřadu práce.

Domácnosti v SVL jsou zadlužené, což potvrdili pracovníci v sociálních službách, ale i někteří respondenti dotazníkového šetření. Část respondentů o vlastních dlužích nemluvila. To častěji bohužel neznamena, že by dluhy neměli (i když v SVL najdeme i nedlužící domácnosti), ale že dluhy netematizují. Přestože je pro existenci domácností zásadní platba nájmu, mělo dle svých slov nedoplatky na nájemném v době dotazování osm z 37 domácností v lokalitách Žižkova, Přemyslova a Šafaříkova. Některé domácnosti mají nastavené splátkové kalendáře, jiným hrozí dle majitelů nemovitostí vystěhování. Většina domácností má i další dluhy, ať už u bank, nebankovních společností či u MěÚ na poplatcích. Právě tyto dluhy pak domácnostem znemožňují žádat o pronájem městského bytu. Několik domácností je výrazně předlužených. Domácnosti či jednotlivci s pravidelným příjmem mohou projít tzv. osobním bankrotem, který má za sebou i několik domácností v lokalitách Přemyslova a Šafaříkova.

Podstatná část osob v SVL patří k potomkům přistěhovalců, kteří v 2. pol. minulého století přicházeli jako nekvalifikovaná pracovní síla do nově zakládaných kralupských průmyslových podniků nebo do zemědělských podniků v okolí. Kvalifikace těchto osob je také nízká a po restrukturalizaci hospodářství v 90. letech 20. století se z nich stala na pracovním trhu nejhůře uplatnitelná pracovní síla. Někteří z pracovního trhu trvale vypadli. V mladé generaci registrujeme i osoby, které na pracovní trh nikdy nepronikly a od konce školní docházky jsou v evidenci Úřadu práce. Mezi dotazovanými osobami v lokalitách Žižkova, Přemyslova a Šafaříkova je téměř polovina osob starších patnácti let bez zaměstnání. Celkově je situace na trhu práce v Kralupech nad Vltavou lepší, než ve zbytku mělnického okresu, mj. kvůli dobré dopravní dostupnosti Prahy. Pro nízce kvalifikovanou pracovní sílu se nabízejí pozice v logistických areálech obchodních a potravinářských firem. Obyvatelé SVL vnímají jako svou bezprostřední konkurenci na pracovním trhu zahraniční pracovníky (zejména z Ukrajiny), kteří jsou ochotni pracovat za horších podmínek. Dle ředitelky ÚP komplikuje zaměstnání lidí ze SVL řada objektivních (např. zápis v trestním rejstříku, absence kvalifikace), ale i smyšlených překážek (např. fingované diagnózy od lékaře). Několik respondentů mluvilo o diskriminaci na trhu práce. Kvůli kombinaci všech

těchto důvodů je zřejmé, že zapojení některých obyvatel na trhu práce bude do budoucna velice komplikované.

Pro část domácností v SVL jsou dávky státní sociální podpory a hmotné nouze podstatným zdrojem příjmů. Celkem je v čase šetření pobíralo 31 domácností ze 43 dotazovaných. Pro některé domácnosti (např. na ubytovnách) představují dávky jejich jediný příjem. Ostatní domácnosti mají příjmy z dávek kombinované s příjmy ze zaměstnání, podpory v nezaměstnanosti, důchodů nebo rodičovských příspěvků. Průměrná výše dávek státní sociální podpory a hmotné nouze na dotazovanou domácnost činí 9 125 Kč. Podstatné jsou příjmy sloužící k úhradě bydlení, zejména doplatek na bydlení, který může být vyplácen i osobě, která nemá v daném místě trvalé bydliště (což se nejčastěji týká osob na ubytovnách). Výplata doplatku je na správním uvážení ÚP, který k ní přistupuje individuálně a snaží se např. mladé lidi motivovat k hledání ubytování mimo komerční ubytovny. Individuální přístup je aplikován také v případě mimořádné okamžité pomoci, která je často vyplácena po sociálním šetření v domácnostech.

Aktuální detailní přehled sociálních služeb v Kralupech nad Vltavou poskytuje Analýza poskytovatelů sociálních služeb návazných na území města Kralupy nad Vltavou a jeho spádovém území, která vznikla v rámci procesu komunitního plánování sociálních služeb. V sociálně vyloučených lokalitách se pohybuje několik terénních pracovníků, ať už ze sociálního odboru kralupského MěÚ nebo z neziskových organizací (Poradna pro občanství, občanská a lidská práva, Farní charita). Poradenství se týká zejména dvou okruhů – bydlení a zadluženosti. V kontaktu s terénními pracovníky je dle vlastního vyjádření z dotazníkového šetření přibližně čtvrtina obyvatel SVL. Zejména děti ze SVL využívají ambulantní sociální služby, které nabízí Farní charita (dopolední a odpolední dětská skupina, nízkoprahový klub). V portfoliu služeb Farní charity najdeme ještě poradenství (sociální a job poradna, právní poradna a drogová poradna), potravinovou pomoc a šatník. Pobytové sociální služby pro danou cílovou skupinu poskytovala na podzim 2014 zejména Arcidiecézní charita Praha (dům na půl cesty, azylový dům pro matky s dětmi), ale od ledna 2015 došlo k reorganizaci a včlenění služeb pod Farní charitu, která již předtím provozovala také malý azylový dům pro matky s dětmi. Zejména v této oblasti jsou ale pociťovány kapacitní nedostatky, jak bylo rozebráno v kapitole Bydlení. Spolupráci s terénními pracovníky hodnotí obyvatelé SVL kladně, v hodnocení ambulantních služeb mají výhrady k novému vedení Farní charity, což je zřejmě způsobeno zpřísněním režimu při poskytování vybraných sociálních služeb.

Vzdělání všech obyvatel Kralup nad Vltavou odpovídá celorepublikovému průměru. Naopak vzdělání obyvatel v SVL je mnohem nižší. Mezi všemi osobami staršími 15 let a skončenou školní docházkou, které pokrylo dotazníkové šetření v SVL (celkem 83 osob), má naprostá většina (65, tj. 78,3 %) pouze základní vzdělání. Toho dosáhly na běžné nebo často i na „zvláštní“ základní škole. Kralupy nad Vltavou mají celkem tři mateřské školy, které mají k dispozici šest budov. Většina dětí ze SVL Přemyslova a Šafaříkova navštěvuje MŠ Generála Klapálka, která se nachází nedaleko těchto lokalit. Podle zjištění v terénu není v těchto lokalitách žádná skupina dětí, která by nedocházela do MŠ. Dle slov ředitelky jsou specifickým problémem dětí ze SVL problémy s častějšími absencemi a pravidelností plateb za školné. Škola se ale snaží tyto problémy řešit, aby děti mohly předškolní docházku absolvovat. Děti z lokality Žižkova navštěvují ve vyšší míře „školičku“ Farní charity, která se

nachází v blízkosti této lokality. Školní docházka dětí ze SVL je rozložena zejména mezi ZŠ Generála Klapálka, ZŠ Komenského a ZŠ praktickou (sem dochází 18 žáků z lokalit Žižkova, Přemyslova a Šafaříkova a tvoří čtvrtinu zdejších žáků), jednotlivci dochází ještě do ZŠ Třebízského. Zbývající dvě základní školy jsou bez žáků ze SVL. Můžeme shrnout, že ani jeden z ředitelů nepovažuje sociální či materiální situaci dětí z kralupských SVL za zvýšeně problematickou, což je patrné hlavně při srovnání s dalšími jednotlivci či skupinami žáků (např. na ZŠP dojíždí děti ze SVL ve Velvarech a ve Spomyšli). Na střední školy přestupují z běžných ZŠ téměř všichni žáci, naopak ze ZŠP je to pouze 80 % žáků.

Z hlediska rodinného života odpovídá situace v Kralupech nad Vltavou v rozličných ukazatelích celorepublikovému průměru (podíly ženatých/vdaných osob na celkové populaci, rozvodovost, počet neúplných rodinných domácností s nezaopatřenými dětmi). Z tohoto pohledu nevybočuje ani situace ve sledovaných lokalitách. Dotazníkové šetření zde sice odhalilo lehce vyšší podíl neúplných rodin s nezaopatřenými dětmi, ale vzhledem ke konstrukci vzorku dotazovaných je nutné brát tuto informaci s rezervou. Nejtypičtější domácnost v SVL je přesto tvořena nukleární rodinou s dětmi (22 případů z 37 dotazovaných domácností v lokalitách Žižkova, Přemyslova a Šafaříkova). Ani Kralupský OSPOD nevnímá situaci rodin v těchto lokalitách v kontextu celého města jako výrazně zhoršenou. V posledních pěti letech byl v těchto lokalitách pětkrát podán návrh na ústavní výchovu dítěte (z celkových 32 případů) a v šesti případech zde byl nařízen soudní dohled (z celkových 37 případů). Kralupský OSPOD tvoří sedm pracovníků a kapacita orgánu je hodnocena jako dostatečná.

Zdravotní stav sociálně vyloučené populace je spíše horší, o čemž svědčí výpovědi jednotlivých respondentů i aktérů, kteří jsou s nimi v kontaktu. Tento stav je ovlivněn životosprávou, ale i prostředím, ve kterém tyto osoby žijí (vlhkost, plísně). Faktorem, který navenek vypovídá o zdravotním stavu obyvatel SVL a jejich přístupu ke zdravotní péči, je stav chrupu, který je u většiny těchto osob velice špatný. Z hlediska životosprávy je zřejmá vysoká prevalence kuřáctví, pozorováním lze usoudit, že v SVL kouří více než dvě třetiny populace. Alkoholismus je problémem zejména mezi osobami bez domova, případně osobami na ubytovnách (např. ubytovna V Olších), jinde se vyskytuje ojediněle. Jednotlivci žijící v SVL budou zřejmě také uživateli drog, mezi kterými v Kralupech nad Vltavou dominuje pervitin. Opět se ale nejedná o silně rozšířený jev, který by byl pouze problémem dotčené sociálně vyloučené populace.

Se sociálně vyloučenými lokalitami nejsou v Kralupech nad Vltavou spojeny výraznější bezpečnostní problémy, na čemž se shodnou všichni aktéři, včetně zástupců Policie ČR a Městské policie. Obvodní oddělení Policie ČR (OOP ČR) Kralupy nad Vltavou má 32 zaměstnanců, Městská policie měla k prosinci 2014 dvacet strážníků. Městská policie obsluhuje městský kamerový systém, který ze zmiňovaných lokalit pokrývá pouze Žižkovu ulici, ostatní lokality jsou mimo dosah těchto kamer. Dle vyjádření Policie ČR je bezpečnostní situace ve městě stabilizovaná, k lehkému zhoršení došlo pouze po rozsáhlé amnestii na počátku roku 2013, kdy vlivem recidivistů stoupla zejména majetková trestná činnost. Přemyslova ulice (v celé své délce) spolu s Mostní ulicí váže statisticky vyšší počet přečinů, ale to souvisí pouze s délkou ulic a jejich charakterem (koncentrace barů, heren apod.), nikoliv s přítomností SVL. SVL (včetně ubytoven) nejsou pod zvýšeným policejním dohledem

a jejich obyvatelé ani nemají vysoký podíl na drobné kriminální či přestupkové činnosti, která je jim často v rámci Česka připisována (zde je míněn zejména nelegální sběr kovů). Narušování veřejného pořádku drobnými přestupky se snaží zabránit městská vyhláška, která zakazuje pití alkoholu na vybraných místech města. Obyvatelé SVL a Romové obecně se cítí ve městě bezpečně. Pochod pravicových extremistů v roce 2012 byl ojedinělou záležitostí, kterou organizovali lidé z vnějšku města.

Celková situace sociálně vyloučené populace v Kralupech nad Vltavou je ve srovnání s jinými městy relativně dobrá. Ve městě panují dobré vztahy mezi majoritní populací a romskou menšinou, což je odrazem dlouhodobého kontaktu těchto dvou skupin obyvatel, např. ve školním prostředí či v zaměstnání. Tento faktor by mohl přispět k efektivnímu řešení zde popisované problematiky. Naopak jako možnou překážku vnímáme zejména postoje místní správy, v rámci které jednoznačně převažuje „privatizační“ diskurz, který je v podstatě názorovým protipólem opatření, která běžně navrhuje aplikovat ASZ.

15.2 Identifikace klíčových problémů

Sociální vyloučení je důsledkem celé řady reálných problémů, které se vzájemně podmiňují a ovlivňují. Přestože není možné situaci v Kralupech nad Vltavou vnímat z celorepublikového pohledu jako kritickou, existují oblasti, které můžeme označit jako klíčové a ve kterých by bylo vhodné intervenovat prioritně.

Na prvním místě je nutné jmenovat **oblast bydlení**. Privatizace městského bytového fondu vedla ke koncentraci sociálně slabších obyvatel v několika málo domech soukromých vlastníků. Přestože u některých nájemníků došlo ke zvýšení standardu bydlení (soukromí vlastníci např. přistoupili k rekonstrukcím bytů), bylo by vhodné, aby došlo k opětovné dekoncentraci těchto nájemníků z jednotlivých lokalit. V tomto směru by bylo možné uvažovat o zřízení několika sociálních bytů a o jejich faktickém fungování, včetně nastartování systému prostupného bydlení. Posunem pozitivním směrem by také mohlo být zprůhlednění rozhodování bytové komise a přidělování městských bytů, včetně zapojení některého z pracovníků sociálního odboru do této komise. Přestože městské byty se dle oficiální koncepce přidělují ze sociálních a zdravotních důvodů, je pro osoby v sociální tísní získání městského bytu kvůli nastaveným omezením prakticky nemožné. Dalšími doporučenými kroky v oblasti bydlení by bylo zvýšení počtu krizových a azylových lůžek a jejich zaměření na další klientelu (bezdomovci, rodiny s dětmi).

V **oblasti zaměstnanosti** je hlavním problémem vysoká nezaměstnanost obyvatel SVL. Situaci zhoršuje několik vlivů – velmi nízká vzdělanost a z ní vyplývající špatná uplatnitelnost na trhu práce, dlouhodobá nezaměstnanost některých uchazečů a u některých mladých nezaměstnaných jejich nezkušenost se zaměstnáním. Přesto v Kralupech nad Vltavou existují i pozitivní příklady. Ne nepodstatná část obyvatel SVL si drží stálé zaměstnání. Fungovala zde také firma, která zaměstnávala především místní Romy na jednoduché manuální práce a na její působení by bylo možné navázat – buď založením sociálního podniku nebo upravením koncepce městských technických služeb, kde několik osob ze SVL pracuje v běžném pracovním poměru nebo formou veřejně prospěšných prací.

Oblast sociálních služeb byla detailně popsána v několikrát zmíněné analýze poskytovatelů sociálních služeb. Kromě služeb v oblasti bydlení zmíněných výše by situaci mohla napomoci centralizace ambulantních služeb poskytovaných jak městem, tak neziskovými organizacemi (např. vybudování jednotného kontaktního místa pro šatník, potravinovou banku a další služby). Z pohledu autorů výzkumu by situaci prospěla větší koordinace a spolupráce jednotlivých neziskových organizací, která by mohla vést k odbourání některých drobných problémů a nedorozumění mezi těmito organizacemi.

Celkem kladně je možné hodnotit situaci v **oblasti školství**, kde jsou děti integrovány do běžných základních škol a většina z ředitelů se o sociální problematiku aktivně zajímá. Velká část dětí ze SVL sice navštěvuje ZŠ praktickou, ale v žádném případě nemůžeme mluvit o účelovém soustředění dětí do této školy. ZŠP se proti těmto praktikám naopak vymezuje. Námětem do diskuze by mohlo být zřízení přípravného ročníku pro děti, které jsou nedostatečně připraveny na studium základní školy. Z výzkumu ale vyplynulo, že děti ze SVL dochází do běžných MŠ a tato zařízení jsou připravena s nimi pracovat. Otázkou zůstává jejich problematická docházka, která souvisí zejména s absencí porozumění důležitosti předškolní docházky mezi jejich rodiči.

Ve všech případech se tedy jedná o problémy, které se v souvislosti se sociálně vyloučenou populací vyskytují i na dalších místech Česka. Žádný z problémů nelze označit za specificky místní. Žádný z těchto problémů není natolik intenzivní, aby ukazoval např. na potřebnou intervenci na regionální či centrální úrovni.

16 Literatura a prameny

16.1 Literatura

GAC. Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti. Praha: GAC, 2006. Dostupné online z: <http://www.esfcr.cz/mapa/index-2.html>

KOMŇACKÁ, Lucie. Kralupská opozice brojí proti privatizaci městských bytů. ČT24, 2011. Dostupné online z: [http://www.ceskatelevize.cz/ct24/regiony/137716-kralupska-opozice-broji-proti-privatizaci-mestských-bytu/](http://www.ceskatelevize.cz/ct24/regiony/137716-kralupska-opozice-broji-proti-privatizaci-mestських-bytu/)

MIKESZOVÁ, Martina, SLÁDEK, Jan, LUX, Martin, ČESELKÝ, Jan, ŠMIDÁK, Vladimír, KADLECOVÁ, Milada. Mapování skupin obyvatel akutně ohrožených sociálním vyloučením ve vybraných čtyřech krajích (v Praze, Středočeském kraji, Jihomoravském kraji a Moravskoslezském kraji) v souvislosti s nedostupností bydlení. Socioekonomie bydlení, 2010. 34 s. Dostupné online z: http://www.disparity.cz/data/usr_048_default/zprava_socialnivyloucení.pdf

RACEK, Jan. Město na řece: 100 let města Kralupy nad Vltavou. Kralupy nad Vltavou: Město Kralupy nad Vltavou, 2002. 101 s.

ROMEACZ. Proti 150 neonacistům v Kralupech nad Vltavou protestovalo téměř 300 lidí. Romea.cz, 2012. Dostupné z <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/proti-150-neonacistum-v-kralupech-nad-vltavou-protestuje-temer-300-lidi>

RŮŽKOVÁ Jiřina, ŠKRABAL Josef. Historický lexikon obcí České republiky 1869–2005. I. díl. Praha: Český statistický úřad, 2006. 760 s.

ŘÍHA, Jiří. Privatizace bytů vzala lidem střechu nad hlavou. Deník.cz, 2011. Dostupné online z: <http://www.denik.cz/stredocesky-kraj/privatizace-bytu-vzala-lidem-strechu-nad-hlavou.html>

SOVINOVÁ, Hana, SADÍLEK, Petr, CSÉMY, Ladislav. Vývoj prevalence kuřáctví v dospělé populaci ČR, názory a postoje občanů ČR k problematice kouření (období 1997–2011). Výzkumná zpráva. Státní zdravotní ústav, 2012. 47 s. Dostupné online z: <http://www.szu.cz/uploads/documents/czsp/zavislosti/koureni/zprava-kuractvi-2011.pdf>

STUPKA, Josef. Kralupy nad Vltavou: historie a současnost Kralup nad Vltavou: výročí 100 let města. Kralupy nad Vltavou: Město Kralupy nad Vltavou, 2002. 168 s.

STUPKA, Josef. Velká kronika kralupská: L.P. 1253 - L.P. 2010. Praha: Bondy, 2011. 296 s.

ŠVEC, Jakub (ed.). Příručka pro sociální integraci. Praha: Úřad vlády ČR, odbor pro sociální začleňování v romských lokalitách, 2007. 24 s.

TICHÝ, Václav. "Svatováclavská manifestace" v Kralupech nad Vltavou [online]. Policie ČR, 2012. Dostupné z <http://www.policie.cz/clanek/svatovaclavska-manifestace-v-kralupech-nad-vltavou.aspx>

TOUŠEK, Ladislav. Sociální vyloučení a prostorová segregace. AntropoWEBZIN 2-3, 2007. Dostupné online z: <http://antropologie.zcu.cz/socialni-vyloucení-a-prostorova-segregace>

16.2 Internetové stránky

Arcidiecézní charita Praha, Středisko Kralupy nad Vltavou. Dostupné online z: <http://praha.charita.cz/sluzby/kralupy/>

Hotel Sport Kralupy nad Vltavou. Dostupné online z: <http://www.hotel-sport.cz/ubytovani/ubytovani-kralupy-nad-vltavou-pokoje>

Insolvenční rejstřík. Dostupné online z: <https://isir.justice.cz/isir/common/index.do>

Konstrukce klasifikace kmenových oborů vzdělání. Dostupné online z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/klasifikace-oboru>

Městský kamerový dohlížecí systém (MKDS). Město Kralupy nad Vltavou, 2014. Dostupné online z: <http://www.mestokralupy.eu/mesto/policie/mestska-policie/mestsky-kamerovy-dohlizeci-system-mkds/>

Oxford Dictionaries, Oxford University Press. Dostupné online z: <http://oxforddictionaries.com>

Registr územní identifikace, adres a nemovitostí (RÚIAN). ČÚZK, 2013. Dostupné online z: <http://vdp.cuzk.cz>

ROMAin ve Středočeském kraji. Dostupné online z: <http://www.poradna-prava.cz/terenni-prace-v-socialne-vyloucenych-lokalitach-384/romain-stredocesky-kraj.html>

Sreality.cz. Dostupné online z: <http://sreality.cz>

Varianty společnosti Člověk v tísni. Dostupné online z: <http://www.varianty.cz/index.php>

Women For Women, o.p.s. Dostupné online z: <http://www.women-for-women.cz/clanky/o-nas-36.html>

16.3 Ostatní dokumenty

Analýza poskytovatelů sociálních služeb návazných na území města Kralupy nad Vltavou a jeho spádovém území. CpKP a Město Kralupy nad Vltavou, 2014. 30 s. Dostupné online z: <http://www.mestokralupy.eu/files/pages/mesto/socialni-sluzby/komunitni-plan-socialnich-sluzeb/analyza-poskytovatelu-socialnich-sluzeb.pdf>

ČSÚ. Počet obyvatel v obcích k 1. 1. 2014. Praha: ČSÚ, 2014. Dostupné online z: http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/publ/130072-14-r_2014

ETHOS – Evropská typologie bezdomovství a vyloučení z bydlení v prostředí ČR. Dostupné online na http://is.muni.cz/th/134567/fss_b/ETHOS.pdf

GREINER, Milan. Mikroanalýza – Kralupy nad Vltavou. Praha: ASZ, 2014.

Obecně závazná vyhláška města Kralupy nad Vltavou č. 1/2012, kterou se stanovují části školských obvodů základních škol zřízených městem Kralupy nad Vltavou. Dostupné online z: <http://www.mestokralupy.eu/files/pages/mestsky-urad/obecne-zavazne-vyhlasaky-a-narizeni/ozv-c-1-12-ktou-se-stanovuji-casti-skolskych-obvodu-zakladnich-skol-zrizenych-mestem-kralupy-nad-vltavou.pdf>

Obecně závazná vyhláška města Kralupy nad Vltavou č. 2/2012 o zákazu konzumace alkoholických nápojů a žebření na veřejném prostranství. Dostupné online z: <http://www.mestokralupy.eu/files/pages/mestsky-urad/obecne-zavazne-vyhlasaky-a-narizeni>

/ozv-c-2-12-o-zakazu-konzumace-alkoholickych-napoj-u-a-zebrani-na-verejnem-prostranstvi.pdf

Pravidla pro hospodaření s byty ve vlastnictví města. Město Kralupy nad Vltavou, 2014.

Usnesení Rady města Kralup nad Vltavou z jednání dne 25. Listopadu 2014 (RM č. 27). Dostupné online z: <http://www.mestokralupy.eu/files/pages/samosprava/rada-mesta/zapisy-z-roku-2014/25-11-2014.pdf>

Výroční zprávy Semiramis o.s. (za roky 2009–2013). Dostupné online z: <http://www.os-semiramis.cz/>

Zásady vytvoření a použití finančních prostředků „Fondu rozvoje bydlení města Kralupy nad Vltavou“. Dostupné online z: http://www.mestokralupy.cz/Files/Articles/1276_Vyhlaseni-vyberoveho-rizeni-na-ziskani-pujcky-z-Fondu-rozvoje-bydleni-Mesta-Kralupy-nad-Vltavou-pro/zasady_frb.pdf

Zpráva o činnosti složek PČR obvodní oddělení Kralupy nad Vltavou. Zpracováno dne 10. 4. 2013. Zpracoval komisař npor. Bc. Ondřej Kladiva, vedoucí OOP Kralupy nad Vltavou.

Zpráva o činnosti složek PČR obvodní oddělení Kralupy nad Vltavou. Zpracováno dne 8. 9. 2014. Zpracoval komisař npor. Bc. Ondřej Kladiva, vedoucí OOP Kralupy nad Vltavou.

16.4 Oslovení aktéři

Hlavní oslovení aktéři (abecedně):

S. Bednářová, ředitelka, ZŠ Václava Havla

L. Berit, ředitel, Městský bytový podnik Kralupy n. V.

I. Bejrová, ředitel, kontaktní pracoviště ÚP Kralupy n. V.

T. Dobrovolná, manažer prevence kriminality, Městská policie Kralupy n. V.

J. Fránová, sociální pracovnice, Arcidiecézní charita Praha, středisko Kralupy n. V.

B. Glasslová, ředitelka, ZŠ praktická

J. Hereinová, ředitelka, ZŠ Komenského

P. Hergesell, správce bytů, zaměstnanec majitelů nemovitostí

P. Holeček, starosta, Kralupy n. V.

P. Honc, terénní pracovník, Farní charita Kralupy n. V.

M. Hubálek, právník, Poradna pro občanství, občanská a lidská práva

E. Ivanová, vedoucí odboru, Odbor sociálních věcí, školství a kultury, MěÚ Kralupy n. V.

Š. Jakušová, sociální pracovnice, Farní charita Kralupy n. V.

J. Jírová, ředitelka, MŠ Generála Klapálka

T. Kaltounková, speciální pedagog, Farní charita Kralupy n. V.

P. Kicková, ředitelka, MŠ E. Beneše

Z. Kinčlová, ověřovatel podpor v nezaměstnanosti, kontaktní pracoviště ÚP Kralupy n. V.

O. Kladiva, vedoucí, Obvodní oddělení Policie ČR Kralupy n. V.

D. Knöpfelmacherová, ředitelka, ZŠ Generála Klapálka

E. Kostlivá, ředitel, Městská policie Kralupy nad Vltavou

D. Kuzníková, ředitelka, ZŠ a MŠ Třebízského

M. Mikešová, vedoucí učitelka MŠ, ZŠ a MŠ Třebízského

P. Moudrý, zástupce majitelů nemovitostí
L. Mudrová, školství, Odbor sociálních věcí, školství a kultury, MěÚ Kralupy n. V.
T. Peťáková, referent NSD – hmotná nouze, kontaktní pracoviště ÚP Kralupy n. V.
M. Rejšková, terénní a sociální pracovnice, Semiramis o.s.
S. Steinerová, sociální pracovnice, Poradna pro občanství, občanská a lidská práva
J. Svobodová, sociální pracovník, Odbor sociálních věcí, školství a kultury, MěÚ Kralupy n. V.
K. Uhlířová, sociální pracovnice, Poradna pro občanství, občanská a lidská práva
B. Vaněk, zástupce majitelů nemovitostí (v rámci setkání pracovní skupiny lok. partnerství)
M. Záveská, terénní a sociální pracovnice, Semiramis o.s.

Telefonicky, emailem či doplňkově byli osloveni:

M. Hángocová, referát trhu práce (statistiky), kontaktní pracoviště ÚP Mělník
M. Jakoubková, vedoucí odboru, Ekonomický odbor, MěÚ Kralupy n. V.
M. Kejkrťová, sociální pracovník, Odbor sociálních věcí, školství a kultury, MěÚ Kralupy n. V.
M. Melicharová, referent NSD, kontaktní pracoviště ÚP Kralupy n. V.
H. Menclová, veřejný opatrovník, Odbor sociálních věcí, školství a kultury, MěÚ Kralupy n. V.
P. Věříšová, personalista, Technické služby města Kralupy n. V.
V. Živný, ředitel, ZŠ Mikovice